

POLKA W BERLINIE

PORADNIK.

PIERWSZE KROKI i NOWE SZANSE

Berlin 2017

Wydawca:

Polki w Berlinie e. V.

Skład i projekt graficzny:

Magdalena Wlizłowska

Zmiany prosimy kierować na adres:

kontakt@polkiwberlinie.de

www.polkiwberlinie.de

Druk:

Drukarnia Druksystem

www.druksystem.de

biuro@druksystem.com.pl

tel.: +48 668 026 948

Wydanie:

Wydanie 1 (200 egzemplarzy)

Publikacja została sfinansowana w ramach funduszy przyznanych przez Urząd Okręgowy Pankow w Berlinie na projekt: "Poradnik. Zawodowa i społeczna integracja kobiet i matek w Berlinie, ze szczególnym uwzględnieniem ich migracyjnej biografii".

Polki w Berlinie e.V.

Treść, układ graficzny, forma tej publikacji i jej poszczególne elementy są chronione prawami autorskimi.

Dokonywanie w nich zmian i kopowanie jest zabronione. Publiczne prezentowanie i rozpowszechnianie publikacji jest dozwolone za zgodą Urzędu Okręgowego w Pankow w Berlinie lub Polki w Berlinie e. V.

Drogie Czytelniczki, drodzy Czytelnicy,

Berlin w ostatnich latach przyciąga coraz więcej młodych ludzi, z różnych części świata. Do naszej dzielnicy, Pankow, przybywa także coraz więcej młodych rodzin. Chcemy, aby nasi niedawno przybyli nowi sąsiedzi odnaleźli się w miarę szybko w rzeczywistości dzielnicy i miasta. Pomagamy im i udzielamy już od pierwszego dnia pobytu wszelkich niezbędnych informacji i porad, w miarę możliwości także w ich ojczystym języku.

Taka metropolia jak Berlin ma niezwykle rozbudowaną sieć instytucji pierwszego kontaktu oraz poradni. Nie brakuje ich także w dzielnicy Pankow, która przygotowała dla nowo przybyłych wiele różnorodnych ofert. Często jednak pojawiają się pytania: Jak znaleźć dokładnie to, czego szukam? Gdzie dowiedzieć się, do jakich instytucji mogę się udać? Kto odpowie konkretne na moje pytania i dalej mnie poprowadzi?

Poradnik *Polka w Berlinie. Pierwsze kroki i nowe szanse* pomoże Państwu rozeznać się w mieście i znaleźć odpowiedzi na te i na wiele innych pytań, które pojawiają się podczas pierwszych lat pobytu w Berlinie. Powstał specjalnie na życzenie kobiet, które niedawno tutaj przybyły, dopiero zaczynają układać swoje życie w tym mieście i często czują się samotne, pozostawione ze swoimi problemami same ze sobą. Tematy poruszane w tym poradniku dotyczą zatem codzienności tych właśnie kobiet i są bliskie także i wydawcy – stowarzyszeniu *Polki w Berlinie e. V.*

Mam nadzieję, że ten poradnik okaże się dla Państwa pomocny i stanie się pewnym drogowskazem. Jeśli potrzebują Państwo dalszych informacji, mogą się Państwo zwrócić także do mnie osobiście. Jako Pełnomocnik ds. Integracji Urzędu Okręgowego Pankow jestem odpowiedzialna za wszelkie sprawy ludzi przybytych do nas z innych krajów. Jeśli poszukuję Państwo odpowiedzi na konkretne zagadnienia, chcę Państwo aktywnie uczestniczyć w życiu naszej dzielnicy bądź zrealizować interesujący projekt, to moje drzwi zawsze stoją dla Państwa otworem. Zapraszam Państwa serdecznie!

Katarina Niewiedzial
Integrationsbeauftragte Berlin-Pankow

Bezirksamt Pankow von Berlin
Breite Str. 24a-26
13187 Berlin

Drogie Czytelniczki, drodzy Czytelnicy,

poradnik stowarzyszenia *Polki w Berlinie e. V.* to wyjątkowe kompendium wiedzy i doświadczeń stworzone przez migrantki i migrantów dla migrantek.

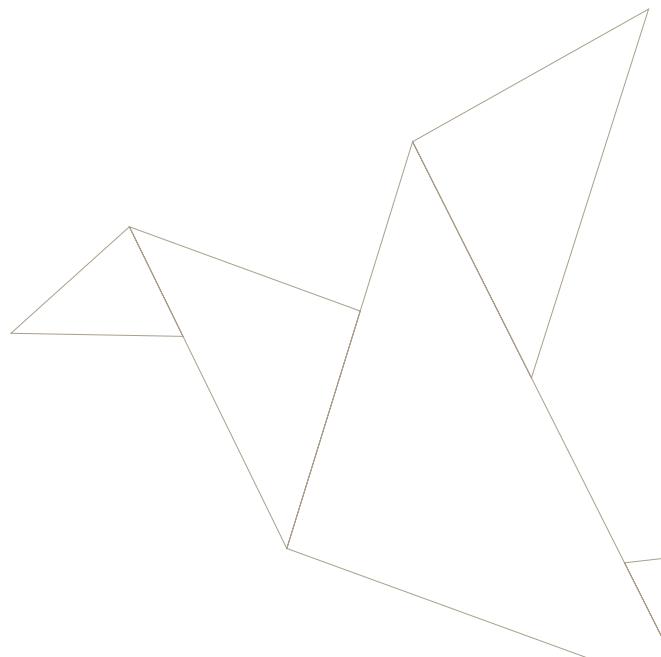
Inspiracją do napisania tego poradnika były ostatnie lata naszej działalności, w ciągu których poznawałyśmy się, pomagałyśmy sobie nawzajem, razem się uczyłyśmy i zdawałyśmy sobie często te same pytania o to, jak zacząć nowe życie w Niemczech.

Dzięki wiedzy niezależnych specjalistów i ekspertów z różnych dziedzin, którzy od lat wspierają nas podczas naszych szkoleń i wykładów, oraz dzięki ciężkiej pracy całego naszego zespołu stworzyłyśmy dla Was zbiór informacji i porad. Mamy nadzieję, że pomogą one Wam odnaleźć się w nowym życiu, pozwolą rozwinąć skrzydła i wyruszyć w Waszą drogę.

W imieniu Zarządu stowarzyszenia *Polki w Berlinie e. V.*, składam ogromne podziękowania wszystkim osobom zaangażowanym w pracę nad poradnikiem, a jego przyszłym użytkownikom życzę powodzenia i samych sukcesów w naszym Berlinie.

Marzena Nowak

Prezes Stowarzyszenia
Polki w Berlinie e. V.
www.polkiwberlinie.de

Droga Czytelniczko,

nasz poradnik to praca zbiorowa składająca się z kilku części, obrazujących różne sytuacje życiowe:

- Kiedy przyjeżdżasz do Berlina.
- Kiedy pojawia się w Twoim życiu dziecko.
- Kiedy dziecko dorasta, idzie do przedszkola i szkoły.
- Kiedy chcesz się rozwijać i korzystać z możliwości, jakie oferuje Berlin.

My też jesteśmy migrantkami oraz migrantami i chcemy pomóc Ci w odnalezieniu się w Berlinie, mieście nieskończonych możliwości. Teksty składające się na ten poradnik, w różnorodnym stylu, starają się przekazać najcenniejszą wiedzę.

Każda z autorek i każdy z autorów w niniejszej publikacji starał się dostarczyć rzetelną, ciekawą informację. Przyswoj je sobie, przemyśl je na spokojnie, zastanów się, czego jeszcze potrzebujesz. Chcemy także, by nasza nawigacja i dodatek TWOJA MAPA, umieszczone na końcu poradnika, były dla Ciebie inspiracją. Zaplanuj i stwórz dla siebie nową szansę.

Redakcja merytoryczna i konsultacje nad projektem:

Joanna Kalkowski: Tematyka społeczno-pedagogiczna

Magdalena Wiążewicz: Szkolnictwo, kształcenie językowe i zawodowe

Violetta Anders: Praca i kształcenie zawodowe dla dorosłych

Peter Nowak: Zdrowie i system opieki zdrowotnej

Współpraca:

Agnieszka Kowaluk: Tłumaczenie (j. niemiecki)

Violetta Anders: Redakcja tekstu i korekta językowa (j. niemiecki)

Magdalena Wiążewicz: Redakcja tekstu (j. polski, j. niemiecki)

Alicja Nagórko: Korekta językowa (j. polski)

Magdalena Wlizłowska: Opracowanie i koncepcja graficzna

dr Anna Mróż: Dwu- i Wielojęzyczność

Janina Linek, Danuta Stokowski: ABC Rodzica w Berlinie

Honorata Moliter, Violetta Anders: TWOJA MAPA

Patrycja Zając: Koordynator projektu

Uwagi redakcji:

Wszystkie informacje zawarte w naszym poradniku zostały sprawdzone do lipca 2017. Mając na uwadze dynamikę zachodzących zmian, zachęcamy każdorazowo do weryfikacji danych oraz do konsultacji z ekspertami w bezpłatnych poradniach, znajdujących się w całym Berlinie. Wykaz znajdziesz w odnośnikach do tekstów oraz dodatku do poradnika **TWOJA MAPA**.

Wykaz instytucji kulturalno-społecznych obejmuje tylko część berlińskich organizacji i służy ogólnej orientacji. Jesteśmy świadomi, że istnieje jeszcze wiele instytucji polsko-niemieckich, o których należałoby wspomnieć i które chcielibyśmy uwzględnić w naszych dalszych publikacjach.

WSKAZÓWKI,

które pomogą Ci szybko dotrzeć do informacji, której szukasz:

- Każdy rozdział stanowi odrębną część tematyczną.
- Po prawej stronie tekstu umieściliśmy marginesy na Twoje notatki. Jeśli dana informacja Cię zainteresowała, zaznacz to, napisz swoje uwagi.
- W tekstach używamy zwrotów w rodzaju żeńskim ze względu na główną grupę docelową stowarzyszenia *Polki w Berlinie e. V.*, które jest pomysłodawcą i wykonawcą niniejszego poradnika. Zachęcamy jednakże do czytania wszystkich zainteresowanych.
- Całość poradnika dostępna będzie również w formie PDF na stronie: LINK PL: polkiwberlinie.de.
- Zachęcamy także do aktywnego korzystania z dodatku **TWOJA MAPA**, który znajdziesz na końcu poradnika.

Wstęp	3
O poradniku	4
Jak korzystać z poradnika?	5
Spis treści	6
1 ŻYCIE W BERLINIE. WAŻNE INFORMACJE	10
1.1 WAŻNE TELEFONY	10
1.2 NA ULICY I W METRZE	10
1.2.1 Jeśli jeździsz autem...	10
1.2.2 Plakietka oraz strefa środowiskowa	10
1.2.3 Jazda rowerem	10
1.2.4 Komunikacja miejska	10
1.2.5 Bilety i podział na strefy	11
1.3 OBOWIĄZEK MELDUNKOWY I POMOC KONSULARNA	12
1.3.1 Obowiązek meldunkowy w Berlinie	12
1.3.2 Pomoc konsularna w Niemczech	12
1.4 TY I TWOI SĄSIEDZI	13
2 MIEJSCA INTEGRACJI I KULTURY OTWARTE DLA CIEBIE	14
2.1 DOMY KULTURY, OŚRODKI RODZINNE	14
2.1.1 Miejsca spotkań – jak je znaleźć, co się w nich odbywa?	14
2.1.2 Co charakteryzuje te wszystkie miejsca i dlaczego warto tam bywać?	15
2.2 STOWARZYSZENIA, INICJATYWY SPOŁECZNE	15
2.3 KOŚCIOŁY	16
2.4 INSTYTUCJE, MIEJSCA I PROGRAMY DLA BERLIŃCZYKÓW	16
3 SYSTEM EDUKACJI. ROZWÓJ DZIECI I ICH PRAWA	18
3.1 ŻŁOBEK, PRZEDSZKOŁE I TAGESMUTTER	18
3.1.1 Informacje o finansowaniu i zapisach do przedszkoli	19
3.2 SZKOŁA	20
3.2.1 System szkolnictwa	20
3.2.2 Jaką szkołę możesz wybrać dla Twojego dziecka?	22
3.2.3 Szkoły dwujęzyczne	22
3.3 DWUJĘZYCZOŚĆ I WIELOJĘZYCZOŚĆ	22
3.3.1 Dlaczego i jak wychowywać dzieci dwu- lub wielojęzycznie?	22

3.3.2	Jak wspierać dwujęzyczny rozwój dziecka?	23
3.3.3	Aspekty prawne dwu- i wielojęzyczności	24
3.4	JUGENDAMT. ROLA I ZAKRES DZIAŁAŃ	24
4	SYSTEMY KSZTAŁCENIA. NAUKA JĘZYKA NIEMIECKIEGO. UZNAWANIE KWALIFIKACJI	25
4.1	SYSTEM KSZTAŁCENIA	25
4.1.1	Średnie szkolnictwo zawodowe	26
4.1.2	Szkolnictwo wyższe	26
4.2	NAUKA JĘZYKA NIEMIECKIEGO	26
4.2.1	Oceń swoje możliwości	27
4.2.2	Rodzaje kursów językowych	29
4.2.3	Jak zapisać się na kurs i jakich potrzebujesz dokumentów?	29
4.3	UZNAWANIE KWALIFIKACJI ZAWODOWYCH I DYPLOMÓW	30
4.3.1	Czy mój zawód wymaga uznania kwalifikacji?	30
4.3.2	Proces nostryfikacji	30
5	PRACA I KSZTAŁCENIE ZAWODOWE DLA DOROSŁYCH	32
5.1	ROLA URZĘDÓW PRACY ORAZ ORGANIZACJI DORADCZYCH W POSZUKIWANIU PRACY	32
5.1.1	Czym różnią się usługi urzędów pracy Agentur für Arbeit i Jobcenter?	32
5.1.2	Miejsca i rodzaje instytucji i działań wspierających – Migrationsberatung (MBE)	32
5.1.3	Jobcoaching i inne rodzaje wsparcia	33
5.2	DALSZE KSZTAŁCENIE ZAWODOWE, CZYLI „SZLIFOWANIE KOMPETENCJI”	34
5.3	WARUNKI I CZAS PRACY	36
6	ZDROWIE I SYSTEM OPIEKI ZDROWOTNEJ	38
6.1	KASA CHORYCH, RODZAJE USŁUG	38
6.1.1	Obowiązkowe ubezpieczenie zdrowotne. Jak wybrać kasę chorych?	38
6.1.2	Jak zmienić kasę chorych i złożyć wypowiedzenie?	39
6.2	PREWENCJA, CZYM JEST I DLACZEGO JEST WAŻNA?	40
6.3	WAŻNE ZOBOWIĄZANIA I INFORMACJE W ZAKRESIE KAS CHORYCH. PYTANIA I ODPOWIEDZI DOTYCZĄCE OPIEKI ZDROWOTNEJ	40
7	MOJE NOWE SZANSE: NAWIGACJA, CZYLI JAK PLANOWAĆ NOWE KROKI	42
8	ABC RODZICA W BERLINIE	43
9	TWOJA MAPA. DORADZTWA W JĘZYKU POLSKIM I MIEJSCA WSPARCIA	46

→ O CZYM WARTO WIEDZIEĆ, MIESZKAJĄC W BERLINIE?

W tym rozdziale znajdziesz informacje ułatwiające poruszanie się po mieście oraz wykaz ważnych telefonów.

- Oficjalnym portalem stolicy Berlinu jest **Berliner online Stadtportal**:

LINK DE: berlin.de.

- Oferty **Centrum Powitalnego Berlina (Willkommenszentrum)**:

LINK PL: berlin.de/willkommenszentrum/pl.

→ PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY MIASTA BERLIN

POSZCZEGÓLNE DZIELNICE:

- » **Mitte** (Mitte, Moabit, Hansaviertel, Tiergarten, Wedding, Gesundbrunnen),
- » **Friedrichshain-Kreuzberg** (Friedrichshain, Kreuzberg),
- » **Pankow** (Prenzlauer Berg, Weißensee, Blankenburg, Heinersdorf, Karow, Stadtrandsiedlung Malchow, Pankow, Blankenfelde, Buch, Französisch Buchholz, Niederschönhausen, Rosenthal, Wilhelmsruh)
- » **Charlottenburg-Wilmersdorf** (Charlottenburg, Wilmersdorf, Schmargendorf, Grunewald, Westend, Charlottenburg-Nord, Halensee),
- » **Spandau** (Spandau, Haselhorst, Siemensstadt, Staaken, Gatow, Kladow, Hakenfelde, Falkenhagener Feld, Wilhelmstadt),
- » **Steglitz-Zehlendorf** (Steglitz, Lichterfelde, Lankwitz, Zehlendorf, Dahlem, Nikolassee, Wannsee),
- » **Tempelhof-Schöneberg** (Schöneberg, Friedenau, Tempelhof, Mariendorf, Marienfelde, Lichtenrade),
- » **Neukölln** (Neukölln, Britz, Buckow, Rudow, Gropiusstadt),
- » **Treptow-Köpenick** (Alt-Treptow, Plänterwald, Baumschulenweg, Johannisthal, Niederschöneweide, Altglienicke, Adlershof, Bohnsdorf, Oberschöneweide, Köpenick, Friedrichshagen, Rahnsdorf, Grünau, Müggelheim, Schmöckwitz),
- » **Marzahn-Hellersdorf** (Marzahn, Biesdorf, Kaulsdorf, Mahlsdorf, Hellersdorf),
- » **Lichtenberg** (Friedrichsfelde, Karlshorst, Lichtenberg, Falkenberg, Malchow, Wartenberg, Neu-Hohenschönhausen, Alt-Hohenschönhausen, Fennpfuhl, Rummelsburg),
- » **Reinickendorf** (Reinickendorf, Tegel, Konradshöhe, Heiligensee, Frohnau, Hermsdorf, Waidmannslust, Lübars, Wittenau, Märkisches Viertel, Borsigwalde).

Ważne:

Pamiętaj, że w Berlinie możesz znaleźć dwie lub trzy ulice o tej samej nazwie. Dlatego zawsze zwracaj uwagę na pięciocyfrowy kod dzielnicy (**PLZ XXXXX**). Numery domów mogą być różnie poukładane, szczególnie przy długich ulicach.

→ DORADZTWA DLA MIGRANTÓW I MIEJSCA WSPARCIA DLA KOBIET

Wiele instytucji w Berlinie oferuje darmowe doradztwo dla migrantów w języku polskim i udziela specjalistycznych porad. Wykaz doradztw i miejsc wsparcia znajdziesz w dodatku **TWOJA MAPA**.

1.1

WAŻNE TELEFONY

SERVICE-PORTAL BERLIN - Bürgertelefon – centralna informacja o wszystkich usługach w urzędach w Berlinie, za pomocą tej strony możemy zarezerwować termin, np. aby zameldować się w mieszkaniu.

Tel. **(030) 115**,

LINK DE: <http://www.berlin.de/sen/ias/service/service-portal-berlin-115/>

- » Policja: 110,
- » Pogotowie ratunkowe, straż pożarna: 112,
- » Pogotowie chemiczne: (030) 19 240,
- » Dyzurne apteki: (0800) 00 22 8 33, połączenie z telefonów komórkowych (wszystkie sieci): 22833,
- » Pogotowie lekarskie: (030) 310031,
- » Pogotowie lekarskie dla dzieci, po godzinach otwarcia przychodni: (030) 310031,
- » Pogotowie stomatologiczne: (030) 89004333,
- » Transport chorych – Niemiecki Czerwony Krzyż w Berlinie: (030) 19727,
- » Pogotowie dla narkomanów: (030) 19237,
- » Centrala położnicza: (030) 2142771,
- » BIG Hotline – zgłoszenia w sprawie przemocy w rodzinie: (030) 611 03 00,
- » Infolinia w sprawie przemocy wobec kobiet: 0 8000 116 016, czynna całodobowo,
- » Infolinia w sprawie pomocy dla dzieci: (030) 61 00 61,
- » Pogotowie weterynaryjne (kontakt z klinikami weterynaryjnymi): (030) 83229000,
- » Telefon zaufania Berlin-Brandenburg: 0 800 1110111 lub 0800 1110222 (numer bezpłatny),
- » Berlińskie wodociągi: 0800 2927587 (numer bezpłatny),
- » Służby ds. usuwania awarii gazowych: (030) 787272,
- » Vattenfall – zarządzanie awariami energetycznymi – numer bezpłatny: 0800 2112525,
- » Linia informacyjna BVG: (030) 19449,
- » Berlińskie centralne biuro rzeczy znalezionych: (030) 902773101,
- » Biuro rzeczy znalezionych w środkach transportu
 - np. BVG (autobusy, metro, tramwaje): (030) 19449,
- » Blokowanie kart EC/Maestro lub kart kredytowych: 116 116
(numer ogólnokrajowy, bezpłatny na terenie kraju).

9

Ważne:
Dzwoniąc z polskiego
numeru komórkowego,
poprzedź numer:

0049

moje notatki

ważne dla mnie
numery telefonów

1.2

NA ULICY I W METRZE

1.2.1

Jeśli jeździsz autem...

Polskie prawo jazdy jest akceptowane na terenie Niemiec i nie trzeba go wymieniać, o ile:

- jest ono ważne.
- spełniasz wymagania wiekowe dla prowadzenia pojazdu w danej kategorii.
- Twoje prawo do prowadzenia pojazdu nie zostało zawieszone, ograniczone lub cofnięte w kraju, który wydał prawo jazdy. <https://europa.eu/youreurope/citizens/vehicles/driving-licence>

1.2.2

Plakietka oraz strefa środowiskowa

Plakietka środowiskowa (zielona okrągła) potwierdza, że auto spełnia normy dopuszczalnych emisji spalin. Posiadanie jej jest obowiązkowe, jeśli poruszasz się w środku miasta w strefie ekologicznej (**Umweltzone**). Poza tymi strefami możesz poruszać się autem bez plakietki. Wjazd na teren strefy bez plakietki grozi mandatem. Strefy ekologiczne oznakowane są odpowiednimi znakami drogowymi. Na terenie Polski prawo do bezpośredniej dystrybucji nalepek ekologicznych dla pojazdów zarejestrowanych w Polsce posiada DEKRA Polska. W Niemczech można zakupić na każdej stacji kontroli pojazdów TÜV, DEKRA, GTÜ, FSP oraz KÜS. Koszt wynosi wówczas około 6 Euro.Więcej w opracowaniu dostępnym online pod hasłem: Strefa ochrony środowiska (**Umweltzone**) Berlin. Informacje dla turystów zagranicznych.

LINK PL: www.przewodnik-po-berlinie.pl/dojazd_zielona_strefa.php

1.2.3

Jazda rowerem

Opiekunowie dzieci poniżej 8. roku życia mogą jeździć wspólnie z dzieckiem rowerem po chodniku dla pieszych i po drodze przeznaczonej specjalnie dla rowerów (dotyczy dzieci jeżdżących osobno). Regulacja ta nie dotyczy z kolei jazdy po namalowanych, tymczasowych liniach na jezdni, po której jazda z dziećmi jest zabroniona.

Ważne: Nie ma nakazu jazdy w kasku, ale ze względu na bezpieczeństwo zaleca się to przede wszystkim u dzieci. Każdy rower musi posiadać działające oświetlenie, jego brak oznacza mandat ok. 20 Euro.

1.2.4

Komunikacja miejska

- **U-Bahn** – (metro), większość linii kursuje w dni robocze, czynne od 04:00 rano do 01:00. Linie kursują co 5 min w ciągu dnia i co 10 min wieczorem, w weekend całodobowo, przeważnie co 10 min, nocą do 30 min.
- **S-Bahn** – (S od schnell, czyli szybko), kolejka jeździ także poza miasto Berlin, np. do Poczdamu, dojeżdża też na lotnisko Schönefeld. Kursuje w dni robocze pomiędzy 04:30 rano a ok. 01:30 w nocy. W zależności od godzin szczytu jeździ w ciągu dnia co 5, 10 lub 20 min, w weekend całodobowo, nocą co 30 min.
- **Bus** – (autobus) – komunikacja miejska, często kursuje całodobowo także w ciągu tygodnia,
- **Fähre** – (promy) – komunikacja rzeczna w Berlinie, obwiązuje bilety BVG.
- **Straßenbahn – Tram** (tramwaje) i **Metrotram** komunikacja miejska naziemna, godziny jazdy są bardzo zróżnicowane. Metrotram jeżdżą w ciągu dnia co 10 minut, a od godz. 00:30 co 30 min.

Wskazówka:
Aby znaleźć najlepsze połączenie skorzystaj z:

LINK DE:
fahrinfo.bvg.de.

1.2.5

Bilety i podział na strefy

Na wszystkie środki transportu kupuje się ten sam bilet, z uwzględnieniem strefy biletowej.

→ STREFY W BERLINIE:

W Berlinie istnieją 3 strefy taryfowe: **AB**, **BC**, **ABC**. Strefa taryfowa AB obejmuje całe miasto do jego granic. Strefa ABC obejmuje dodatkowo okoliczne tereny Berlina i Poczdamu.

» BILETY (FAHRKARTEN) I ICH RODZAJE

Można je nabyć u kierowców autobusów, w tramwajach, kioskach, przez komórkę, w oddziałach przedsiębiorstwa komunikacji oraz w automatach na stacjach, które mają także wersję w języku polskim. Bilet kupiony na stacji metra nie ma daty, dlatego trzeba go skasować zaraz po zakupie w kasowniku. Bilety kupione w automatach znajdujących się w tramwajach czy u kierowców w autobusach nie wymagają dodatkowego kasowania. Ponadto:

- Dzieci do 6. roku życia nie potrzebują żadnego biletu.
- Dzieci od 6. do 14. roku życia mają **bilety zniżkowe (ermäßigt)**.
- **Jednorazowy (Einzelfahrtschein):** bilet dwugodzinny.
- Uwaga:** Można na tym biletie jechać tylko w jedną stronę.
- **Krótki odcinek (Kurzstrecke):** można na nim przejechać 3 stacje S-Bahn lub U-Bahn, przesiadki są dozwolone. Autobusem i tramwajem możesz jechać 6 przystanków bez przesiadki.
- Kara za jazdę bez ważnego biletu wynosi 60 Euro.

Informacje
na podstawie strony:
LINK DE: bvg.de.

- **Dzienny dla 1 osoby (Tageskarte)**, uprawniający do nieograniczonej ilości przejazdów, za pomocą dowolnej ilości środków transportu, przez cały dzień aż do 3 w nocy kolejnego dnia. Osoba dorosła posiadająca ten bilet może zabrać ze sobą do trojga dzieci do 14. roku życia.
- **7-dniowy dla 1 osoby (7 - Tage-Karte)**, obowiązuje przez siedem kolejno po sobie następujących dni kalendarzowych, a kończy obowiązywać o 24:00 siódmego dnia. Właściciel biletu może zabrać ze sobą jedną osobę dorosłą oraz do trojga dzieci do 14. roku życia, od poniedziałku do piątku, od godziny 20:00 do 03:00 następnego dnia oraz przez cały dzień w weekendy i dni świąteczne. Ponadto bilet obejmuje także wózek, podręczny bagaż i psa. **Uwaga:** nie obejmuje przewozu roweru.
- **Grupowy do 5 osób (Kleingruppen -Tageskarte)**, upoważnia grupę, maksymalnie 5-osobową do korzystania ze wszystkich środków transportu nieograniczoną ilość razy. Ważny jest do godziny 03:00 nad ranem następnego dnia.
- **Bilet miesięczny (Monatskarte, Umweltkarte)**, dodatkowe upoważnienia takie same, jak w przypadku biletu 7-dniowego. Można kupić:
 - na miesiąc kalendarzowy,
 - danego dnia do poprzedniego dnia następnego miesiąca, np. od 05.07 do 04.08,
 - w rocznym abonamencie (koszt biletu jest wtedy dużo niższy, aby go zamówić należy udać się do dowolnego punktu obsługi klienta BVG),
 - Istnieje także tańsza opcja, **10-Uhr-Karte**, czyli bilet miesięczny, z którego można korzystać po godzinie 10:00.

1.3 OBOWIĄZEK MELDUNKOWY I POMOC KONSULARNA

1.3.1

Obowiązek meldunkowy w Berlinie

W Berlinie trzeba się obowiązkowo zameldować w przeciągu dwóch tygodni od momentu wprowadzenia się do mieszkania. Dokonuje się tego w urzędzie meldunkowym (**Bürger- lub Einwohnermeldeamt**), może to być urząd w dowolnej dzielnicy, niekoniecznie tej, w której się mieszka.

Istnieje możliwość umówienia się na spotkanie osobiście, telefonicznie (pod numerem 030 115) lub przez Internet. Na jednym spotkaniu (ok. 15 min) można zameldować wszystkich członków rodziny, a ich obecność nie jest przy tym wymagana. Można także zameldować się za pośrednictwem upoważnionej do tego osoby, musi ona posiadać podpisany przez osobę meldującą się formularz meldunku oraz pełnomocnictwo (**Vollmacht**).

DOKUMENTY, KTÓRE MUSISZ WZIAĆ ZE SOBĄ TO:

- Dowód osobisty lub paszport (**Personalausweis oder Reisepass**),
- Dokumenty tożsamości lub akty urodzenia dzieci, które chce się zameldować (**Kinderausweise oder Geburtsurkunden von mit einziehenden Kindern**),
- Formularz meldunkowy (**Anmeldenformular**) do pobrania w urzędzie lub pod:
LINK DE: berlin.de/formularserver/formular.php?402608,
- Jeśli pierwszy raz meldujesz się w Berlinie i jesteś mężatką musisz mieć akt ślubu (**Heiratsurkunde**) przetłumaczony na język niemiecki, w przypadku dziecka – akt urodzenia (**Kinderausweise oder Geburtsurkunden von miteinziehenden Kindern**) przetłumaczony na język niemiecki,
- Umowę najmu (**Mietvertrag**),
- Poświadczenie o wprowadzeniu się do mieszkania (**Einzugsbestätigung**). Wynajmujący jest zobowiązany do dostarczenia nam tego dokumentu w formie pisemnej do dwóch tygodni od dnia podpisania umowy. Muszą znajdować się w nim następujące dane: nazwa i adres wynajmującego mieszkania (jeśli to osoba prywatna jest właścicielem, jeśli zaś firma – nazwa firmy), data wprowadzenia się, adres mieszkania, nazwiska osób, które muszą się zameldować.

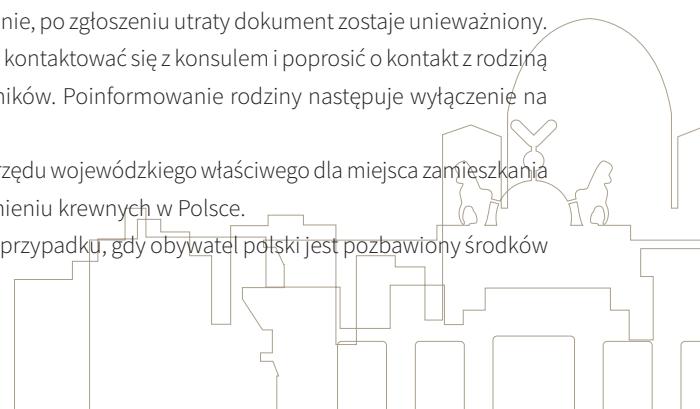
LINK DE: www.berlin.de

1.3.2

Pomoc konsularna w Niemczech

POMOC KONSULARNA może być udzielana wszystkim osobom z polskim obywatelstwem, które przebywają za granicą i znajdują się w nagłej sytuacji losowej, m.in. w przypadku:

- **Zaginięcia lub kradzieży dowodu osobistego lub paszportu.** Uтратę dokumentu należy zgłosić w Wydziale Konsularnym Ambasady RP w Berlinie, po zgłoszeniu utraty dokument zostaje unieważniony.
- **Aresztowania za granicą.** Zatrzymany może kontaktować się z konsulem i poprosić o kontakt z rodziną lub przesłanie listy polskojęzycznych prawników. Poinformowanie rodziny następuje wyłączenie na wyraźną prośbę osoby zatrzymanej.
- **Śmierci bliskiej osoby.** Za pośrednictwem urzędu wojewódzkiego właściwego dla miejsca zamieszkania zmarłego Konsul może pomóc w powiadomieniu krewnych w Polsce.
- **Pomoc finansowa na powrót do Polski.** W przypadku, gdy obywatel polski jest pozbawiony środków

finansowych na powrót do Rzeczypospolitej Polskiej konsul może: pośredniczyć w nawiązaniu kontaktu z krewnymi lub znajomymi; udzielić pomocy finansowej w wysokości równowartości kwoty, jaka zostanie wpłacona przez krewnych lub znajomych na konto Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie lub konto ambasady albo konsulatu, jeżeli osoby te nie mają innych możliwości przekazania pieniędzy, udzielić pomocy finansowej niezbędnej na powrót do Rzeczypospolitej Polskiej najtańszym środkiem transportu, o ile wnioskodawca zobowiąże się do jej zwrotu po powrocie. Konsul nie może udzielić pomocy finansowej obywatelowi polskiemu na powrót do innego niż Rzeczpospolita Polska kraju jego pobytu. Konsul może także odmówić udzielenia pomocy finansowej w niektórych sytuacjach.

Szczegóły dotyczące innych zadań konsula m.in. w zakresie spraw paszportowych, obywatelskich, prawnych i opieki nad małoletnimi **znajdziesz na stronie:** LINK PL: berlin.msz.gov.pl/pl/konsulat3, **adres:** Richard Strauss Str. 11, 14193 Berlin-Grünwald, **Centrala telefoniczna:** (+49 30) 223130, **E-Mail** (zapytania ogólne): berlin.amb.wk@msz.gov.pl.

1.4

TY I TWOI SĄSIEDZI

PRZEPROWADZAJĄC SIĘ DO BERLINA, WARTO WIEDZIEĆ O TYM, ŻE:

- W Niemczech nie posługuje się numerami mieszkań, na domofonie czy dzwonku widnieje nazwisko. Warto przypilnować przy przeprowadzce, by Twoje nazwisko znalazło się na skrzynce pocztowej, inaczej listy do Ciebie nie dotrą.
- Cisza nocna jest od 22:00 do 06:00 rano.
- Dobrze jest poinformować sąsiadów o hałasie związanym z przeprowadzką, remontem lub imprezami. Wystarczy napisać kartkę i powiesić w widocznym miejscu na klatce.
- Paczki i listy są dostarczane osobiście przez pocztę lub kurierów, np. DHL, Hermes.
- ▷ **Uwaga:** Jeżeli nie będzie nikogo w domu, to znajdziemy informację w skrzynce pocztowej lub na głównych drzwiach budynku o tym, gdzie możemy odebrać paczkę, może być to najbliższy punkt pocztowy, pobliski sklep lub paczkomat, czasem odbierają za nas sąsiedzi. Przy odbiorze należy pokazać dowód lub paszport.
- Śmieci są segregowane na: zwykłe, papier, szkło, tworzywa sztuczne i BIO (w zależności od rodzaju śmieci kosze mają różne kolory). W przypadku wyrzucenia farb, mebli lub sprzętu AGD należy zgłosić się do **BSR**, LINK DE: [bsr.de – Berliner Stadtreinigungsbetriebe](http://bsr.de) i zamówić termin odbioru lub samemu odwieź te rzeczy do centrum recyklingu (**Recyclinghof**). W zależności od ilości i rodzaju rzeczy usługa jest bezpłatna lub płatna.
- Sprzątanie klatek schodowych lub odśnieżanie przed budynkiem jest najczęściej wliczone już w koszty (**Nebenkosten**), czyli dodatkową sumę do czynszu (**Miete**).
- Warto zapisać się do Berlińskiego Stowarzyszenia Najemców (np. **Berliner Mieterverein e. V.**). Koszty nie są duże, a najemcy mają możliwość zwrócenia się o darmową poradę i pomoc w sprawach związanych z wynajmowaniem mieszkania, np. pojawiением się grzyba (**Schimmel**), nieuzasadnioną podwyżką czynszu, za dużych rachunków lub wsparcia przed podpisaniem umowy najmu mieszkania.

Więcej na: LINK PL: berliner-mieterverein.de/sprachen/polnisch.htm.

Rodziny wielodzietne
nie powinny obawiać się
sąsiadów, dzieci mają
swoje prawa, m.in. do
swobodnego
bawienia się.

moje notatki

2 MIEJSCA INTEGRACJI I KULTURY OTWARTE DLA CIEBIE

→ PEŁNOMOCNIK DS. INTEGRACJI

Biuro Pełnomocnika ds. Integracji oraz Migracji jest miejscem bezpośredniego udzielania pomocy osobom zwracającym się z problemami natury integracyjnej i związanymi z polityką ds. obcokrajowców oraz kwestiami natury prawnej i socjalnej. Oferta doradcy służy bezpośredniemu wyjaśnieniu wątpliwości lub udzieleniu pomocy w sytuacjach problematycznych oraz w nagłych wypadkach. Pełnomocnik ds. Integracji w sposób szczególny wspiera organizacje migrantów, w celu zwiększenia ich udziału w procesie decyzyjnym. Należy do tego także wspieranie zrzeszeń działających na rzecz migrantów wraz z udzielaniem im pomocy finansowej.

Więcej informacji znajdziesz tu: LINK DE: integrationsbeauftragte.berlin.de.

Źródło: Witamy w Berlinie. Willkommen in Berlin, Berlin 2013, **Die Beauftragte des Senats von Berlin für Integration und Migration.**

2.1

DOMY KULTURY, OŚRODKI RODZINNE

14

Berlin to miasto dynamiczne i otwarte, w każdej dzielnicy znajdują się różnorodne miejsca, w których można poszerzyć grono kontaktów czy otrzymać wsparcie. Powstały z myślą o wspieraniu społeczeństwa lokalnego, odpowiadają na aktualne zapotrzebowania osób zamieszkujących w danej dzielnicy. Oferta aktywności jest niezmiernie bogata i każdy może znaleźć w niej coś dla siebie, od bezpłatnego doradztwa przez zawieranie nowych znajomości, też w języku polskim, po rozwijanie swoich zainteresowań.

2.1.1

Miejsca spotkań – jak je znaleźć, co się w nich odbywa?

→ TO MIEJSCA SPOTKAŃ I AKTYWNOŚCI DLA WSZYSTKICH OSÓB Z SĄSIEDZTWA.
ZNAJDZIESZ JE POD HASŁAMI:

- **Mehrgenerationenhaus, Stadtteilzentrum, Nachbarschaftstreffpunkt** – wielopokoleniowe domy, miejsce spotkań i aktywności dla osób w różnym wieku.
- **Nachbarschafts- und Familienzentrum** – domy otwarte i centra rodzinne, miejsca spotkań, wydarzeń, kursów, doradztwa ukierunkowanego na rodziny i sąsiedztwo tego miejsca.
- **Familienzentrum** – rodzinne centrum, jak w **Mehrgenerationenhaus** z przeznaczeniem dla rodzin z dziećmi.

PRZYKŁADY:

- **Stillgruppe** – otwarte spotkania dla mam karmiących, często z asystą położnej.
- **Krabbelgruppe** – otwarte spotkania dla rodziców, opiekunów, babc z raczkującymi dziećmi.
- **Mutter-Baby-Treff** itp. – spotkania dla mam z niemowlakami oraz w wieku przedszkolnym.
- **Babynturner, Kinderturnen** – gimnastyka dla dzieci przedszkolnych.
Kursy takie jak: **Pikler, Pekip, Delfi, Fenkid** itp. to kursy dla rodziców z dziećmi od 0 do 1. roku życia.
- **Rückbildung** (opłacane przez kasę chorych, bezpłatne dla uczestniczek, w celu zapisania trzeba okazać kartę ubezpieczeniową) – zajęcia ruchowe dla kobiet po urodzeniu dziecka od 8. tygodnia do 9. miesiąca, wzmacniające organizm, ogólnorozwojowe.

Informacji szukaj u położnej lub pod: LINK DE: kidsgo.de i w domach otwartych.

2.1.2

Co charakteryzuje te wszystkie miejsca i dlaczego warto tam bywać?

- Możesz uczestniczyć w zajęciach i spotkaniach prowadzonych m.in. w Twoim języku ojczystym.
- W większości tych miejsc jest kawiarnia, która może być dla Ciebie wygodnym miejscem spotkań z koleżanką czy sąsiadką. Opłaty są często symboliczne.
- W każdym z tych miejsc znajdziesz tzw. grupy otwarte, np. spotkania dla mam od niemowlaka do przedszkolaka, spotkania dla kobiet czy osób starszych. Nie ma obowiązku wcześniejszego zapisania się do grupy, nie pobierane są też stałe opłaty, najczęściej jest to tylko prośba o datek (**Spende**), w wysokości 1 czy 2 Euro.

W tych ośrodkach można także zainicjować jakieś własne działanie, np. klub literatów, czytanie bajek, często dostaje się na to darmowe pomieszczenie. Istnieje też możliwość zaproponowania inicjatyw albo kursów, za które dostaje się wynagrodzenie. Informacji szukaj w samych ośrodkach, u pracowników, np. u pedagoga socjalnego (**Sozialpädagog*in**), na tablicach ogłoszeń, ulotkach, np. w aptekach czy osiedlowym sklepie, lub na stronach www. **Więcej informacji:**

LINK DE: berliner-familienzentren.de, mehrgenerationenhaus.de, kiezatlas.de, kidsgo.de
lub na stronie stronie **Stadtteilzentrum** w Pankow, LINK DE: stz-pankow.de.

15

2.2

STOWARZYSZENIA. INICJATYWY SPOŁECZNE

STOWARZYSZENIE to organizacja społeczna (zrzeszenie) powoływana przez grupę osób mających wspólne cele lub zainteresowania. Prawie połowa z nich to różnego rodzaju instytucje interesu publicznego typu Caritas czy Diakonie, prowadzące działalność opiekuńczą, oświatowo-zdrowotną czy też kulturalną, a pozostałe to grupy wspólnych zainteresowań hobbystycznych, sportowych i kulturalnych. Praca w nich ma w większości charakter wolontariatu, ale w przypadku przychodów uzyskanych w nich w ramach umowy o współpracy, mogą być zwolnione z opodatkowania.

Więcej: Kamila Schöll-Mazurek, „Między polityką integracyjną a polityką polonijną. Sytuacja najnowszysch polskich migrantów w Niemczech w wybranych obszarach”

» *Dlaczego warto zwrócić uwagę na stowarzyszenia?*

- Różnorodność programów stowarzyszeń wspiera w rozwoju hobby czy kariery kulturalnej, oferuje też programy i inicjatywy pomagające w rozwiązywaniu problemów, np. **Arbeitskreis Pankower Frauenprojekte**, LINK DE: frauennetz-pankow.de, lub **Arbeitskreis Lingua Pankow**, LINK DE: berlin.de/ba-pankow/politik-und-verwaltung/beauftragte/integration/gremien/artikel.275692.php.
- Stowarzyszenia stworzone przez migrantów proponują często spotkania czy szkolenia w języku ojczystym. Działające w dzielnicy Pankow to, m.in.: LINK PL: polkiwberlinie.de, sprachcafe-polnisch.org.
- Koszt udziału w aktywnościach jest zazwyczaj bezpłatny. Możesz wspierać takie aktywności poprzez datek (**Spende**).

moje notatki

- Stowarzyszenia ze względu na swą otwartość i różnorodność umożliwiają wszechstronną współpracę, są także otwarte na kooperację. Realizacja własnych pomysłów może stać się niezwykle cennym doświadczeniem na polu zawodowym.
- **Ciekawostka:** poradnik, który właśnie czytasz, jest efektem działania, które zostało podjęte przez jedną z członkiń stowarzyszenia Polki w Berlinie e. V.
- Współpraca ze stowarzyszeniami to także szansa na szybkie odbycie praktyk lub stażu, a zdobycie doświadczenia zawodowego i nabycie nowych umiejętności jest cennym akcentem w CV (**Lebenslauf**), branym pod uwagę przez potencjalnych pracodawców.

2.3 KOŚCIOŁY

Dla tych, którzy odczuwają potrzebę uczestniczenia we mszy w języku polskim, zawarcia ślubu czy ochrzczienia dziecka, poniżej lista takich kościołów w Berlinie:

- **Kreuzberg:** Johannes Basilika (Bazylika Św. Jana Chrzciciela), Lilienthalstr. 5, 10965 Berlin.
Msze w dni powszednie o godz. 18:00, w niedziele i święta o godz. 10:15, 12:00 i 18:00,
- **Spandau:** Katholische Kirchengemeinde St. Marien, Flankenschanze 43, 13585 Berlin. Msze w niedziele i święta o godz. 12:00, w środy o godz. 18:30,
- **Karlshorst:** Katholische Kirchengemeinde St. Marien, Gundelfinger Str. 36, 10318 Berlin. Msze w niedziele i święta o godz. 11:00,
- **Wedding:** St.-Joseph-Kirche, Müllerstr. 161, 13353 Berlin. Msze w niedziele i święta o godz. 17:00,
- **Więcej na** stronie Polskiej Misji Katolickiej w Berlinie: LINK PL: pmk-berlin.de.

2.4 INSTYTUCJE, MIEJSCA I PROGRAMY DLA BERLIŃCZYKÓW

Ważne:
Ta sama karta upoważnia do korzystania z większości bibliotek miejskich w Berlinie.

STADTBIBLIOTHEKEN – biblioteki publiczne znajdują się w każdej dzielnicy, aby się do nich zapisać należy okazać dokument potwierdzający zameldowanie (**Anmeldebescheinigung**) oraz dokument tożsamości. Koszt roczny karty to 10 lub 5 Euro. Oferta obejmuje książki, zarówno po niemiecku, jak i w innych językach, filmy, muzykę oraz materiały online.

Warto też odwiedzić **Amerika-Gedenkbibliothek**, Blücherpl. 1, 10961 Berlin, dysponującą pokaźną, międzynarodową filmoteką.

INSTYTUT POLSKI W BERLINIE jako instytucja Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP przekazuje i promuje polską kulturę i sztukę w Niemczech oraz stanowi platformę dla kulturalnej wymiany polsko-niemieckiej; znajdziesz tam bezpłatną bibliotekę z polskimi książkami, płytami i czasopismami.

LINK DE: berlin.polnischekultur.de/index.php?navi=007

BUCHBUND – jedyna polsko-niemiecka księgarnia, także kawiarnia, miejsce spotkań spotkań z pisarzami, instytucja kulturalna.

LINK DE: buchbund.de/kontakt-anfahrt/

ARTHOTEK – miejsca w bibliotekach lub galeriach, gdzie można wypożyczać na określony czas dzieła sztuki np. fotografie, rzeźby, obrazy. Wypożyczamy je na kartę miejskiej biblioteki.

Informacje o tych miejscach znajdziesz tu:

LINK DE: zlb.de/fachinformation/spezialbereiche/artothek.html

KLAK-VERLAG – wydawnictwo publikujące współczesną polską literaturę.

LINK DE: klakverlag.de/programm

JUGENDKULTURSERVICE – stowarzyszenie, które ma wiele ofert dla rodzin z dziećmi. Wskazuje gdzie i jak można spędzić czas z całą rodziną. LINK DE: jugendkulturservice.de

BERLINER FAMILIENPASS – to tzw. paszport rodzinny wydawany przez **JugendKulturService** przez cały rok. Koszt to 6 Euro (w 2017). Zawiera on specjalne zniżki na baseny, wstępy do teatru, kina, muzeów czy na koncerty. To także ciekawa inspiracja do znalezienia nowych miejsc i lepszego poznania Berlina. Do kupienia w urzędach, kioskach, centrach kultury, sklepach *Getränke Hoffman* lub *Karstadt*.

Więcej informacji na stronie:

LINK DE: jugendkulturservice.de/de/passhefte/berliner-familienpass.

Super-Ferien-Pass (koszt 9 Euro) to specjalna edycja dla dzieci w wieku szkolnym, ważna we wszystkie ferie w Berlinie w ciągu roku.

17

FLOHMÄRKTE – czyli pchle targi, odbywają się głównie w weekendy, niekiedy organizowane pod kątem dzieci (**Kinderflohmarkt, Babybasar**), w przedszkolach i szkołach.

Znane pchle targi w Berlinie:

Mauerpark (Bernauer Straße 63-64, 13355 Berlin), Flohmarkt am Boxhagener Platz,

Nowkoelln Flohmarkt (Maybachufer 36, 12047 Berlin), więcej informacji na:

LINK DE: berlin.de/special/shopping/flohmaerkte,

LINK DE: babybasare.de.

TAUSCHRINGE – wymiana bez pieniędzy, np. usług, więcej na: LINK DE: tauschen-ohne-geld.de.

Portal internetowy **KLEINANZEIGEN**, LINK DE: ebay-kleinanzeigen.de/stadt/berlin, sprzedaż i wymiana. Można tu znaleźć też wiele rzeczy za darmo, a także informacje o mieszkaniach, kursach, polskojęzycznych spotkaniach.

Podobne portale to: LINK DE: zweitehand.de i Quoka.de.

EHRENAMTLCHE ALBO FREIWILLIGENARBEIT – czyli wolontariat, dzięki któremu można zdobyć nowe kontakty, doświadczenie (ważne dla CV), doskonalić znajomość języka. Może to być nieodpłatna praca przy realizacji projektów socjalnych, wydarzeń, spotkań różnych grup lub kursów, np. szycia. Więcej informacji w Internecie, wpisz w wyszukiwarkę hasła: **Freiwilligenvermittlung, Ehrenamtsbüro**.

... a jakie są Twoje ulubione miejsca w Berlinie?

3.1

ŻŁOBEK, PRZEDSZKOLE I TAGESMUTTER

O wyborze przedszkola i szkoły decydują opiekunowie dziecka. W przypadku przedszkoli wybór jest dowolny, natomiast jeśli chodzi o szkoły podstawowe (**Grundschule**) obowiązuje zasada regionalizacji, czyli przydziału do szkoły znajdującej się w dzielnicy, w której się mieszka. Ma się jednak prawo do zmiany placówki, np. jeśli chce się zapisać dziecko do szkoły polsko-niemieckiej.

Aby zapisać dziecko do żłobka bądź przedszkola, należy udać się do **Jugendamtu** (Urzędu ds. Dzieci i Młodzieży) w swojej dzielnicy, okazać dokument poświadczający zameldowanie i poprosić o **Kitagutschein**, który przyznawany jest w zależności od potrzeb na 5, 7 lub 9 godzin. Urząd udzieli niezbędnych informacji na temat przedszkoli i żłobków oraz udostępnii listę placówek. Informacje te znajdują się także tu: LINK DE: service.berlin.de/dienstleistung/324873.

RODZAJE PRZEDSZKOLI

KRIPPE, NEST ITP. (ŻŁOBKI) – często to oddział, część z przeznaczeniem dla najmłodszych w przedszkolu. Przysługują wszystkim rodzicom, którzy kontynuują lub podejmują pracę. Opłata zależy od dochodów.

TAGESMUTTER- (TAGESPFLEGE-GROßTAGESPFLEGE) – to osoba (często dwie osoby), posiadająca licencję na prowadzenie domowego żłobka lub przedszkola, opiekująca się maksymalnie pięciorgiem dzieci w ustalonych przez siebie godzinach pracy. Koszty opieki nad dziećmi, jak w zwykłym żłobku, są częściowo refundowane przez państwo. Każda osoba pracująca jako **Tagesmutter** ukończyła specjalne szkolenie, uczestniczy w kursach doskonalących i wpisana jest na listę autoryzowanych opiekunek w danym mieście. **Tagesmutter** są zarządzane przez **Jugendamt**.

KITA (KINDERTAGESSTÄTTE) PRZEDSZKOLE – prawo do miejsca w przedszkolu przysługuje już od 1. roku życia, ale jest ono do 3. roku życia płatne. Od 3. roku życia płaci się tylko **Verpflegungsanteil** (dopłatę do jedzenia, 23 Euro miesięcznie) oraz za specjalne wydarzenia, czasem także wpisowe.

WYSZUKIWARKA PRZEDSZKOLI I ŻŁOBKÓW:

LINK DE: berlin.de/sen/jugend/familie-und-kinder/kindertagesbetreuung/kitas/verzeichnis_kitanetz.de/berlin/berlin.php, LINK DE: kita-berlin.de/, LINK DE: www.kita.de/kitas/berlin.

Adres w dzielnicy Pankow:

Kita-Gutscheinstelle, Bezirksamt Pankow von Berlin, Jugendamt Kindertagesbetreuung

Fröbelstr. 17, Haus 4, 10405 Berlin, Tel. (030) 90295 5128

E-Mail: kindertagesbetreuung@ba-pankow.berlin.de

LINK DE: berlin.de/jugendamt-pankow/dienste-und-leistungen/kindertagesbetreuung/antragstellung-und-beratung

→ ZWYCZAJE PRZEDSZKOLNE, O CO WARTO ZAPYTAĆ PRZED ZAPISANIEM:

- Każde dziecko ma prowadzony dzienniczek rozwoju oraz poziomu nauki języka, który jest dostępny w przedszkolu.
- Śniadania do przedszkola zazwyczaj przynoszą rodzice, ale są też inne możliwości.

- Do przedszkola zanosimy często osobiste rzeczy dziecka, np. takie jak grzebień, kalosze i ubranie przeciwdeszczowe.
- Dzieci mają możliwość przynoszenia swoich ulubionych pluszaków i zabawek, ich ilość zależy od wieku dziecka i czasem od dni tygodnia.
- Jeśli Twoje dziecko powinno używać specjalnych kremów, pieluch etc., trzeba je dostarczyć do przedszkola. W przypadku specjalnej diety, np. bezglutenowej, należy przynieść zaświadczenie od lekarza.
- W przedszkolach i żłobkach mamy dwie możliwości przyporządkowania do grup wiekowych. Są przedszkola, w których wszystkie dzieci od 2 do 5 lat są razem i tylko wybrane zajęcia są prowadzone w podziale na wiek. Inne placówki preferują oddzielenie poszczególnych grup wiekowych.
- Przedszkola same ustalają dni wolne. To ważna informacja, aby móc zaplanować zawsze potrzebną opiekę. Warto też zapytać o **Notbetreuung** (opiekę zastępczą).
- W niektórych przedszkolach jest obowiązek leżakowania, w innych nie ma. Zastanów się, w jakim rytmie przebiega Twoje życie rodzinne, tak aby dobrze wybrać odpowiednią placówkę i ofertę odpowiednią dla Twojego dziecka.
- W każdym przedszkolu jest tzw. okres adaptacyjny (**Eingewöhnungszeit**), podczas którego mama przebywa wspólnie z dzieckiem w przedszkolu. Trwa to ok. **4 tygodni** i może się przedłużyć.

19

3.1.1

Informacje o finansowaniu i zapisach do przedszkoli

» Kto możetrzymać miejsce w przedszkolu dla dziecka już od pierwszego roku życia?

- Każda osoba pracująca lub prowadząca działalność gospodarczą,
- Osoby chcące rozpoczęć kurs lub naukę języka niemieckiego,
- Osoby, które są aktywnymi działaczami, np. działaczami na rzecz stowarzyszeń, fundacji,
- Osoby, które chcą lub muszą podjąć leczenie bądź rehabilitację,
- Migranci, którzy chcą zintegrować dziecko i wspomóc je w procesie nauki języka.

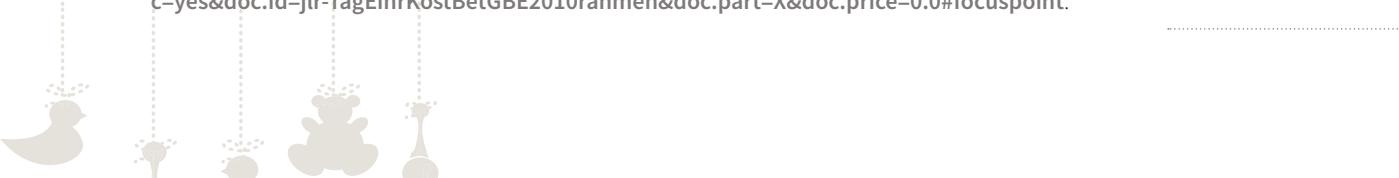
→ OPŁATY ZWIĄZANE Z PRZEDSZKOLEM:

- Opłata za rozpoczęcie przedszkola i zapisanie wynosi ok. 60 Euro, tylko dla pierwszego dziecka.
- Opłata za zajęcia dodatkowe i różnorodne wydarzenia (np. **Wunschfrühstück**, wspólne śniadanie dla wszystkich dzieci, które jest przygotowane przez nauczycieli) wynosi obecnie od 5 do 40 Euro, zajęcia z języka angielskiego to np. dodatkowe 20 Euro miesięcznie.
- Osoby w trudnej sytuacji finansowej mogą się ubiegać o częściowe zwolnienie z opłat. Dokładniej poinformuje Cię o tym **Jugendamt** oraz wybrane przedszkole.

• Stałe opłaty, uzależnione od dochodów. Informację prawną po niemiecku znajdziesz tu: LINK DE:

http://gesetze.berlin.de/jportal/portal/t/671/page/bsbeprod.psml?pid=Dokumentanzeige&-showdoccase=1&js_peid=Trefferliste&documentnumber=1&numberofresults=1&fromdoctodo-c=yes&doc.id=jlr-TagEinrKostBetGBE2010rahmen&doc.part=X&doc.price=0.0#focuspoint

moje notatki

→ KROKI DO ZAPISANIA DZIECKA DO PRZEDSZKOLA:

1. Zapoznaj się z typami przedszkoli w Twojej okolicy i ich programami, są bardzo zróżnicowane.
2. Odwiedź przedszkola w Twojej okolicy i zapytaj o wolne miejsca, poznaj je.
3. Zapytaj w przedszkolach o wszystkie koszty i zwyczaje, jw.
4. Dużo wcześniej zarezerwuj miejsce. W Berlinie często zapisuje się dziecko zaraz po urodzeniu.
5. Kontakt z przedszkolem możesz nawiązać mailowo lub telefonicznie.
6. Jeśli znajdziesz żłobek czy przedszkole, które spełnia Twoje oczekiwania, zgłoś do niego swoje dziecko (**Anmeldung**). W tym celu wypełnia się krótki formularz, otrzymasz go bezpośrednio w placówce.
7. Następnie dostarcz niezbędne dokumenty (**Kitagutscheine**).

3.2

SZKOŁA

3.2.1

System szkolnictwa

20

Każdy rodzic, po zameldowaniu swojego dziecka, otrzymuje list zawiadamiający o obowiązku szkolnym, w którym wskazane jest także, do jakiej szkoły podstawowej dziecko przynależy (**Einzugsschule**). W Niemczech wszystkie dzieci muszą uczęszczać do szkoły przynajmniej 10 lat. W Berlinie po 6 latach szkoły podstawowej uczniowie przechodzą, w zależności od swoich kompetencji, do jednej z różnych rodzajów szkół średnich. Berliński system szkolnictwa umożliwia różne kroki w osiąganiu świadectwa **BBR, MSA** czy matury. Oprócz świadectw szkolnictwa ogólnokształcącego uczeń może zdobyć też dyplom w szkole zawodowej (OSZ) o wielu stopniach, od **BBR** po maturę i dyplom zawodowy. W tym rozdziale piszemy o systemie edukacji dla dzieci i młodzieży do 18. roku życia.

W Berlinie są szkoły publiczne i prywatne, przegląd szkół w dzielnicy Pankow znajdziesz na stronie internetowej Berlińskiego Ministerstwa Edukacji.

WYSZUKIWARKA SZKÓŁ W BERLINIE:

LINK DE: berlin.de/sen/bildung/schulverzeichnis_und_portraets/anwendung,

informacje o systemie szkolnictwa znajdziesz tu:

LINK DE: berlin.de/sen/bildung/schule/ganztaegiges-lernen/ganztagschulen.

POZIOM PODSTAWOWY

- **Grundschule** – szkoła podstawowa (klasy 1-6), formy:
 - dzieci rozpoczynają naukę od 6. roku życia,
 - **gebundene Ganztagschule** – zajęcia obowiązkowe i opieka od 7:30 do 16:00,
 - **offene Ganztagschule** – zajęcia obowiązkowe od 7:30 do 13:30.
- Przed i po lekcjach dzieci mają możliwość opieki w świetlicy (**Hort**) albo poza szkołą (**Schülerladen**).
- W godzinach 06:00-07:30, 16:00-18:00 i podczas ferii opieka nad dziećmi w **Hort** i **Schülerladen** jest opłatna w zależności od placówki.

SZKOŁA ŚREDNIA – Poziom I

- **Integrierte Sekundarschule** – powstała wskutek reformy szkolnictwa w Berlinie (zamiast dawnych Haupt- und Realschule), oferuje dzieciom od 7. do 10. klasy, w zależności od ich indywidualnych postępów w nauce, różne rodzaje świadectw ukończenia szkoły średniej **BBR/EBBR** lub **MSA** (patrz niżej).
- **Gemeinschaftsschule** – (zespół szkół) – nauka możliwa w klasach 1-13 (ew. w innej partnerskiej szkole), jest połączeniem wszystkich wymienionych typów szkół. W zależności od zdolności i postępów w nauce uczeń bierze udział w kursach o mniejszych lub większych wymaganiach tak, aby wyrównać swoje szanse i uzyskać świadectwo ukończenia szkoły. Oferta szkoły całodziennej.
- **Gymnasium** – klasy 7-10, nauka w celu doprowadzenia do matury, dla uzdolnionych uczniów możliwa już od 5 klasy.
- **(E)BBR – (erweiterte) Berufsbildungsreife** – świadectwo zdania egzaminu po 9. lub 10. klasie, umożliwiające podjęcie dalszego kształcenia zawodowego. Uczniowie, którzy uzyskali świadectwo **BBR** mogą uzyskać po kolejnym roku nauki „poszerzony BBR” lub od razu uzyskać to świadectwo na podstawie dobrych stopni.
- **MSA – Mittlerer Schulabschluss** – świadectwo zdania egzaminu po 10. klasie, umożliwiające podjęcie dalszego kształcenia zawodowego lub dalszej nauki w celu uzyskania matury (**Abitur**).

21

LINK DE: berlin.de/sen/bildung/schule/bildungswege/integrierte-sekundarschule

LINK DE: berlin.de/sen/bildung/schule/pruefungen-und-abschluesse

SZKOŁA ŚREDNIA – Poziom II

- **Oberstufe** (dla starszych uczniów),
- **Gymnasium** klasy 11-13 (ew. 12) – ukończone maturą (**Abitur**)
- **Gymnasiale Oberstufe** – tok nauki dla uczniów, którzy chcą uzyskać maturę,
- **Oberstufenzentrum (OSZ)** – mogą być ukończone **BBR/EBBR** lub **MSA**, maturą (specjalistyczną) i dyplomem zawodowym. OSZ są konglomeratem różnych toków kształcenia począwszy od przygotowania do zawodu aż do matury. Dlatego warto zapoznać się z ich ofertą w czasie dni otwartych.

LINK PL: <https://www.berlin.de/willkommenszentrum/pl/krok-2-rodzina/szkola/>

moje notatki

3.2.2

Jaką szkołę możesz wybrać dla Twojego dziecka?

Pamiętaj, że zapoznanie się z tak różnorodnym systemem szkół wymaga czasu. Jedną z bezpośrednich form zapoznania się z nimi są dni otwarte (*Tag der offenen Tür*), odbywające się najczęściej w styczniu.

- W odróżnieniu od Polski, gdzie kształcenie zawodowe przeważnie nie jest społecznie uznawane jako bardzo przyszłościowe, w Niemczech **Ausbildung** ma bogatą tradycję i gwarantuje dobre szanse za-rabkowe na rynku pracy. Wiele z nich przypomina studium podyplomowe lub częściowo studia, np. uzyskanie zawodu przedszkolanki (*Ausbildung zum/zur Erzieher/in*) czy księgowej (*Ausbildung zur/m Industriekauffrau/-mann*), które wiążą się z odpowiednio wysokimi kwalifikacjami. W czasie kształce-nia dualnego, czyli w firmie i szkole, młodzież otrzymuje już od pierwszego roku pensję na podstawie umowy o pracę, która się systematycznie zwiększa w ciągu na ogół trzech lat nauki.
- W Berlinie, mieście z bardzo wysoką liczbą osób po studiach, którzy muszą konkurować ze sobą o miejsca pracy, wykształcenie zawodowe stanowi pewną przyszłość.
- Opiekunowie pobierający świadczenia z **Jobcenter** lub dodatki na mieszkanie (**Wohngeld**) z **Wohnungsamt** mogą składać w urzędach wnioski o **berlinpass-BuT**, który uprawnia do tańszych przejazdów, finansowania materiałów dydaktycznych i innych wydatków związanych z nauką.

Więcej na: [LINK DE: berlin.de/sen/bjf/bildungspaket/](#).

- Nowo przybyli uczniowie do 16. roku życia są zapisywani na listę do szkół w specjalnych placówkach **Klärungsstellen** przy dzielnicowych urzędach, młodzież powyżej 16 lat rejestruje się w **Klärungsstelle für Berufliche und Zentral Verwaltete Schulen**.

3.2.3

Szkoły dwujęzyczne

Ważne: W Berlinie jako wielojęzycznej metropolii od lat działają szkoły podstawowe, szkoły zintegrowane

oferty nauki i niektóre gimnazja, w których prowadzi się zajęcia w dwóch językach, z niemieckiego i dodatkowo np. **j. polskiego:** z języków: angielskiego (także w OSZ), francuskiego, greckiego, włoskiego, portugalskiego, hiszpańskiego,

LINK PL: szkolapopolsku.de/szkoły-polskie-w-niemczech/ tureckiego, polskiego. W szkole podstawowej **Katharina-Heinroth-Grundschule**, w **Robert-Jungk-Oberschule** jako szkole szczebla średniego (z maturą) oraz w **Gabrielle-von-Bülow-Gymnasium** Twoje dziecko może przyswajać wiedzę i zdawać egzaminy z języka niemieckiego i polskiego. Listę szkół dwujęzycznych znajdziesz pod:

LINK DE: [berlin.de/sen/bildung/schule/besondere-schulangebote/staatliche-europaschule.](#)

3.3

DWU- I WIELOJĘZYCZOŚĆ

Autorka dr Anna Mróz

3.3.1

Dlaczego i jak wychowywać dzieci dwu- lub wielojęzycznie?

Jednym z najważniejszych argumentów jest to, że język naszego pochodzenia to jest język nasze-go serca. Żyjąc na emigracji, stajemy często przed wyzwaniem wychowywania dzieci dwujęzycznie i dwukulturowo. Wbrew pozorom nie jest to jednak łatwym zadaniem. Na co dzień dzieci, przebywając

w przedszkolach, szkołach, wśród przyjaciół, używają języka niemieckiego i staje się on na ogół językiem silniejszym. Język rodzimy (***Muttersprache***) jest w codzienności mniej używany. Jeśli chcesz uczyć dziecko języka w warunkach emigracyjnych, to nie wystarczy tylko mówić do niego w swoim języku. Przekazywanie języka rodzimego powinno być przemyślane i dobrze zaplanowane, ponieważ związane jest ono z aktywnym rozwojem językowym dziecka. Dlatego wychowanie dwujęzyczne dzieci jest tak wielkim wyzwaniem. W języku rodzimym wyrażasz bowiem swoje uczucia i nazywasz prawdziwie emocje. Jesteś wtedy najbardziej autentyczna, co jest podstawą budowania relacji z dziećmi opartej na zaufaniu. Znasz go najlepiej i przekazujesz dzieciom w najlepszej formie.

» ***Co daje wychowanie dwujęzyczne?***

Dajesz dziecku niezwykły dar! Jest nim klucz do świata Twoich przeżyć, do Twojej biografii i historii Twojej rodziny. Zakorzeniasz tym samym dziecko w pewnym środowisku. Stąd dzieci nie czują się już tak, jakby nie miały własnego pochodzenia.

- Przekazujesz im język w naturalny sposób, bez godzin lekcyjnych, ale przez codzienną aktywną komunikację.
- Wprowadzasz je w świat wielokulturowy i stwarzasz im możliwość odnajdywania się w obu kulturach.
- Rozwijasz w nich akceptację dla tego, co inne.
- Kształcisz ich zdolności komunikacyjne.

23

3.3.2

Jak wspierać dwujęzyczny rozwój dziecka?

Niezwykle ważna jest konsekwencja, jak i kiedy rozmawiasz w swoim języku z dziećmi. W sytuacjach, gdy towarzyszą Wam osoby nieznające Waszego języka, powinnas zwrócić się do nich bezpośrednio i wy tłumaczyć, że mówienie w Twoim języku do dziecka jest dla Ciebie priorytetem. Opowiedz osobie trzeciej o treści rozmowy z dzieckiem. Nie rezygnuj z Twojego języka w rozmowie z dziećmi. Również na placu zabaw nie musisz zwracać się do własnych dzieci w języku otoczenia. Nawiąż jednak rozmowę z innymi bawiącymi się dziećmi w ich języku, wprowadzając tym samym własne dziecko do zabawy tak, by nie było izolowane przez rówieśników.

» ***Jak wspierać dziecko w nauce języka rodzimego?***

- Często z nim rozmawiaj, opowiadaj o codziennych czynnościach, nazywaj rzeczy.
- Czytaj książki, które rozbudzają u dziecka zainteresowania. Opowiadaj historię i motywuj dziecko do układania własnego zakończenia bajek.
- Zadbaj o pozytywny przekaz dotyczący języka, kultury kraju. Ważne, żeby wspierał Cię w tym rodzinę innego pochodzenia.
- Zapewnij dziecku atrakcyjne bodźce związane z językiem, będzie wtedy chętnie rozmawiać w tym języku.
- Unikaj bezpośrednij i ostrej krytyki odnoszącej się do błędów językowych popełnianych przez dziecko. Najlepszą metodą korekty jest podanie dziecku właściwej wersji zdania tak, by miało możliwość jego zapamiętania. Aby wspierać czy też rozwijać naukę języka polskiego, możesz zapisać dziecko do przedszkola dwujęzycznego lub dodatkowo do polskiej szkoły albo na różne kursy języka polskiego, np. w SprachCafé Polnisch w dzielnicy Pankow.

moje notatki

3.3.3

Aspekty prawne dwu- i wielojęzyczności

Warto przyjrzeć się regulacjom prawnym dotyczącym języków w Republice Federalnej Niemiec. Ustawa zasadnicza (**Grundgesetz**) nie definiuje języka niemieckiego jako języka państwowego. Język niemiecki jest jednak ujęty jako język urzędowy w Kodeksie postępowania administracyjnego (**Verwaltungsverfahrensgesetz**, § 23). Warto zwrócić uwagę, że omówione w tym paragrafie przypadki dotyczą obiegu dokumentów, a więc języka pisanego. Należy również podkreślić, że w artykule 3) ustawy zasadniczej odnajdujemy zapis, który mówi: Nikt nie może być z powodu języka (...) i swego pochodzenia dyskryminowany lub uprzywilejowany (...). Zatem nikt nie ma prawa narzucać rodzinom migrantom wychowywania dzieci w języku otoczenia, jego znajomość umożliwia jednak partycypację społeczną. Język nie może być jednakże przyczyną dyskryminacji czy wykluczenia.^{1,2}

§

3.4

JUGENDAMT. ROLA I ZAKRES DZIAŁAŃ

Autorka Joanna Kalkowski

JUGENDAMT – urząd dzielnicowy powołany do wspierania rodzin w zapewnieniu dobra dziecka. *Jugendamt* działa wielopłaszczyznowo, np. wspiera w opiece, doradza w wychowaniu i skupia się na prewencji dla dzieci, młodzieży i rodzin.

LINK DE: unterstuetzung-die-ankommt.de/de/leistungen

→ W ZAKRES DZIAŁAŃ JUGENDAMTU NALEŻĄ M.I.N.:

- **Frühe Hilfen** – wcześnie pomoc. W jej ramach odwiedza się rodziny, w których urodziły się dzieci i planuje się jak najwcześniej „dobry start” dla rodzin. Podczas takiej wizyty pracownicy urzędu kompleksowo informują o aktualnych możliwościach w danej dzielnicy np. o położnych, lekarzach, domach takich jak **Familienzentrum**.
- **Kinderberreuung** – *Jugendamt* zajmuje się przedszkolami i innymi formami opieki nad dziećmi, tam złożysz wniosek np. o Kitagutscheine (przedszkole lub **Tagesmutter**) albo **Hort** (świetlica).
- **Für Kinder und Jugendliche** – to działania i pomoc dla dzieci i młodzieży, np.:
 - Organizacja czasu wolnego: wyjazdy na wakacje, kluby młodzieżowe lub oferta zajęć pozalekcyjnych np. szkoła muzyczna.
 - **Jugendsozialarbeit** – oferty socjalne wspierające młodzież, np. pomoc w razie problemów z ukończeniem szkoły.
 - **Jugendhilfe** – pomoc dla młodzieży, wspomaga młodych ludzi, którzy np. byli karani lub wspiera ich w procesie sądowym.

Przypisy:

1. Vervaltungsverfahrensgesetz § 23, „Die Amtssprache ist deutsch“, źródło: www.gesetze-im-internet.de/vwfg/_23.html.

2. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland Art. 3 (3), „Niemand darf wegen seines Geschlechtes, seiner Abstammung, seiner Rasse, seiner Sprache, seiner Heimat und Herkunft, seines Glaubens, seiner religiösen oder politischen Anschauungen benachteiligt oder bevorzugt werden“.

Źródło: www.bundestag.de/grundgesetz.

- **Jugendschutz** – ochrona młodzieży, ma na celu wsparcie młodzieży i zapobieganie popadaniu w nałog, począwszy od narkotyków a skończywszy na uzależnieniach od Internetu. Poprzez różne działania *Jugendamt* umacnia zasady funkcjonowania w społeczeństwie i przestrzeganie przyjętych norm, np. zakaz sprzedaży alkoholu dla dzieci poniżej 16 lat. A także różne formy wsparcia, np. całodobowe infolinie **Notruf-Hotline**.

· **Hilfen zur Erziehung – różne formy pomocy pedagogiczno-psychologicznej.**

Patrz: ABC Rodzica w Berlinie.

· **Erziehungs- und Familienberatung – EFB** – doradztwo w sprawach rodzinnych, to spotkania tzw. wysokiego zaufania, na które możesz przyjść z każdym problemem społeczno-rodzinnym, np. problemy wychowawcze z dzieckiem (np.: nocne moczenie dziecka, gdy dziecko gryzie w przedszkolu). Miejsca te wyszukasz tu: LINK DE: www.efb-berlin.de.

Gdy dobro dziecka w rodzinie jest zagrożone, istnieją różne formy stacjonarnej pomocy dla dziecka np. **Kinderheim** (dom dziecka), **Krisenzentren** (ośrodki kryzysowe) lub **Pflegefamilie** (rodzina zastępcza).

Ważne: Dostęp do tych wszystkich ofert znajdziesz w każdej dzielnicy w **Regionale Soziale Dienste (RSD)**, są to oddziały **Jugendamtu**, do których mogą się **bezpłatnie** kierować dorośli, ale także samodzielnie dzieci i młodzież, jeśli mają problemy. Adresy z podziałem na dzielnice znajdziesz tu:

LINK DE: service.berlin.de/jugendaemter/.

25

Do *Jugendamtu* możesz się zawsze zgłosić, jeśli myślisz, że dziecko znajduje się w niebezpieczeństwie. *Jugendamt* weryfikuje zgłoszenie, nawiązując kontakt z rodziną. Jeśli stwierdzi jakieś problemy, dąży **w pierwszej kolejności** do wspólnych rozwiązań we współpracy z rodziną. W przypadku, gdy rodzice nie przyjmują pomocy, a dzieci są w niebezpieczeństwie, sąd rodzinny orzeka, kto ma chronić dziecko i gdzie jest dla niego najbezpieczniej. Rodzice w tym procesie mają kluczową rolę i specjalne prawa.

Ważne: Pamiętajmy, że dzieci mają swoje prawa, zawarte w Konwencji Praw Dziecka. Rolą urzędu jest dbanie o to, by były one przestrzegane w kontekście dobra dziecka, które jest kluczowe w tworzeniu rozwiązań i programów.

Więcej informacji na temat *Jugendamt* w **ABC Rodzica w Berlinie**, str. 43.

4

SYSTEMY KSZTAŁCENIA. NAUKA JĘZYKA NIEMIECKIEGO. UZNAWANIE KWALIFIKACJI

4.1

SYSTEM KSZTAŁCENIA

Struktura kształcenia zawodowego dla osób od 16. roku życia jest w niemieckiej edukacji bardzo rozbudowana. Dzieli się ona na szkolnictwo ogólnokształcące, zawodowe stopnia średniego i wyższego, kształcenie dalsze i ustawiczne. Tytuły zawodowe i świadectwa *BBR*, *MSA* można zdobyć również w prywatnych firmach edukacyjnych posiadających licencje. Szkolnictwo państwowie przedstawiamy poniżej.

Pamiętaj, że nazwy szkół są specyficzne dla Berlina, ponieważ o szkolnictwie decydują kraje związkowe.
LINK DE: www.berlin.de/sen/arbeit/berlinarbeit-ziel-1/qualifizierung/.

4.1.1

Średnie szkolnictwo zawodowe

Autorka Magdalena Wiażewicz

BERUFSBILDUNG – pod tym pojęciem mieszą się następujące toki nauczania:

- przygotowanie do nauczania zawodu **Berufsqualifizierende Lehrgänge (BQL)** i **Integrierte Ausbildungsvorbereitung IBA z (E)BBR, (IBA też z MSA)**,
 - zazwyczaj dwu- lub trzyletnie toki nauczania zawodu w obrębie szkoły (**Berufsfachschule**) zakończone egzaminami zawodowymi i odpowiednio do stopnia trudności egzaminami **MSA** lub **Fachhochschulreife**,
 - **Berufliches Gymnasium**, liceum kończące się maturą (dla pracujących),
 - kształcenie ustawiczne, czyli dalsze kształcenie w specjalizacji zawodowej, także w **Oberstufenzentrum**.
- **AUSBILDUNG** oznacza naukę zawodu i dzieli się na szkolne oraz dualne (**duale Ausbildung**), w której młodzież uczy się i zalicza egzaminy zarówno w szkole, jak i w zakładach pracy (praca jest ustawowo wynagradzana). Dzięki temu zdobywa ona doświadczenia na rynku pracy.

4.1.2

Szkolnictwo wyższe

W ramach edukacji pomaturalnej rozróżniamy prywatne i państwowie **szkoły wyższe (Hochschulen)**, czyli instytucje, w których studenci zdobywają wiedzę bardziej praktyczną, np. w zawodach technicznych, oraz **uniwersytety (Universitäten)** mające bardziej podbudowę teoretyczną (kierunki humanistyczne) i **akademie (Akademien)**, np. dla kierunków artystycznych (**Kunstakademie**).

» Jak możesz zapisać się na te uczelnie?

O dostępie do nich decydują albo egzaminy, albo średnia ocen z matury i przedmiotów gimnazjalnych (ta średnia nazywa się **Numerus Clausus**, w skrócie **NC**), w zależności od rodzaju uczelni i popytu na ich kandydatów. Studia na uczelniach państwowych są z założenia bezpłatne.

Zgodnie z europejską reformą szkolnictwa wyższego możesz studiować w dwóch modułach, które kończą się uzyskaniem tytułu licencjata (**Bachelor**) i magistra (**Master**). Oba tytuły uprawniają do podjęcia pracy na odpowiednich stopniach kwalifikacji. Posiadając jednakże tytuł licencjacki, musisz liczyć się z tym, że wynagrodzenie za pracę może będzie niższe niż jeśli masz tytuł magistra.

Chcąc kształcić się dalej i specjalizować się na kierunkach szkolnictwa wyższego, możesz podjąć **studia podyplomowe (Aufbaustudium)**. Jeśli chciałbyś uzyskać tytuł doktora, możesz zapisać się na studia doktoranckie (**Doktorantenstudium lub Promotionsstudium**) lub też zdobyć ten tytuł eksternistycznie. W Berlinie możesz studiować niektóre kierunki i robić doktorat także w języku angielskim.

Poniższe linki pomogą zorientować się w dofinansowaniu studiów i prac doktorskich:

LINK PL: daad.pl/pl/wspolpraca-akademicka/nawiazywanie-wspolpracy-z-uczelniami-w-niemczech,

LINK DE: obs-ev.de/programme/foerderprogramm-garantiefonds/foerderung.

4.2

NAUKA JĘZYKA NIEMIECKIEGO

Każda osoba, która przyjechała z innego kraju i jest zameldowana w Berlinie posiada prawo do uczestnictwa w kursie językowym.

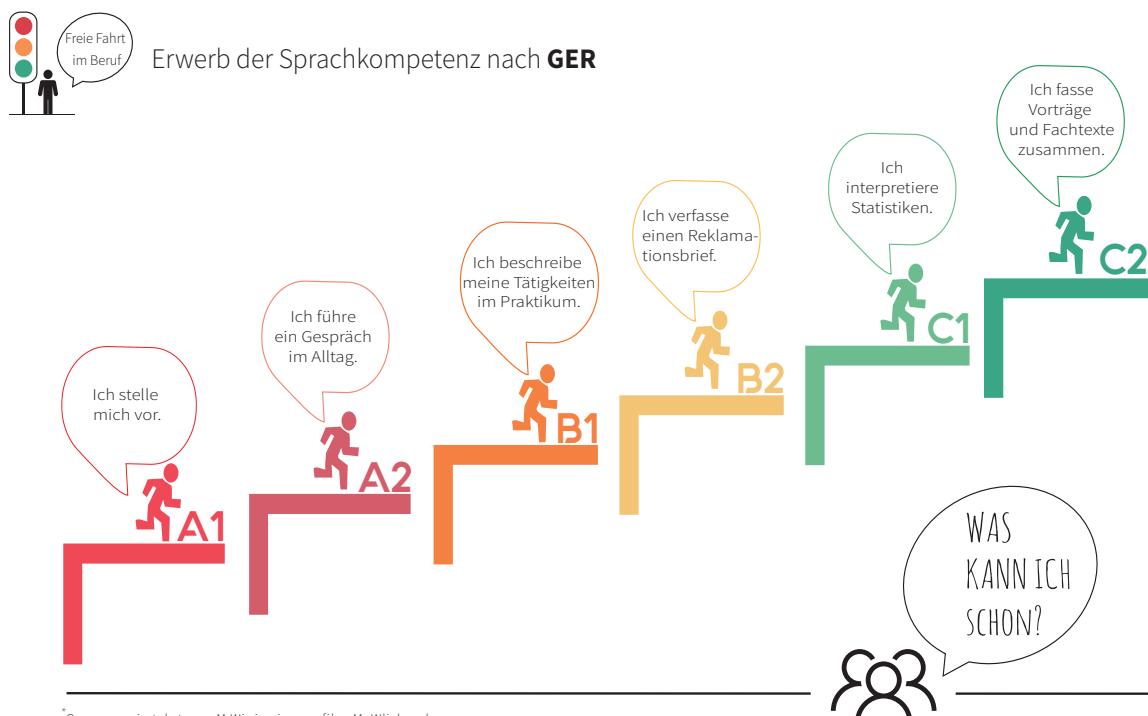
4.2.1

Oceń swoje możliwości

Autorka Magdalena Wiażewicz

Chwila dla Ciebie: na początek zachęcamy do oszacowania swoich umiejętności językowych na podstawie poniższego grafiku*, przedstawiającego poziomy Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (od A1 do C2).

Pamiętaj, że **KOMPETENCJE JĘZYKOWE** rozwijają się w różny sposób (np. ustnie szybciej niż pisemnie), a czas nauki zależy od indywidualnych możliwości i sytuacji, w jakiej się znajdujemy. W systemie niemieckim także dorośli mają możliwość dalszego kształcenia się, zgodnie z zasadą „nauki przez całe życie”. Kursy bywają finansowane przez państwo lub Unię Europejską. Na podstawie kolorów* (światła drogowego) i opisów zorientuj się, jakie umiejętności i dyplomy zawodowe możesz zdobyć na Twoim poziomie językowym oraz na jakim etapie osiągniesz swój cel.

Perspektywy zawodowe i poziomy językowe zgodnie z **ESOKJ** (Europejskim Systemem Opisu Kształcenia Językowego)

A1

komunikacja podstawowa

A2

komunikacja w sytuacjach życia codziennego

B1

zajomość języka na poziomie komunikatywnym

B2

suwerenność językowa

C1

zajomość języka specjalistycznego

C2

b.dobra znajomość języka specjalistycznego

Rozwój kompetencji

komunikacja pisemna

komunikacja ustna

Praca i możliwość uzyskania dyplomów zawodowych

rutynowe czynności według instrukcji

praktyki - czynności pomocnicze

praktyki, przygotowanie zawodowe

zawodowe kształcenie dualne

uczelnia techniczna, uniwersytet licencjat (Bachelor)

uczelnia techniczna, uniwersytet magister (Master)

zawody pomocnicze

opiekun dla osób starszych

wychowawca

nauczyciel w szkole niemieckiej

*Opracowania tekstowe i graficzne: M.Wiązewicz, grafika: M. Włizłowska

4.2.2

Rodzaje kursów językowych

W Berlinie jest wiele szkół i instytucji proponujących różnorodne kursy językowe. Naj bogatszą ofertę posiada **VHS (Volkshochschule)**.

- **KURS INTEGRACYJNY (Integrationkurs)** – składa się z poszczególnych modułów (od A1 do B1), razem 600 godzin nauki języka. Jeśli go ukończysz na poziomie B1 lub postługujesz się niemieckim na tym poziomie, możesz odbyć kurs orientacyjny. Dowiesz się na nim podstawowych informacji o życiu społecznym w Niemczech, o polityce i prawie, systemie szkolnym, ustawach i kulturze. Dofinansowanie jest ze środków **Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (BAMF)**.
LINK DE: bamf.de/DE/Willkommen/DeutschLernen/Integrationskurse/integrationskurse-node.de

CENNE UWAGI:

- Kursy te są dofinansowane do poziomu B1. W przypadku trudnej sytuacji finansowej przysługuje zwrot kosztów za dojazd do szkoły. Jeśli go nie otrzymasz, koszty można odliczyć od podatku jako wydatki, podobnie jak materiały, zakupione książki czy zeszyty.
- Po zdaniu kursu integracyjnego (**Integrationkurs**) przy legalnym pobycie na terenie Niemiec przez 7 lat nabywa się prawo do otrzymania obywatelstwa niemieckiego. Źródło: Witamy w Niemczech.
Informacje dla migrantów: LINK DE: bamf.de

- Wydział, który poinformuje o przysługującym Ci kursie to **Ausländerbehörde** (Urząd ds. Obcokrajowców). Aktualne wymogi określające dostęp do kursów oraz przysługujące Ci prawa znajdziesz tu:
LINK DE: bamf/integrationskurs.de.

- **MODUŁOWE KURSY Berufsbezogene Deutschsprachförderung** (podstawa prawa § 45a AufenthG) są dofinansowywane przez Urząd ds. Migracji i Uchodźców (**BAMF**), zawierają 300 godzin w module i zaczynają się od poziomu B1, kończą na C2. Mają na celu przygotowanie językowe w celu podjęcia pracy lub kształcenia przyznawanego przez **Bundesagentur für Arbeit** (Federalny Urząd Pracy). Inną możliwością są kursy w ramach **programu ESF-BAMF**, dofinansowywane przez Unię Europejską.
- Korzystaj również z językowych **KURSÓW SPECJALISTYCZNYCH** przygotowujących do rynku pracy (np. dla ekonomistów). Przykładem tego jest **Deutschkurs für den Beruf**.
- Jednym z elementów wszystkich kursów jest praktyka w firmie, dzięki której możesz poznać daną branżę i potencjalnego pracodawcę. Kursy kończą się najczęściej certyfikowanym egzaminem językowym (B2, C1 lub nawet C2).

- W ramach berlińskiego programu **Qualifizierung vor dem Beruf** oferowane są bezpłatne kursy specjalistyczne pod różnymi nazwami:

LINK DE: zgs-consult.de/weiterbildung/qualifizierung-vor-beschaeftigung.

- Miasto Berlin oferuje bezpłatne kursy wspomagające dla młodzieży w ramach programu **Ausbildung in Sicht**: LINK DE: zgs-consult.de/berufliche-bildung/ausbildung-in-sicht-ais/.

- **KURSY INTEGRACYJNE DLA RODZICÓW (Elternkurse)** umożliwiają naukę języka z wraz z dzieckiem lub zapewniają opiekę nad dzieckiem na czas trwania zajęć. Kursy te są dostosowane do rytmu rodzinnego życia.
- **KURSY PRZYGOTOWUJĄCE STUDENTÓW** do rozpoczęcia studiów i do zdobycia egzaminów uprawniających na studia np. **TestDaF**.
- **KURSY DOSZKALAJĄCE** polegające na konwersacji w języku niemieckim np. w **VHS**.
- **KURSY DLA PRACUJĄCYCH (Abendkurse)** polegające na zajęciach 2/3 razy w tygodniu w godzinach wieczornych bądź w systemie weekendowym.

4.2.3

Jak zapisać się na kurs i jakich potrzebujesz dokumentów?

- Podstawą jest zameldowanie, dokument tożsamości i, w przypadku kursów **Integrationskurse**, akt urodzenia, ewent. dowód pobieranych świadczeń bądź inne w zależności od szkoły.
- W każdej szkole zobowiązany jesteś wypełnić test, który określi Twój poziom językowy. W szkołach możesz porozmawiać w języku angielskim lub poszukać szkół, w których obsługa mówi w języku polskim (np. Goethe-Institut-Berlin, Hartnackschule, GFBM, Deutschakademie, GLS, Berlinek i inne).
- Jeśli potrzebujesz doradztwa zawodowego w odniesieniu do Twojego poziomu języka, powinny Ci pomóc szkoły językowe mające **licencje BAMF** oferujące kursy specjalistyczne. Dodatkowo możesz się zwrócić do punktów doradczych w ramach programu **IQ (Integration und Qualifizierung)** np. Club Dialog e. V.

CENNE UWAGI:

29

moje notatki

Pamiętaj: Jeśli nie wiesz, jakie kroki podjąć w nauce języka albo jak zapisać się na kurs, możesz otrzymać bezpłatną pomoc w każdym doradztwie w różnych dzielnicach Berlina, np. w Pankow:

Volkshochschule Pankow im Kultur- und Bildungszentrum Sebastian Haffner
Prenzlauer Allee 227/228, Hauptgebäude, 3. Etage, Raum 308, 10405 Berlin
Tel. (030) 90295 3927/1700, E-Mail: post@vhspankow.de
Birgit.Kirchhoefer@ba-pankow.berlin.de, deutsch@vhspankow.de
LINK DE: berlin.de/vhs/volkshochschulen/pankow

4.3 UZNAWANIE KWALIFIKACJI ZAWODOWYCH I DYPLOMÓW

Kiedy zmieniasz miejsce pobytu i pragniesz podjąć pracę, musisz mieć świadomość, że mogą się pojawić różnice w uznawaniu Twoich:

- a) kwalifikacji jakie zdobyłaś np. w Polsce,
- b) uprawnień zawodowych zdobytych w innym kraju niż Niemcy czy w innym landzie niż Berlin.

Różnice te mogą uniemożliwić Ci wykonywanie wyuczonego zawodu lub niekorzystnie zaszerować Cię w niemieckim systemie oceny kwalifikacji i taryf płacowych. Kiedy np. posiadasz wiedzę i doświadczenie eksperta, to brak uznanego odpowiedniego dyplomu spowoduje, że pracodawca zaklasyfikuje Cię jako pomocnika i będziesz mniej zarabiać.

Dlatego istotne jest uzyskanie informacji, czy Twój dyplom, kwalifikacje i doświadczenie zawodowe zdobyte w innym kraju niż Niemcy jest tu uznane w pełni czy też częściowo lub może wymaga dodatkowego dokształcenia się. Weryfikację i uznawanie naszych dyplomów oraz kwalifikacji zawodowych prowadzą różne placówki (Senat, Izby Handlowe) w zależności od rodzaju zawodu czy wykształcenia: LINK PL: berlin.de/ea/pl/informacje/informacje-na-temat-uznawania-kwalifikacji-zawodowych/artikel.511233.pl.php.

4.3.1

Czy mój zawód wymaga uznania kwalifikacji?

W Niemczech zależy to od ich statusu, LINK PL: berlin.de/ea/pl/informacje/informacje-na-temat-uznawania-kwalifikacji-zawodowych/artikel.511139.pl.php.

- **Zawody regulowane (reglementierte Berufe)** – to takie zawody, których wykonywanie wymaga kwalifikacji, określonych przez przepisy prawa, regulującego dostęp do wykonywania danego zawodu. W Niemczech zawody regulowane to np. zawody służby zdrowia, nauczycielskie i pedagogiczne, prawnicze, jest ich około stu.
- **Zawody nieregulowane (nichtreglementierte Berufe)** – to zawody bez obowiązku przeprowadzenia procedury uznania kwalifikacji. Zalecamy jednak nostryfikację i w tym przypadku, ponieważ ułatwia to znalezienie pracy, zapewnia lepszy start na rynku pracy i wynagrodzenie odpowiednie do kwalifikacji.
- Absolwenci studiów wyższych w zawodach nieregulowanych (ekonomista, filolog itp.) mogą złożyć wniosek o indywidualną ocenę dyplomu (**Zeugnisbewertung**) w **Zentralstelle für ausländische Bildungswesen ZAB** (centralnym urzędzie ds. uznawania wykształcenia zdobytego za granicą), LINK DE: kmk.org/service/anerkennung-auslaendischer-abschluesse/zeugnisbewertung-fuer-auslaendische-hochschulqualifikationen.html.

4.3.2

Proces nostryfikacji

NOSTRYFIKACJA (Anerkennung ausländischer Berufsqualifikationen) to:

- Porównanie świadectw oraz dyplomów krajowych i zagranicznych jako dokumentów ukończenia szkoły pod względem możliwego dostępu do dalszego kształcenia np. na uniwersytecie albo uznania wyższego wykształcenia.
- Porównanie świadectw szkół zawodowych.

→ UZNAWANIE KWALIFIKACJI ZAWODOWYCH

Polega na porównywaniu polskiego programu kształcenia dla danego zawodu do jego niemieckiego odpowiednika. Jeśli urząd stwierdzi brak istotnych różnic programowych, weźmie pod uwagę także doświadczenie zawodowe. Jeżeli jednak różnice w tokach nauczania okażą się znaczące, urząd może wydać decyzję o konieczności dokształcania się. W przypadku zawodów regulowanych wymagane jest pełne uznanie, dlatego koniecznie jest dokształcanie się, czasami nawet kilkunastomiesięczne. W przypadku zawodów nieregulowanych można poprzaść na częściowym uznaniu.

Bezpłatne porady w języku polskim na temat uznania kwalifikacji i pomoc w znalezieniu odpowiedniego urzędu oferuje m.in. Club Dialog e. V. w Berlinie i w Polsce ProRecognition, na zlecenie Federalnego Ministerstwa Edukacji i Badań Naukowych, LINK PL: prorecognition.pl.

31

- Procedura uznawania dyplomów polega na dokładnej indywidualnej weryfikacji i ocenie, trwa ok. 3-4 miesiący.
- Dokumenty, jakie należy przygotować w celu uznania dyplomów i kwalifikacji:
 - kopie dokumentu tożsamości,
 - dyplomy ukończenia szkół z wyszczególnieniem godzin praktyk i ilości godzin zaliczeń poszczególnych przedmiotów,
 - świadectwa pracy, ukończonych kursów, certyfikaty,
 - zaświadczenie o zdobytym doświadczeniu od pracodawcy,
 - CV w j. niemieckim,
 - w przypadku niektórych zawodów regulowanych wymagane jest zaświadczenie potwierdzające prawo do wykonywania zawodu w Polsce, zaświadczenie o niekaralności oraz certyfikat znajomości języka niemieckiego na konkretnym poziomie.
- Koszt uznania kwalifikacji to wydatek między 100 a 600 Euro.
- Osoby o niskich dochodach, zameldowane w Niemczech co najmniej 3 miesiące, mają ewent. możliwość otrzymania zwrotu poniesionych kosztów do 600 Euro.

Więcej na:

LINK DE: anerkennung-in-deutschland.de/html/de/anerkennungszuschuss.php,

LINK PL: anerkennung-in-deutschland.de/html/pl/index.php,

LINK PL: berlin.de/ea/pl/informacje/informacje-na-temat-uznawania-kwalifikacji-zawodowych/artikel.511139.pl.php.

Więcej na temat

nostryfikacji

znajdziesz tu:

LINK DE:

anabin.kmk.org

○ CENNE UWAGI:

moje notatki

5 PRACA I KSZTAŁCENIE ZAWODOWE DLA DOROSŁYCH

5.1

ROLA URZĘDÓW PRACY ORAZ ORGANIZACJI DORADCZYCH W POSZUKIWANIU PRACY

Autorka *Violetta Anders*

5.1.1

Czym różnią się usługi urzędów pracy *Agentur für Arbeit* i *Jobcenter*?

AGENTUR FÜR ARBEIT i **JOBCENTER** to urzędy pracy o podobnym zakresie odpowiedzialności.

Do głównych funkcji obu instytucji należy:

- rozpatrywanie wniosków o zasiłek dla bezrobotnych,
- pośrednictwo w poszukiwaniu pracy (**Arbeitsvermittlung**) oraz poradnictwo zawodowe (**Berufsberatung**),
- poradnictwo dla pracodawców (**Arbeitsgeberservice**),
- finansowanie kursów dokształcających i językowych oraz coachingu (**Jobcoaching**) w postaci bonu edukacyjnego (**Bildungsgutschein**).

Do korzystania z usług **AGENTUR FÜR ARBEIT** (placówka **Bundesagentur für Arbeit**, dawniej **Arbeitsamt**) uprawnione są osoby, które przez co najmniej 12 miesięcy w ciągu ostatnich 2 lat opłacały (poprzez pracodawcę lub we własnym zakresie) składkę na ubezpieczenie od bezrobocia (**Arbeitslosenversicherung**) i mają prawo do zasiłku dla bezrobotnych (**Arbeitslosengeld I**, tzw. **ALG I**). Czasem uprawnienia można nabyć wcześniej. Dokładne informacje na ten temat znajdują się na stronie urzędu:

LINK DE: www3.arbeitsagentur.de/web/content/DE/BuergerinnenUndBuerger/Detail/index.htm?dfContentId=L6019022DSTBAI485658.

Warunkiem pozytywnego rozpatrzenia wniosku jest:

- » zgłoszenie się do **Agentur für Arbeit** w dzielnicy zamieszkania na 3 trzy miesiące przed wygaśnięciem umowy (opóźnienie prowadzi do zamrożenia płatności, tzw. **Sperrfrist**).
- » przedłożenie dokumentu tożsamości, meldunku oraz potwierdzenia czasu pracy od pracodawcy na specjalnym formularzu agencji pracy (**Arbeitsbescheinigung**).

JOBCENTER odpowiada za zapewnienie utrzymania na poziomie tzw. minimum egzystencjalnego osób bezrobotnych, które nie mają prawa do korzystania z usług **Agentur für Arbeit**, lub których zasiłek ALG I jest poniżej możliwości utrzymania się. Świadczenie otrzymywane od Jobcenter nosi nazwę **Arbeitslosengeld II** (tzw. **ALG II** lub **Hartz IV**). Oprócz kosztów zakwaterowania i wyżywienia Jobcenter pokrywa też koszty ubezpieczenia socjalnego: zdrowotnego (**Krankenversicherung**) oraz pielegnacyjnego (**Pflegeversicherung**).

5.1.2 Miejsca i rodzaje instytucji i działań wspierających – *Migrationsberatung (MBE)*

Wiele instytucji w Berlinie oferuje doradztwo dla migrantów w języku polskim (**Migrationsberatung für erwachsene Zuwanderer (MBE)**), np. *Diakoniewerk Simeon, AWO, Box 66*. Ich wykaz znajdziesz w dodatku do poradnika **TWOJA MAPA**.

→ ZAKRES OGÓLNEGO DORADZTWA DLA MIGRANTÓW JEST BARDZO SZEROKI:

- Zagadnienia z zakresu niemieckiego systemu socjalnego i edukacyjnego.
- Pomoc w kontaktach z niemieckimi urzędami, np. złożenie wniosku czy wsparcie w wypełnianiu dokumentów.
- Poszukiwanie kursu językowego oraz dalszych możliwości kształcenia.
- Wskazanie innych wyspecjalizowanych placówek doradczych, np. doradztwo w wychowaniu dzieci (***Erziehungsberatung***), doradztwo psychologiczne/psychoterapia, instytucji kształcenia, ***Jobcoaching***.
- Wskazanie wyspecjalizowanych doradców i psychologów udzielających usług w języku ojczystym.
- W ramach doradztwa ogólnego możesz zatem uzyskać wsparcie np. w wyborze odpowiedniego dla Ciebie ***Jobcoachingu***. Więcej na stronie: LINK DE: bamf.de/DE/Willkommen/InformationBera-tung/ErwachseneBeratung/erwachseneberatung-node.html

5.1.3

Jobcoaching i inne rodzaje wsparcia

Jeśli poszukujesz pracy lub jesteś w okresie orientacji (np. po wychowywaniu dzieci), możesz bezpłatnie skorzystać z coachingu zawodowego (**JOBCOACHING**). W odróżnieniu od doradztwa dla migrantów, które oferuje szeroka gamę informacji, **Jobcoaching** skupia się na aspektach zawodowych (bilans kompetencji, uznanie świadectw, dokształcanie zawodowe itd.).

33

Ważne: Korzystając z takiego doradztwa, dowieś się wielu cennych informacji, np. dla pobierających świadczenia ALG I lub ALG II koszty nostryfikacji dyplomów mogą zostać pokryte przez **Agentur für Arbeit** czy **Jobcenter** (patrz wyżej). Jeśli natomiast złoży się wniosek o uznanie dyplому już po podpisaniu umowy z pracodawcą, koszty ponosi się indywidualnie.

- Osoby korzystające z usług urzędu pracy (**Agentur für Arbeit, Jobcenter**) mogą ubiegać się od swojego doradcy/pośrednika pracy (**Arbeitsvermittler*in**) o bezpłatny bon edukacyjny (**Bildungsgutschein**) finansujący usługi **Jobcoachingu** w uprawnionych do tego instytucjach, kooperujących z urzędem pracy.
- Osoby, którym nie przysługuje bon edukacyjny mogą skorzystać z programów coachingu i warsztatów finansowanych przez Europejski Fundusz Socjalny (**Europäischer Sozialfonds - ESF**) oraz Urzędy Administracji Państwowej (*Bundesministerium, Land Berlin*), np. z bezpłatnego coachingu, doradztwa zawodowego dla kobiet (np. w *Live e. V., Kobra e. V.*), dla matek migrantek np. samotnie wychowujących dzieci (*Goldnetz e. V.*), czy dla migrantów z krajów Unii Europejskiej (*AYEKOO e. V.*).

→ ISTNIEJĄ JESZCZE INNE FORMY DORADZTWA:

KARRIERE COACHING to prywatne, nierefundowane usługi coachingowe. **GRÜNDUNGSCOACHING** to programy coachingu dla osób, które zakładają własną działalność gospodarczą. Regularne warsztaty w języku polskim w obszarze zakładania własnej działalności prowadzi m.in. **agitPolska e. V.**, LINK PL: **agit-polaska.de**. Dla kobiet-migrantek szukających nie tylko 1-2-dniowego warsztatu wprowadzającego w tematykę, ale kilkumiesięcznego programu wsparcia podczas zakładania własnej działalności oferty ma m.in. **ISI e. V.**, kursy te finansowane są ze środków ESF, zatem dostępne bez bonusu edukacyjnego.

Cenną publikacją książkową w języku polskim jest **Vademecum dla osób poszukujących pracy Magdaleny Maśluk-Meller, CV i profesjonalna aplikacja po niemiecku**, Poligraf, 2014.

moje notatki

5.2

DALSZE KSZTAŁCENIE ZAWODOWE, CZYLI „SZLIFOWANIE KOMPETENCJI”

Autorka **Violetta Anders**

Zmiany demograficzne i technologiczne tudzież nowelizacja ustaw sprawiają, że raz wyuczony zawód, który dawniej był gwarantem stałej pracy aż do emerytury, należy do przeszłości. Zawody ulegają zmianie lub wymagają aktualizacji kompetencji. Konieczność uczenia się oraz nabywania dalszych kwalifikacji przez całe życie (**lebenslanges Lernen**) dotyczy zatem nas wszystkich i jest naturalnym procesem w życiu zarówno w Niemczech, jak i w Europie.

5.2.1

Kursy kształcenia zawodowego z uzyskaniem dyplomu

Jeśli Twój zawód nie może zostać uznany w Niemczech lub musisz go zmienić z różnych powodów (np. zdrowotnych) to istnieją następujące możliwości kształcenia (nieakademickiego):

- **Umschulung (przeszkolenie):** to zazwyczaj dwuletni kurs kształcenia zawodowego kończący się egzaminem, np. w Izbie Przemysłowo-Handlowej (**Industrie- und Handelskammer**) lub Izbie Rzemieślniczej (**Handwerkskammer**), dla osób dorosłych (po 25. roku życia). Kurs bezpłatny (**Bildungsgutschein**) dla osób korzystających z usług urzędu pracy.
 - » W odróżnieniu od Ausbildung, kształcenie nie odbywa się w szkole zawodowej i przedsiębiorstwie tylko w wyspecjalizowanych instytucjach edukacyjnych, które oferują zintegrowane praktyki.
 - » Warunkiem przystąpienia do egzaminu jest odbycie całego kursu i obecność na co najmniej 75 %-80% zajęć.
 - » Warunkiem przyjęcia jest dobra znajomość języka (od poziomu B2).

- **Nachqualifizierung (uzupełnienie kwalifikacji):** Jeśli posiadasz już w danym zawodzie pewien staż lub Twój wyuczony zawód nie został uznany w ogóle lub częściowo, alternatywą (np. do **Umschulung**) może stać się uzupełnienie edukacji (**Nachqualifizierung**) w systemie modułowym.
 - » W wypadku częściowego uznania zawodu uczęszczasz tylko na brakujące moduły (oszczędzasz czas).
 - » Posiadając praktyki w zawodzie, możesz mieć uznaną już część praktyczną i uczęszczać tylko na zajęcia z teorii.
 - » Dla niektórych zawodów są specjalne programy dla migrantów, połączone z kursem języka niemieckiego – wtedy wystarczy poziom języka B1 (np. projekt *EMSA, MAZAB*).

- **Nadrobienie matury (Abitur):** Kiedyś egzamin maturalny potrzebny był głównie osobom ubiegającym się o przyjęcie na studia wyższe, aktualnie matura jest mile widziana na niektórych kierunkach kształcenia zawodowego. W przypadku osób nieposiadających matury, lub których matura nie została przez urząd uznana, istnieje w Berlinie wiele możliwości jej uzyskania, czy to wieczorowo, czy eksternistycznie.

Więcej informacji na stronie: LINK DE: abiturnachholen.de.

→ DALSZE FORMY KSZTAŁCENIA:

- **Weiterbildung** (*dopełnienie kwalifikacji*) – podczas gdy **Umschulung i Nachqualifizierung** umożliwiają osiągnięcie uznanego dyplomu kształcenia zawodowego równoważnego z **Ausbildung, Weiterbildung** to krótsze formy kształcenia, kursy doskonalające i certyfikujące pewne kompetencje.
 - » **Kursy weekendowe „berufsbegleitend”** (często jedno- lub dwuletnie), przypominają polskie zaoczne studia podyplomowe, np. kurs trenerów. Koszty zależą od renomii instytutu oraz popytu na dany kurs, mogą wynosić od kilku do kilkunastu tysięcy Euro i muszą być pokryte we własnym zakresie.
 - » Dla osób mających niskie dochody istnieje możliwość skorzystania z tzw. **Bildungsprämie**, czyli refundacji 50% kosztów edukacji, można się o nią ubiegać raz na dwa lata, refundowana suma nie może przekroczyć 500 Euro, **więcej na:** [LINK DE: bildungspraemie.info/](#).
 - » **Kursy intensywne całodzienne**, po części uznane przez urzędy pracy i finansowane (w ramach bonu **Bildungsgutschein**) dla osób poszukujących pracy. Dość dużą popularnością cieszą się kursy księgowości, online marketingu czy kursy trenerów.

- Doradcy z urzędu pracy (**Arbeitsvermittler*in**) kierują się statystykami i potrzebami rynku, może się więc zdarzyć, że zaproponują Ci kształcenie zawodowe (**Umschulung**), nawet jeśli posiadasz już wykształcenie wyższe. Czy warto decydować się na kształcenie klasyfikowane poniżej tego, które już posiadasz? Zanim podejmiesz decyzję, poproś o sfinansowanie paru spotkań z **Jobcoachem**. Pomoże Ci to ocenić, czy faktycznie chcesz zdobyć zawód (np. w branży turystycznej), czy może lepiej dokształcić się w kierunku związanym z odbytymi już studiami (**Weiterbildung**).
- Także nauka języków obcych (poza niemieckim) wchodzi w zakres **Weiterbildung** i jest często finansowana przez urząd pracy. Dlaczego? Język angielski jest postawą do znalezienia pracy w coraz większej ilości zawodów.
- Dobry **Jobcoach** na pewno rozpoczęcie doradztwo od bilansu Twoich kompetencji, analizie biografii zawodowej, a także analizie wartości, Twoich priorytetów, ambicji.

- **Fortbildung** – w odróżnieniu do **Weiterbildung**, **Fortbildung** oznacza kursy doskonalające znacznie krótsze, kilkudniowe, np. w zakresie komunikacji, rozwiązywania konfliktów czy nauczenia się metod pracy niezbędnych do wykonywania zawodu: design thinking, zarządzanie zespołem.
 - » **Bildungsurlaub** – zatrudnieni w Berlinie pracownicy mają niezależnie od wieku prawo do przerwy z pracy w celu podjęcia edukacji politycznej lub zawodowej według ustawy **Berliner Bildungsurlaubsgesetz** (BiUrlG) z 1990 roku. Osoby zatrudnione na cały etat posiadają prawo do 10 dni wolnych na edukację w ciągu 2 lat (liczonych od pierwszego dnia uzyskanego urlopu edukacyjnego). Osoby zatrudnione na pół etatu mają prawo do 5 dni w okresie 2 lat, natomiast osoby w wieku do 25. roku życia mają prawo do 10 dni rocznie. Podanie składa się u pracodawcy. W ten sposób możesz wpłynąć bardziej na swój zawodowy rozwój np. ucząc się na 2 tygodniowym kursie języków obcych.

Więcej informacji: [LINK DE: berlin.de/sen/arbeit/berlinarbeit-ziel-3/bildungsurlaub](#).

CENNE UWAGI:

35

5.3

WARUNKI I CZAS PRACY

→ W NIEMCZECH ROZRÓŻNIAMY DWA SPOSÓBY ZATRUDNIENIA:

ZATRUDNIENIE NA STATUSIE PRACOWNIKA ZGODNIE Z UMOWĄ O PRACĘ (*abhängige Beschäftigung*) – praca „zależna” oznacza pracę polegającą na poleceniach (**Weisungen**) oraz na włączeniu pracownika w organizację pracy (na podstawie § 7 Abs. 1 SGB IV). Zatrudnienie to łączy się z płatkiem składek socjalnych na **Renten-, Pflege- i Arbeitslosenversicherung**.

PRACA NA WŁASNY RACHUNEK (*Selbständige Tätigkeit*) – tu w wielu zawodach panuje zróżnicowanie składek socjalnych.

- **Scheinselbständigkeit** (pozorna samodzielna działalność gospodarcza) oznacza, że zatrudniona osoba na zewnątrz figuruje wprawdzie jako działająca na własny rachunek (np. praca na umowę-zlecenie), jednak pełnione przez nią zadania nie różnią się od zadań wykonywanych przez osoby zatrudnione na statusie pracownika. Czasem rozróżnienie nie jest jednoznaczne, ale niewyjaśnienie wcześniej swojego statusu może prowadzić do problemów z **Deutsche Rentenversicherung**.

- **Freiberuflichkeit**, czyli wolny zawód, który bazuje na pewnej (akademickiej) kwalifikacji zawodowej lub talencie artystycznym. Usługa zależy od posiadanej wiedzy i własnego wkładu pracy – głównie w działalności naukowej, artystycznej, pedagogicznej w zawodach takich jak: weterynarz, architekt, adwokat, trener, coach, grafik, dziennikarz, pisarz, muzyk. Zawody i usługi zaliczane do *Freiberuflichkeit* zostały uwzględnione w katalogu pod § 18 *Einkommenssteuergesetz* (EstG - prawo podatkowe).

LINK DE: dejure.org/gesetze/EStG/18.html.

- Można także mieć własną działalność gospodarczą (**Gewerbe**), nie będziemy jednak tego omawiać w niniejszej publikacji. **Freiberufler**, w odróżnieniu od posiadacza **Gewerbe** (**Gewerbetreibender**), nie musi robić bilansów i płacić podatku od działalności gospodarczej (**Gewerbesteuer**) ani dokonywać wpisu do rejestru handlowego (**Handelsregister**).

Ważne:

» **STEUERLICHEN IDENTIFIKATIONSNUMMER (IdNr)**, czyli numer identyfikacyjny jest jedenastocyfrowym numerem, który otrzymuje każda osoba zameldowana w Niemczech (**Hauptwohnung**) oraz osoby, które zobowiązane są do płatienia podatku w Niemczech. Numer znajduje się na zaświadczenie o wymiarze podatku dochodowego (**Einkommensteuerbescheid**), na zaświadczenie o podatku od wynagrodzenia (**Lohnsteuerbescheinigung**) oraz pismach informacyjnych z urzędu skarbowego (**Finanzamt**). Numer ten nie ulega zmianie wraz ze zmianą miejsca zamieszkania i jest taki sam przez całe życie. Dzięki numerowi identyfikacyjnemu rozliczenie podatkowe może zostać jednoznacznie przyporządkowane danej osobie.

» **STEUERNUMMER** – numer identyfikacji podatkowej, składający się z **10 cyfr**, otrzymuje się w urzędzie skarbowym w miejscu zamieszkania. W przypadku zmiany miejsca zamieszkania, założenia własnej działalności gospodarczej lub zawarcia związku małżeńskiego (w przypadku wspólnego rozliczania podatków) numer identyfikacji podatkowej ulega zmianie. W ramach wprowadzenia elektronicznego systemu ELSTER rozliczenie podatków odbywa się w formie elektronicznej.

Link do formularzy rozliczenia podatkowego:

LINK DE: elster.de/eportal/start.

PRACA W PEŁNYM WYMIARZE GODZIN (Vollzeit: Vollzeitbeschäftigung) wynosi w zależności od branży do 40 godzin w tygodniu, w wielu branżach jest to 39 godzin. W ramach godzin pracy przysługuje Ci prawo do przerwy, która nie jest wliczana do godzin pracy. Planując czas pracy, powinnaś to uwzględnić. Poszukując pracy, zapytaj, czy w kulturze organizacyjnej firmy, w której chcesz podjąć pracę, nie ma obowiązkowej np. godzinnej przerwy na obiad.

PRACA NA PÓŁ ETATU (Teilzeit: Teilzeitbeschäftigung) to zazwyczaj 20 godzin w tygodniu, choć popularne są rozwiązania pośrednie np. 24, 28 czy 32 godziny w tygodniu, czyli 2/3 lub 3/4 etatu. Taki rodzaj pracy jest wygodny szczególnie dla rodziców małych dzieci. Pracownik pracujący na pół etatu nabywa poprzez składki płacone na ubezpieczenia socjalne takich samych praw, jak osoba zatrudniona w pełnym wymiarze godzin. Trzeba jednak pamiętać, że w przypadku utraty pracy czy nieprzedłużenia umowy zasięk bezrobotny odpowiada odpowiednio procentowo otrzymanym zarobkom.

GERINGFÜGIGE BESCHÄFTIGUNG/ MINIJOB/ 450-EURO-JOB: forma zatrudnienia, w której zarobek miesięczny nie przekracza sumy 450 Euro. Nie musisz wówczas płacić ubezpieczeń socjalnych, ale nie posiadasz w razie utraty pracy prawa do zasiłku ALG I.

- W przypadku **MIDIJOB/GLEITZONENFALL** mówimy o dwóch kombinowanych formach zatrudnienia (zarobek wynosi między 450,01 a 850,00 Euro), które wiążą się z koniecznością płatienia ubezpieczeń socjalnych.

- W przypadku zajścia w ciąże kobieta zatrudniona na pół etatu chroniona jest tak samo, jak kobieta zatrudniona w pełnym wymiarze godzin (**Mutterschutz, Elternzeit**).
- W wielu firmach coraz bardziej popularne stają się **elastyczne godziny pracy (Gleitzeit)**, co także ułatwia godzenie obowiązków życia rodinnego i zawodowego. Często obowiązuje **Kernzeit**, czyli czas, w którym trzeba być w pracy (np. 10-14), podczas gdy resztę czasu można zaplanować dowolnie.

(MUTTERSCHUTZ/ELTERNZEIT) – kobieta w ciąży zatrudniona na umowę o pracę (także w trakcie **Ausbildung** czy w tzw. **geringfügigen Beschäftigung**) chroniona jest ustawowo poprzez **Mutterschutz**. W okresie 6 tygodni przed terminem narodzin i 8 tygodni po urodzeniu dziecka nie może pracować (**Beschäftigungsverbot**). W tym czasie ma pełne prawo do otrzymania dotychczasowego wynagrodzenia. Każda pracująca mama może wziąć urlop wychowawczy na okres do 3 lat (**Bundeselterngeld- und Elternzeitgesetz**), trzeba jednak na kilka tygodni wcześniej złożyć wniosek na piśmie (**schriftlicher Antrag**). W pierwszym roku rodzic sprawujący opiekę nad dzieckiem otrzymuje **Elterngeld**. Można też otrzymywać **Elterngeld** przez dodatkowe dwa miesiące na drugiego opiekuna dziecka. Klasyczny **Elterngeld** wynosi 65-67% zarobków netto, jednak minimum 300 a max. 1800 Euro miesięcznie. Dla dzieci urodzonych po 1.07.2015 istnieje możliwość rozbiicia **Elternzeit** na 2 lata, wówczas miesięczna kwota wynosi min. 150 Euro, max. 900 Euro, (tzw. **Elterngeld plus**). To rozwiązanie jest atrakcyjne dla osób pracujących w niepełnym wymiarze godzin.

Dokładne informacje na ten temat znajdziesz na stronie: LINK DE: elterngeld-plus.de.

6.1

KASA CHORYCH, RODZAJE USŁUG

Od pierwszego dnia po zameldowaniu w niemieckim urzędzie meldunkowym, **obowiązuje Cię** posiadanie ubezpieczenia zdrowotnego w państowej lub prywatnej niemieckiej instytucji ds. ubezpieczeń zdrowotnych, czyli **KRANKENKASSE**.

Wyjątkiem od tej zasady jest sytuacja, kiedy jesteś uprawniona do państwowego ubezpieczenia w Polsce. Skonsultuj ją z państowym ubezpieczycielem w Niemczech (kasą chorych). Jeśli niemiecka kasa chorych uzna zasadność Twojego ubezpieczenia z Polski, możesz z niego nadal korzystać. Poinformuj też Twojego ubezpieczyciela w Polsce (NFZ/KRUS) o stałym pobycie w Niemczech.

Urzędnicy państowi (**Beamte**), osoby prowadzące działalność gospodarczą lub osoby bez zatrudnienia mają prawo wyboru między ubezpieczeniem prywatnym (**private Krankenversicherung**) a dobrowolnym zdrowotnym ubezpieczeniem państwowym (**freiwillige Krankenversicherung**). W tym wypadku odprowadzane są tylko składki zdrowotne i opiekuńcze.

Podstawą do leczenia się u lekarza w Niemczech jest karta ubezpieczeniowa eGK – **elektronische Gesundheitskarte** (wygląda jak karta bankomatowa, dla osób od 15. roku życia karta jest ze zdjęciem).

W ciągu dwóch tygodni od rozpoczęcia ubezpieczenia powinna otrzymać list powitalny z kasy chorych, zawierający również formularz, na który przyklejasz zdjęcie i który odsyłasz w oryginale do kasy chorych. Kartę otrzymujesz z reguły po 10 dniach od momentu odesłania tego formularza.

Ważne informacje:

- Według przepisów unijnych osoby niepracujące, bez odpowiedniego ubezpieczenia zdrowotnego nie mają prawa do osiedlenia się w Niemczech.
- Nie każde prywatne ubezpieczenie zdrowotne jest w tym przypadku adekwatne. Zaleca się pisemne potwierdzenie firmy ubezpieczeniowej, że dane ubezpieczenie zgodne jest z obowiązującymi pobytowymi regulacjami prawnymi.

6.1.1

Obowiązkowe ubezpieczenie zdrowotne. Jak wybrać kasę chorych?

Osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę są, podobnie jak w Polsce, objęte obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym, w tym ubezpieczeniem zdrowotnym, emerytalnym, bezrobotnym i opiekuńczym (**Kranken-, Renten-, Arbeitslosen- und Pflegeversicherung**). Składki odciągane są automatycznie przez pracodawcę i przekazywane do wybranej przez Ciebie kasy chorych. Rzetelny pracodawca w celu podpisania umowy o pracę wymaga od Ciebie zaświadczenie o zgłoszeniu do kasy chorych. Takie zaświadczenie otrzymasz od ręki w kasie chorych, po wypełnieniu deklaracji członkostwa, lub otrzymasz je listownie, po zgłoszeniu drogą telefoniczną lub internetową. Niektóre kasy chorych w Berlinie oferują możliwość konsultacji i obsługi w języku polskim.

Ważne informacje:

- Prawo do samodzielnego wyboru kasy chorych masz tylko do 14 dni od rozpoczęcia pracy. Po tym okresie prawo wyboru przechodzi na pracodawcę.

- Jeżeli kasa chorych nie otrzyma Twojego numeru ubezpieczenia społecznego ***Sozialversicherungsnummer*** (inna nazwa to ***Rentenversicherungsnummer***), to nie może wystawić Ci karty ubezpieczeniowej.
- Jeżeli w ciągu 2 tygodni od rozpoczęcia ubezpieczenia nie otrzymasz listu powitalnego, zgłoś się do kasy chorych.

» ***Jak wybrać kasę chorych?***

- Zastanów się, jaki jest Twój poziom językowy i czy możesz swobodnie kontaktować się z kasą w celu korzystania z jej usług. Jeśli nie, wybierz taką kasę chorych, która oferuje infolinie i konsultacje w języku polskim.
- Ze względu na częste wizyty w kasie wybierz taką, do której masz łatwy dojazd lub która jest w pobliżu.
- Porównaj wysokość tzw. składki dodatkowej (***Zusatzbeitrag***), która może różnić się o nawet 1,4%.
- Zapoznaj się z programami kasy chorych, które aktywnie promują zdrowy tryb życia (programy bonusowe).
- Dowiedz się o dofinansowaniach do dodatkowych świadczeń profilaktycznych i medycznych oraz medycyny naturalnej. Warto przeanalizować różnice w ofercie kas chorych i wybrać program kasy ze świadczeniami, których potrzebujesz, np. homeopatią.

6.1.2

Jak zmienić kasę chorych i złożyć wypowiedzenie?

39

- Kasę chorych możesz zmienić dopiero po 18 miesiącach członkostwa, z dwumiesięcznym okresem wypowiedzenia (uwzględniając pełne miesiące kalendarzowe). Jeśli chcesz, aby ktoś Ci w tym pomógł, zgłoś się do pracowników nowej kas. Załatwią za Ciebie wszystkie formalności związane z przeniesieniem i dostarczą niezbędnych informacji.
- Wyjątkiem od reguły „18 miesięcy” jest sytuacja, kiedy Twoja kasa chorych podnosi składki. Wtedy obowiązuje Cię tylko okres dwumiesięcznego wypowiedzenia. Każda kasa chorych ma obowiązek o poinformowaniu nas o tym, że podnosi składki.

» ***Jak wypowiedzieć kasę chorych w związku z powrotem do Polski lub stałym wyjazdem za granicę?***

- W sytuacji zakończenia zatrudnienia i wyjazdu z Niemiec **jesteś zobowiązana poinformować** o tym kasę chorych (mimo wymeldowania Cię przez pracodawcę). Kasa chorych musi udokumentować, gdzie będziesz ubezpieczona i czasem żąda od Ciebie zaświadczenie o wymeldowaniu z Niemiec lub o nowym ubezpieczeniu za granicą.
- Zasada taka obowiązuje przede wszystkim w przypadku zakończenia ubezpieczenia dobrowolnego. Pomiędzy wyjazdu obowiązuje dwumiesięczny okres wypowiedzenia. Jeżeli nie wypowiesz umowy odpowiednio wcześniej i po wyjeździe nie będziesz obowiązkowo ubezpieczona w kraju docelowym (np. w Polsce) to nadal będziesz zobowiązana do płatienia składek.

- ▷ **UWAGA!** Bez odpowiedniego uregulowania tej kwestii, w przypadku naszego kolejnego stałego pobytu w Niemczech może nas czekać niemiła niespodzianka w postaci bardzo wysokich roszczeń z tytułu uregulowania zaległości składkowych. Każdy jest zobowiązany je zapłacić bez względu na kraj pobytu. Kasy chorych mają prawo kontaktować się z urzędami meldunkowymi i mogą nas odnaleźć nawet w przypadku zmiany adresu. Dlatego w przypadkach tymczasowych zmian Twojego pobytu musisz uregulować wszystkie te formalności.

moje notatki

6.2

PREWENCJA, CZYM JEST I DLACZEGO JEST WAŻNA?

PREWENCJA to wiele więcej niż tylko oferta dla osób zainteresowanych zdrowym trybem życia. Została ona zakwalifikowana jako kluczowy czynnik w rozwoju społeczeństwa i dlatego propaguje się ja coraz bardziej. Do najczęstszych działań zalicza się:

- **KURSY ZDROWOTNE** – oferują certyfikowani prywatni świadczeniodawcy (ok. 10 terminów). Nie jest wymagane zalecenie lekarskie, jednakże warto wcześniej skonsultować to z lekarzem. Rozliczenie kosztów następuje przeważnie po zakończeniu kursu. Oznacza to, że ubezpieczeni najpierw opłacają kurs, a potem wnioskują o zwrot kosztów. Wysokość zwrotu uzależniona jest od statutu danej kasy i może się różnić.
- **WYJAZDY ZDROWOTNE** – większość kas dofinansowuje krótkie (7 lub 4 dniowe) wyjazdy zdrowotne nie wymagające zaleczenia lekarza. Oferty znajdziesz w katalogach kas chorych. Dofinansowanie ich musi być wcześniej zatwierdzone przez kasę chorych.
- **DZIAŁANIA PREWENCYJNE** oferowane są również przy współpracy kas chorych i pracodawców. Pracownicy mogą korzystać z nich na preferencyjnych warunkach: od krótkich ofert (np. dzień zdrowia) po kompleksowe, długoterminowe działania.
- **RÓZNORODNE DOPŁATY I RABaty** na działania zdrowotne u wybranych partnerów. Czy to klub fitness, klub sportowy, czy inny świadczeniodawca usług zdrowotnych – dla każdego znajdziesz coś zdrowego.

6.3

WAŻNE ZOBOWIĄZANIA I INFORMACJE Pytania i odpowiedzi dotyczące opieki zdrowotnej

→ WIZYTA U LEKARZA

» **Czy najpierw muszę iść do lekarza rodzinnego, zanim pójdę do specjalisty?**

Nie ma takiej konieczności. Jedynie w przypadku wizyty w ambulatorium szpitalnym konieczne jest skierowanie, z reguły wystawione przez lekarza specjalistę.

» **Jak często mogę zmieniać lekarza rodzinnego lub specjalistę?**

W zasadzie nie ma ograniczeń i teoretycznie możesz chodzić do różnych lekarzy jednocześnie (np. jeżeli nie jesteś zadowolona z lekarza lub potrzebujesz innej opinii).

» **Muszę iść do lekarza, a on jest na urlopie. Co robić?**

W większości przypadków w sytuacji urlopu lekarze mają umówione zastępstwo i powiadamiają o tym na własnej stronie internetowej, na automatycznej sekretarce lub wywieszą informacje na drzwiach gabinetu.

» **Czekam mnie leczenie lub operacja w szpitalu. O czym muszę wiedzieć?**

Jeżeli pobyt w szpitalu jest planowany, to otrzymujemy od lekarza skierowanie, które potem zatwierdza nasza kasa chorych. Okres między datą podstemplowania a pierwszym dniem w szpitalu nie powinien być dłuższy niż 14 dni. Nawet jeśli lekarz sugeruje Ci konkretny szpital, masz prawo wyboru. Może to być również szpital w innym mieście, jednak w tym przypadku koszty transportu pokrywa pacjent. Możesz się leczyć za granicą, np. w Polsce, lecz w tej sytuacji musisz otrzymać pozwolenie kasy chorych. Po wyjściu ze szpitala otrzymasz rachunek w wysokości 10 Euro za każdy dzień pobytu do maksymalnie 28 dni w roku.

→ KARTY UBEZPIECZENIOWE

» ***Mam ubezpieczenie dopiero od paru dni i nie mam jeszcze karty, a muszę iść do lekarza. Jak mam się zachować?***

Skontaktuj się z kasą chorych i poproś o zaświadczenie potwierdzające ubezpieczenie. Lekarze akceptują taką formę, nawet jeśli są temu nieprzychylni. Należy jednak do końca miesiąca, a najpóźniej do końca kwartału, donieść kartę. Koniecznie należy podkreślić, że jest się ubezpieczonym w państwowej kasie chorych i wizyta nie ma być traktowana jako wizyta prywatna.

» ***Czy za każdym razem u lekarza muszę pokazać moją kartę ubezpieczeniową?***

Kartę przedkłada się u każdego lekarza raz na kwartał.

→ NIEZDOLNOŚĆ DO PRACY

» ***Jestem niezdolna do pracy. Jak się muszę zachować?***

Osoby zatrudnione zobowiązane są do natychmiastowego (telefon, faks, mail) powiadomienia pracodawcy oraz udania się do lekarza. Od lekarza otrzymujemy zwolnienie (***Arbeitsunfähigkeitsbescheinigung-AU***) składające się z 3 stron. Pierwszą, z diagnozą, wysyłasz do Twojej kasy chorych, drugą, bez diagnozy (krótszą), do pracodawcy, a trzecią zatrzymujesz dla siebie. Zarówno pracodawca, jak i kasa chorych, powinny otrzymać je w ciągu 3 dni po wystawieniu. Pracodawca może zastrzec sobie prawo otrzymania go już na drugi dzień. Ważne jest więc, abyś uzgodniła te procedury przy podejmowaniu pracy.

Zwolnienie może być wystawione wstecz tylko w drodze wyjątku i podlega dokładnej kontroli.

Zwolnienia lekarskie wystawione w Polsce są akceptowane przez kasę chorych jedynie wtedy, gdy lekarz potwierdzi postawioną na nich diagnozę.

» ***Kiedy i od kogo otrzymam chorobowe i w jakiej wysokości?***

Do 6 tygodni otrzymujemy dalsze wynagrodzenie chorobowe (***Entgeltfortzahlung***) od pracodawcy w wysokości 100% naszego ostatniego dochodu netto. Po tym okresie otrzymujemy chorobowe od kasy chorych (***Krankengeld***). Kwota wypłacana netto wynosi z reguły około 75-78% ostatniego dochodu netto. Wyjątkiem jest niezdolność do pracy w okresie pierwszych 4 tygodni od rozpoczęcia pracy. Wtedy chorobowe wypłaca nam najpierw kasa chorych, a dopiero od 28. dnia po rozpoczęciu pracy otrzymujemy wynagrodzenie chorobowe od pracodawcy. Osoby prowadzące działalność gospodarczą mogą otrzymać chorobowe tylko po wcześniejszym wnioskowaniu o to przy rozpoczęciu ubezpieczenia, jednak dopiero po 43. dniu choroby i wiąże się to z dodatkową składką. Dokładne informacje otrzymasz w kasie chorych.

» ***Czy mogę pojechać do sanatorium z dzieckiem?***

Wyjazd do sanatorium to forma rehabilitacji stacjonarnej i uwarunkowana jest koniecznością medyczną potwierdzoną przez lekarza. Wniosek składa się w kasie chorych. Sanatoria trwają z reguły 3 tygodnie i można wnioskować o nie co 4 lata. Istnieja jednak wyjątki uwarunkowane koniecznością medyczną. Wyjazd z dzieckiem może być finansowany w przypadku, kiedy rodzic nie ma możliwości zostawienia dziecka w domu. Istnieje też forma sanatorium dla matki (lub ojca) z dzieckiem (***Mutter-Kind-Kur***). Są to pobytu sanatoryjne, które oferują zabiegi i terapie, uwzględniające również problemy związane z wychowywaniem dziecka.

W planowaniu kolejnych kroków niezwykle ważna jest **kolejność działań**, określanie czasu, jaki musisz przeznaczyć na daną czynność, jej początek i koniec, co nie jest łatwe. Dlatego też tak często podkreślamy na poprzednich stronach konieczność rozmów z doradcami. O czym warto pamiętać, planując zmiany zawodowe?

- 1. Podsumuj **kursy, kwalifikacje i kompetencje**, jakie już zdobyłaś. Ułatwi Ci to rozmowy z doradcą zawodowym czy potencjalnym pracodawcą, a także usprawni wypełnianie dokumentów związanych z Twoją zawodową aktywnością.
- 2. **Kompetencje**. Można je podzielić na:
 - **Fachkompetenzen** – kompetencje specjalistyczne
 - **Methodenkompetenzen** – nabyte sprawności
 - **Sozialkompetenzen** – umiejętności miękkie, np. praca w zespole
 - **Personalkompetenzen** – osobiste kompetencje, np. obowiązkowość
- 3. Ustal, które z nich są uznane w Niemczech. Patrz: **Nostryfikacja dyplomów**, str. 30.
- 4. **Przejrzyj listę zawodów**, które są w zasięgu Twoich możliwości i zainteresowań. W podanym linku znajdziesz też podpowiedź o kwalifikacjach, umiejętnościach oraz cechach charakteru, które są ważne dla danego zawodu:
LINK DE: **berufe.net**. Ten portal zawiera dużo niemieckich terminów i określeń specjalistycznych, co ułatwia Ci napisanie CV i listu motywacyjnego.
- 5. Zorientuj się, jaki poziom zarobków możesz otrzymać w danym miejscu pracy i czy to odpowiada Twoim oczekiwaniom.
Tu znajdziesz informację o poziomie wynagrodzeń: LINK DE: **gehaltsvergleich.com/gehalt**.
- 6. Zastanów się, jaka forma i czas pracy jest w danym momencie dla Ciebie korzystny. Patrz rozdział 4, str. 32.
- 7. Zrób **wykaz wszystkich kosztów**, które będą związane z podjęciem pracy lub jej zmianą:
 - Koszty dojazdu (np. 81 Euro bilet miesięczny),
 - Podatki i ewent. koszt rozliczenia podatkowego,
 - Koszty związane z podnoszeniem kwalifikacji lub uznaniem dyplому,
 - Koszty związane z tłumaczeniem dokumentów w celu zapisania dziecka do przedszkola, szkoły czy podjęcia pracy,
 - Koszty związane ze żłobkiem czy przedszkolem,
 - Koszty kasy chorych.
- 8. Ustal **plan dnia**, zrób wykaz zajęć i obowiązków. Jeśli posiadasz dzieci, określ czas zajęć i godziny otwarcia żłobka, przedszkola czy szkoły, uwzględnij ferie i dni wolne.
- 9. Przeanalizuj **plany w zakresie zdrowia**, bilansów, kursów prozdrowotnych, terapii, rehabilitacji i ich trwania w kontekście nowych działań na rynku pracy.

OPRACOWANE PRZEZ PSYCHOLOGÓW **Danutę Stokowski i Janinę Linek**
LINK PL/DE: www.psycholog-rodzinny.de

» **ERZIEHUNGSBERECHTIGTE/-R; -N** – osoba/-y z prawami rodzicielskimi (rodzice).

» **SORGERECHT** – prawa rodzicielskie itd.

» **AUFENTHALTBESTIMMUNGSCHEIT - ABR** – prawo do decydowania o miejscu pobytu dziecka (wchodzi w zakres praw rodzicielskich) itd.

» **JUGENDAMT** – dzielnicowy urząd powołany do wspierania rodziny w zapewnieniu dobra dziecka. Zajmuje się przedszkolami i innymi formami opieki nad dziećmi, prawną i finansową pomocą dla samotnie wychowujących rodziców, ośrodkami organizującymi czas wolny dla rodzin, różnymi formami terapii, poradnictwem wychowawczym oraz pomocą w sytuacjach kryzysowych, pomocą dla młodocianych, którzy weszli w konflikt z prawem. LINK DE: service.berlin.de/jugendaemter/.

» **HILFEN ZUR ERZIEHUNG** – różne formy pomocy pedagogiczno-psychologicznej ze strony dzielnicy-wego urzędu do spraw dzieci i młodzieży (Jugendamt):

- prewencyjne/w sytuacjach kryzysowych w rodzinie (np. **Sozialpädagogische Famillienhilfe** – ambulatoryjna, pedagogiczno-psychologiczna pomoc dla rodzin, **Tagesgruppen** – pedagogiczna forma opieki
- interwencyjne – gdy dobro dziecka w rodzinie jest zagrożone (różne formy stacjonarne: **Heime** – domy dziecka, **Krisenzentren** – ośrodki kryzysowe, **Pflegefamilie** – rodzina zastępcza):
LINK DE: berlin.de/sen/jugend/familie-und-kinder/hilfe-zur-erziehung.

43

SŁOWNIK:

Antrag – wniosek,

Familiengericht –

sąd rodzinny,

Anwalt – adwokat,

Bescheinigung –

zaświadczenie,

Gutachten – opinia,

Gutachter – rzecznik prawnik,

Bescheid – orzeczenie.

BERATUNGSSTELLE – PORADNIA:

· W SPRAWACH SZKOLNYCH: **Schulpsychologische und Inkusionspädagogische Beratungs- und Unterstützungszentren** – poradnia szkolna dla uczniów, rodziców i nauczycieli:

LINK DE: berlin.de/sen/bildung/unterstuetzung/schulpsychologie/beratungszentren,

- **W SPRAWACH RODZINNYCH:** *Erziehungs- und Familienberatung* – poradnia wychowawcza i rodzinna:
LINK DE: berlin.de/sen/jugend/familie-und-kinder/erziehungs-und-familienberatung.
 - **W SPRAWACH ZDROWIA PSYCHICZNEGO:** *Sozialpsychiatrischer Dienst*:
LINK DE: berlin.de/lb/psychiatrie/hilfe-in-krisen/sozialpsychiatrische-dienste-der-bezirke,
 - **W SPRAWACH SOCJALNYCH:** np. *Migrationsberatung für Erwachsene Zuwanderer lub Schuldner-beratung* (poradnia dla osób zadłużonych).
- SPZ - Sozialpädiatrisches Zentrum / KJA - Kinder- und Jugendambulanz** – ambulatoryjny ośrodek diagnozy i terapii dla dzieci i młodzieży:
LINK DE: kja-spz-berlin.de.
- Gesundheitsamt** – Wydział zdrowia.
Jednym z jego działań jest **Kinder- und Jugendgesundheitsdienst** – ośrodek zdrowia dla dzieci i młodzieży:
LINK DE: service.berlin.de/gesundheitsaemter.

U1-U9 ZDROWOTNE BADANIA PREWENCYJNE

44

- **U1-U7** – zdrowotne badania prewencyjne rozwoju fizycznego i psychicznego u dzieci od urodzenia do 2. roku życia.
 - **U7-U9** – badania dzieci w wieku przedszkolnym od 2. do ok. 5. roku życia, przeprowadza je pediatra (**Kinderarzt**) albo Kinder- und Jugendgesundheitsdienst. Wyniki wpisywane są w (żółtej) książeczkę zdrowia dziecka (**Kinderuntersuchungsheft / Gelbes Heft**).
Badania U w Berlinie nie są obowiązkowe, ale informacja o ich niewykonaniu jest przekazywana do **Kinder- und Jugengesundheitsdienst**, po czym urząd ten zaprasza lub odwiedza rodziców (bądź wysyła pismo) w celu uświadomienia im ważności badań kontrolnych. Unikanie kontroli lekarskich widziane jest jako zagrożenie dobra dziecka i zgłasiane również do *Jugendamtu*.
LINK DE: kinderaerzte-im-netz.de/vorsorge.
-
- **I-Status** – uznanie zwiększonego zapotrzebowania na pomoc w stymulacji rozwoju dla dziecka z zaburzeniami w nauce, emocjonalnymi lub społecznymi, wydawane dla dzieci przedszkolnych lub uczęszczających do świetlicy przez **Kinder- und Jugendgesundheitsdienst**, dla dzieci szkolnych przez **Schulamt**.
LINK DE: zentrum-kindesentwicklung.de/haeufige-fragen.html.

SŁOWNIK:

Impfung – szczepienie, **Impfpass/Impfheft** – książeczka szczepień, **Fieber** – gorączka,
Masern – odra, **Mumps** – świnia, **Röteln** – rózyczka, **Windpocken** – ospa wietrzna,
Magen-Darm-Grippe – grypa jelitowo-żołądkowa, **Durchfall** – biegunka, **Hepatitis** – żółtaczka,
Erkältung – przeziębienie, **Läuse** – wszy,
Arzt, Ärzte – lekarz/-e, **Kinderarzt** – pediatra, **HNO – Hals-Nasen-Ohren-Arzt** - laryngolog,
Augenarzt – okulista, **Zahnarzt** – dentysta, **Frauenarzt** – ginekolog, **Hautarzt** – dermatolog.

KITA – skrót od **KINDERTAGESSTÄTTE** – przedszkole

- **Kindertagespflegestätte /Tagesmutter, Tagesvater** – opisane już w rozdziale 3, patrz str. 18. Alternatywna do przedszkola forma opieki nad dzieckiem.
- **Kita-Gutschein** – zaświadczenie gwarantujące częściowe pokrycie kosztów opieki nad dzieckiem przez państwo. Podanie składa się w dzielnicowym urzędzie do spraw młodzieży (**Jugendamt – Kindertagesbetreuung**), LINK DE: kitagutschein-berlin.de.
- **Eingewöhnungsphase** – czas adaptacji dziecka do przedszkola, podczas którego rodzice przebywają z dzieckiem od kilku dni do kilku tygodni w przedszkolu. Średnio przeznacza się na to 4 tygodnie, ale uzależnione jest to od tempa integracji dziecka.
- **Entwicklungsgespräch** – rozmowa/wywiad z rodzicami o rozwoju dziecka przeprowadzona w przedszkolu.

SCHULSYSTEM – system szkolnictwa

- **Schulamt** – urząd do spraw szkolnych (odpowiednik wydziału oświaty).
- **Schulpflicht** – obowiązek szkolny.
- **Einschulung** – przyjęcie dziecka do szkoły, poprzedzone zapisem dziecka w szkole podstawowej i badaniami dojrzałości szkolnej.
- **Schuluntersuchung w Kinder-und Jugendgesundheitsdienst**
- **Grundschule** – szkoła podstawowa, **Oberschule** – szkoła średnia, **więcej patrz dział Szkoła**, str. 20.
- **Willkommensklassen** – klasy dla dzieci w wieku szkolnym, które przybyły z zagranicy z niewystarczającą znajomością języka niemieckiego.
- **DAZ – Deutsch als Zweitsprache** – dodatkowe zajęcia dla migrantów z języka niemieckiego przeprowadzane m.in. w szkołach podstawowych.
- **SaPh – Schulanfansphase** – uczniowie 1. i 2. klasy szkoły podstawowej mają wspólne zajęcia.
- **JüL – Jahrgangsübergreifendes Lernem** – uczniowie 1., 2. i 3. klasy mają wspólne zajęcia.
- **Förderunterricht** – dodatkowe zajęcia w młodszych klasach dla uczniów mających trudności uczenia się matematyki lub języka niemieckiego.
- **Klassenlehrer*in** – wychowawca w szkole.
- **Schulverweigerer** – dzieci i młodzież nie spełniające obowiązku szkolnego. Rodzice ponoszą odpowiedzialność karną.
- **Schulschwänzen** – potoczne określenie na wagary.
- **Entschuldigung** – usprawiedliwienie nieobecności w szkole pisane przez rodziców.
- **Ärztliche Bescheinigung** – zaświadczenie o chorobie lub jej braku.
- **(E)BBR – (erweiterte) Berufsbildungsreife** – świadectwo zdania egzaminu po 9. lub 10. klasie, umożliwiające podjęcie dalszego kształcenia zawodowego.

- **MSA – Mittlerer Schulabschluss** – świadectwo zdania egzaminu po 10. klasie, umożliwiające podjęcie dalszego kształcenia zawodowego lub dalszej nauki w celu uzyskania matury (**Abitur**).
- **Elternabend** – zebranie rodziców w przedszkolu i szkole, na którym wybierany jest komitet rodzicielski (**Elternvertreter**) i przekazywane są bieżące informacje ważne dla rodziców. Nie omawia się ocen i zachowania pojedynczych uczniów. Do tego służy **Elternsprechtag** w szkole lub **Entwicklungsgespräch** w przedszkolu.
- **Elternsprechtag** – indywidualna rozmowa rodziców z nauczycielami różnych przedmiotów, odbywa się 1 do 2 razy w roku w szkole, zwykle trzeba się wpisać na listę. Mile widziana jest na ogół obecność ucznia.

NIEKTÓRE INNE FORMY POMOCY DLA RODZIN:

- **AMBULANTE FAMILIENPFLEGE** – doraźna forma opieki nad dzieckiem (do 14. roku życia) w domu, finansowana przez kasę chorych (lub **Jugendamt**). LINK DE: pflegewiki.de/wiki/Familienpflege.
- **KINDERGELD** – zasiłek na dzieci przyznawany przez **Familienkasse**. LINK DE: familienkasse.de, LINK DE: www3.arbeitsagentur.de/web/wcm/idc/groups/public/documents/webdatei/mdiaw/mjy1/~edisp/l6019022dstbai744009.pdf.
- **ELTERNGELD** – zasiłek wychowawczy. LINK DE: bmfsfj.de/bmfsfj/themen/familie/familienleistungen/elterngeld/elterngeld-und-elterngeldplus/73752.
- **KINDERZUSCHLAG** – świadczenie socjalne dla rodziców o niskich dochodach.
- **UNTERHALTSVORSCHUSS** – zaliczka alimentacyjna wypacana przez państwo (**Jugendamt**) rodzicom wychowującemu dziecko do lat 18, jeżeli zobowiązany do alimentów drugi rodzic nie jest w stanie płacić przysługującej kwoty.
- **Bafög** – pomoc finansowa dla studentów i uczniów. LINK DE: bafög.de.
- **BERLINPASS** – legitymacja dla dzieci i rodziców, którzy pobierają pomoc z **Jobcenter**, uprawnia do zniżek w szkole, przedszkolu, instytucjach kulturalnych oraz sportowych i w środkach komunikacji. Podanie ze zdjęciem (**Antrag auf Bildung und Teilhabe...**) składa się w **Jobcenter**. LINK DE: berlin.de/sen/soziales/themen/soziale-sicherung/berlinpass. Berliner FamilienPass,
- **SUPER-FERIEN-PASS**, więcej w rozdziale 2, str. 16.

9

TWOJA MAPA. DORADZTWA W JĘZYKU POLSKIM I MIEJSCA WSPARCIA

TWOJA MAPA jest dodatkiem do poradnika. Pomoże Ci zobrazować sobie sytuację, w jakiej się znajdują, wyznaczyć potencjalne szanse oraz zaplanować nowe cele i etapy ich realizacji. Nie śpiesz się z wypełnianiem jej, znajdź chwilę dla siebie i bądź ze sobą szczerą. Warto zacząć od stawiania sobie pytań i odpowiedzi na nie.

Życzymy Ci powodzenia!

POLIN IN BERLIN

EIN RATGEBER.
ERSTE SCHRITTE und NEUE CHANCEN

Berlin 2017

Liebe Leser*innen,

Berlin ist in den letzten Jahren zum Lebensmittelpunkt von vielen Menschen aus dem Ausland geworden. Das gilt auch für unseren Bezirk Pankow, in den vor allem junge Familien ziehen. Wir unterstützen die Menschen, damit sie sich möglichst schnell in ihrem neuen Lebenskontext zurechtzufinden und stellen vielfältige Informationen zur Verfügung – möglichst in der Herkunftssprache, vom ersten Tag an.

Die Metropole Berlin hat ein gut ausgebautes Netz von Anlaufstellen und Beratungseinrichtungen. Auch in Pankow befindet sich eine Vielzahl von Angeboten für zugewanderte Menschen. Doch wie finde ich heraus, was ich brauche? Wo erfahre ich, welche Einrichtungen es gibt? Wer unterstützt mich bei konkreten Fragen?

Mit diesem neuen Ratgeber *Polin in Berlin. Erste Schritte und neue Chancen. Ein Ratgeber für Frauen* erhalten Sie einen guten ersten Überblick zu allen Fragen, die sich in den ersten Jahren ihres Aufenthaltes in Berlin stellen. Herausgegeben ist die Publikation vom polnischen Verein *Polki w Berlinie e. V.*. Entstanden ist sie auf Wunsch von Frauen, die erst seit Kurzem in Berlin leben und oft mit ihren Fragen alleine standen. Die in dem Ratgeber aufgegriffenen Themen orientieren sich deshalb an der Lebenswirklichkeit dieser Frauen.

Ich hoffe, diese Publikation ist für Sie hilfreich. Bei weiteren Fragen können Sie sich auch gerne persönlich an mich wenden. Als Integrationsbeauftragte des Bezirksamtes Pankow bin ich für die Belange von zugewanderten Menschen zuständig. Unabhängig davon, ob Sie eine spezielle Frage haben, sich engagieren wollen oder ein interessantes Projekt umsetzen möchten – Sie können immer an meine Tür klopfen. Sie sind herzlich willkommen!

Katarina Niewiedzial
Integrationsbeauftragte Berlin-Pankow
Bezirksamt Pankow von Berlin
Breite Str. 24a-26
13187 Berlin

Liebe Leser*innen,

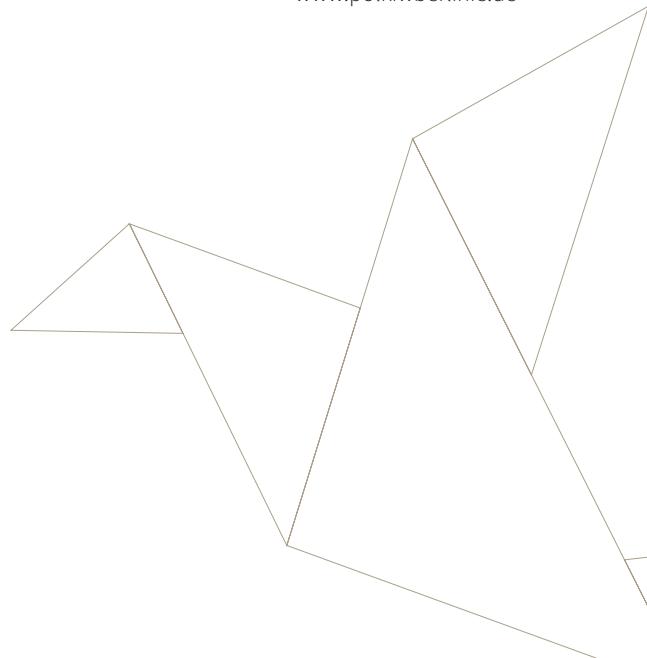
der Ratgeber des Vereins *Polki w Berlinie e. V.* ist ein einzigartiges Nachschlagewerk für Migrant*innen, basierend auf dem Wissen und den Erfahrungen der hier lebenden Migrant*innen. Unsere Inspiration waren die letzten Jahre, in denen wir uns besser kennengelernt, voneinander gelernt und uns gegenseitig geholfen haben. Dabei haben wir uns oft dieselben Fragen gestellt, wie das neue Leben in Deutschland anzufangen wäre.

Dank unserer Expert*innen und Spezialist*innen aus verschiedenen Bereichen, die uns seit Jahren während unserer Schulungen und Werkstätten mit ihrem Wissen unterstützen und dank der engagierten Arbeit des ganzen Teams im Rahmen des Vereins haben wir diesen Überblick an Informationen und Tipps geschaffen. Wir hoffen, dass sie Euch dabei helfen werden, Euch in Eurem neuen Leben zurechtzufinden und Euch den Weg für eine erfolgreiche Zukunft in Berlin zu ebnen.

Im Namen des Vorstands des Vereins *Polki w Berlinie e. V.* bedanke ich mich herzlich bei allen Personen, die sich bei der Arbeit an unserem Ratgeber engagiert haben. Allen künftigen Leser*innen wünsche ich alles Gute und viel Erfolg in unserem Berlin!

Marzena Nowak

Vorstandsvorsitzende Polki w Berlinie e. V.
www.polkiwberlinie.de

Liebe Leserin,

unser Ratgeber ist ein Sammelband, dessen Teile Deine verschiedene Lebenssituationen betreffen können:

- 1. Wenn Du nach Berlin kommst.**
- 2. Wenn Du Mutter wirst.**
- 3. Wenn Dein Kind heranwächst und es in den Kindergarten und in die Schule geht.**
- 4. Wenn Du Dich weiterentwickeln und die Möglichkeiten wahrnehmen möchtest, die Berlin bietet.**

Auch wir sind Migrant*innen und deshalb wollen wir Dir helfen, Dich in Berlin zurechtzufinden, einer Stadt der unbegrenzten Möglichkeiten. Die Texte des Ratgebers, unterschiedlich im Stil, versuchen Dir diesbezüglich ein wertvolles Wissen zu vermitteln.

Jede Autorin und jeder Autor dieser Publikation bemühte sich, Dir fundierte und interessante Informationen zur Verfügung zu stellen. Mach Dich in Ruhe mit ihnen vertraut und überlege, was Du sonst noch brauchst.

Fachredaktion und Konsultationen im Rahmen des Projektes:

Joanna Kalkowski: Sozialpädagogische Themen

Magdalena Wiażewicz: Schule, Sprach- und Berufsbildung

Violetta Anders: Arbeit und Berufsbildung für Erwachsene

Peter Nowak: Gesundheit und Gesundheitssystem

Mitarbeit:

Agnieszka Kowaluk: Übersetzung (Deutsch)

Violetta Anders: Textredaktion und Korrektur (Deutsch)

Magdalena Wiażewicz: Textredaktion (Polnisch und Deutsch)

Alicja Nagórko: Korrektur (Polnisch)

Magdalena Wlizłowska: Entwurf und grafische Bearbeitung

Dr. Anna Mróz: Zwei- und Mehrsprachigkeit

Janina Linek, Danuta Stokowski: ABC für Eltern in Berlin

Honorata Moliter, Violetta Anders: DEINE KARTE

(nur in der polnischen Fassung des Ratgebers enthalten)

Patrycja Zajac: Projektkoordination

Anmerkung seitens der Redaktion:

Anmerkung seitens der Redaktion:

Alle Informationen, die in unserem Ratgebers enthalten sind, wurden bis einschließlich Juli 2017 aktualisiert. Aufgrund der möglichen Veränderungen bitten wir, die Informationen jeweils zu überprüfen und mit Expert*innen kostenfrei in Berliner Beratungsinstitutionen abzugleichen. Die Hinweise hierfür befinden sich im Text in Form von Links sowie im Anhang zu diesem Ratgeber.

Das Verzeichnis der kulturell-sozialen Institutionen umfasst nur einen Teil der Organisationen und dient nur zur allgemeinen Orientierung. Wir sind uns dessen bewusst, dass noch viele wichtige Akteure in der Stadt mitwirken und möchten sie in unseren weiteren Publikationen erwähnen.

WIE BENUTZT MAN DEN RATGEBER?

- Jedes Kapitel ist einem Thema gewidmet.
- Auf der rechten Seite befinden sich breite Ränder für Deine Notizen. Wenn Du eine Information interessant findest, markiere sie und füge Deine Bemerkungen hinzu.
- Der Ratgeber wurde in weiblicher Form verfasst, hauptsächlich im Hinblick auf die Zielgruppe des Vereins Polki w Berlinie e. V. (des Ideengebers und Urhebers dieser Publikation) und zwar die der in Berlin lebenden Frauen und Mütter polnischer Herkunft. Wir laden jedoch alle Interessierten zur Lektüre ein.
- Der vorliegende Text bezieht sich sowohl auf das männliche als auch auf das weibliche und die sonstigen Geschlechter. Zur besseren Lesbarkeit wird am meisten auf die zweigeschlechtliche Schreibweise verzichtet. Die Form * gilt für alle Geschlechter.
- Ausnahme von der „*Form“ sind im Ratgeber solche Bezeichnungen wie „Arbeitgeber“, „Versicherungsträger“, „Vermieter“, „Eigentümer“, „Besitzer“ sowie „Arzt“, wenn sie im Kontext einer Institution und nicht als konkrete Berufsbezeichnung verstanden werden. „Arzt“ wird insbesondere im Kapitel Gesundheit aufgrund der besseren Lesbarkeit in einer männlichen Form benutzt.
- Im Vorwort werden die direkten Anredeformen „Du“ und „Ihr“ aus Respektgründen großgeschrieben. Im weiteren Text halten wir uns an die Regeln der neuen Rechtschreibung und verwenden die Großschreibung, die in solchartigen Publikationen meistens verwendet wird.
- Der ganze Ratgeber wird auch im PDF-Format auf der Seite: **LINK PL: polkiwberlinie.de** zu finden sein.

Einführung	49
Über den Ratgeber	50
Wie benutzt man den Ratgeber?	51
Inhaltsverzeichnis	52
1 DAS LEBEN IN BERLIN. WICHTIGE INFORMATIONEN	54
1.1 WICHTIGE TELEFONNUMMERN	55
1.2 AUF DER STRASSE UND IN DER U-BAHN	56
1.2.1 Wenn Du Auto fährst...	56
1.2.2 Umweltplaketten und Umweltzone	56
1.2.3 Fahrradwege, Fahren auf Gehwegen, Kinder	56
1.2.4 Öffentliche Verkehrsmittel	56
1.2.5 Fahrkarten und Zonenaufteilung	57
1.3 MELDEPFLICHT UND KONSULARISCHE HILFE	58
1.3.1 Meldepflicht in Berlin	58
1.3.2 Konsularische Hilfe in Deutschland	58
1.4 DU UND DEINE NACHBAR*INNEN	59
2 INTEGRATIONSORTE UND NACHBARSCHAFTSHÄUSER - OFEN FÜR DICH	60
2.1 NACHBARSCHAFTS- UND FAMILIENZENTREN	60
2.1.1 Treffpunkte. Wo finde ich sie und was findet dort statt?	60
2.1.2 Was charakterisiert all diese Orte und warum lohnt es sich, sie zu besuchen?	61
2.2 VEREINE UND SOZIALE INITIATIVEN	61
2.3 KIRCHEN MIT GOTTESDIENST IN POLNISCH	62
2.4 INSTITUTIONEN, ORTE UND PROGRAMME FÜR BERLINER*INNEN	62
3 BILDUNGSSYSTEM. KINDERENTWICKLUNG UND KINDERRECHTE	64
3.1 KINDERKRIFFE, KINDERGARTEN UND TAGESMUTTER	64
3.1.1 Informationen zur Finanzierung und Anmeldung bei den Kitas	65
3.2 SCHULE	66
3.2.1 Schulsystem	66
3.2.2 Welche Schule soll ich für mein Kind wählen?	17
3.2.3 Zweisprachige Schulen	68
3.3 ZWEI- UND MEHRSPRACHIGKEIT	68
3.3.1 Warum und wie Kinder in Zwei- und Mehrsprachigkeit erziehen?	68
3.3.2 Wie unterstütze ich die zweisprachige Erziehung meines Kindes?	69
3.3.3 Juristische Aspekte der Zwei- und Mehrsprachigkeit	70
3.4 JUGENDAMT. ROLLE UND AUFGABENBEREICH	70

4	BILDUNGSSYSTEME. ANERKENNUNG VON QUALIFIKATIONEN	72
4.1	BILDUNGSSYSTEME	72
4.1.1	Berufsbildung und die Sekundarstufe	72
4.1.2	Hochschulbildung	72
4.2	DEUTSCH ALS ZWEITSPRACHE – LERNWEGE	73
4.2.1	Schätze Deine Möglichkeiten ein!	73
4.2.2	Sprachkursarten	75
4.2.3	Wie meldet man sich zum Kurs an und welche Unterlagen braucht man?	76
4.3	ANERKENNUNG AUSLÄNDISCHER BERUFSQUALIFIKATIONEN UND (HOCHSCHUL-) ABSCHLÜSSE	76
4.3.1	Braucht mein Beruf eine Qualifikationsanerkennung?	77
4.3.2	Anerkennungsprozess	77
5	ARBEIT UND BERUFSBILDUNG FÜR ERWACHSENE	79
5.1	DIE ROLLE DER AGENTUR FÜR ARBEIT UND DER BERATUNGSGESELLSCHAFTEN BEI DER ARBEITSSUCHE	79
5.1.1	Unterschied zwischen den Diensten der Agentur für Arbeit und des Jobcenters	79
5.1.2	Migrationsberatung für Erwachsene Zuwanderer (MBE)	79
5.1.3	Jobcoaching und sonstige Formen der Beratung	80
5.2	BERUFLICHE WEITERBILDUNG UND WEITERQUALIFIZIERUNG	81
5.3	BESCHÄFTIGUNGSBEDINGUNGEN UND ARBEITSZEIT	83
6	GESUNDHEIT UND DAS GESUNDHEITSSYSTEM	85
6.1	KRANKENKASSE	85
6.1.1	Krankenversicherungspflicht. Wie wählt man eine Krankenkasse?	85
6.1.2	Wie kann man die Krankenkasse wechseln und kündigen?	86
6.2	PRÄVENTION – WAS IST DAS UND WARUM IST SIE WICHTIG?	87
6.3	WICHTIGE VERPFLICHTUNGEN UND AUSKUNFT ÜBER KRANKENKASSEN. FRAGEN UND ANTWORTEN ZUM THEMA GESUNDHEITSSYSTEM	87
7	MEINE NEUEN CHANCEN: WEGWEISUNG, ODER: WIE PLANE ICH MEINE ERSTEN SCHRITTE?	89
8	ABC FÜR ELTERN IN BERLIN	90

→ WAS SOLLTE MAN WISSEN, WENN MAN IN BERLIN LEBT?

In diesem Kapitel findest Du Informationen, die Deine Mobilität in der Stadt erleichtern, sowie ein Verzeichnis wichtiger Telefonnummern.

- Offizielles Portal der deutschen Hauptstadt ist das Berliner online **Stadtportal**, LINK DE: berlin.de.
- Angebote des **Willkommenszentrums**, LINK PL: berlin.de/willkommenszentrum/pl.

→ ADMINISTRATIVE GLIEDERUNG DER STADT BERLIN

BERLINER BEZIRKE UND STADTTEILE:

- » **Mitte** (Mitte, Moabit, Hansaviertel, Tiergarten, Wedding, Gesundbrunnen),
- » **Friedrichshain-Kreuzberg** (Friedrichshain, Kreuzberg),
- » **Pankow** (Prenzlauer Berg, Weißensee, Blankenburg, Heinersdorf, Karow, Stadtrandsiedlung Malchow, Pankow, Blankenfelde, Buch, Französisch Buchholz, Niederschönhausen, Rosenthal, Wilhelmsruh)
- » **Charlottenburg-Wilmersdorf** (Charlottenburg, Wilmersdorf, Schmargendorf, Grunewald, Westend, Charlottenburg-Nord, Halensee),
- » **Spandau** (Spandau, Haselhorst, Siemensstadt, Staaken, Gatow, Kladow, Hakenfelde, Falkenhagener Feld, Wilhelmstadt),
- » **Steglitz-Zehlendorf** (Steglitz, Lichterfelde, Lankwitz, Zehlendorf, Dahlem, Nikolassee, Wannsee),
- » **Tempelhof-Schöneberg** (Schöneberg, Friedenau, Tempelhof, Mariendorf, Marienfelde, Lichtenrade),
- » **Neukölln** (Neukölln, Britz, Buckow, Rudow, Gropiusstadt),
- » **Treptow-Köpenick** (Alt-Treptow, Plänterwald, Baumschulenweg, Johannisthal, Niederschöneweide, Altglienicke, Adlershof, Bohnsdorf, Oberschöneweide, Köpenick, Friedrichshagen, Rahnsdorf, Grünau, Müggelheim, Schmöckwitz),
- » **Marzahn-Hellersdorf** (Marzahn, Biesdorf, Kaulsdorf, Mahlsdorf, Hellersdorf),
- » **Lichtenberg** (Friedrichsfelde, Karlshorst, Lichtenberg, Falkenberg, Malchow, Wartenberg, Neu-Hohenschönhausen, Alt-Hohenschönhausen, Fennpfuhl, Rummelsburg),
- » **Reinickendorf** (Reinickendorf, Tegel, Konradshöhe, Heiligensee, Frohnau, Hermsdorf, Waidmannslust, Lübars, Wittenau, Märkisches Viertel, Borsigwalde).

Wichtig:

In Berlin kannst Du zwei oder drei Straßen mit demselben Namen finden. Daher achte immer auf die fünfstellige Postleitzahl des Bezirks (PLZ XXXXX). Die Hausnummern können unterschiedlich angelegt werden, besonders in den langen Straßen.

→ BERATUNGSSTELLEN FÜR MIGRANT*INNEN UND HILFE FÜR FRAUEN

Viele Institutionen in Berlin bieten in polnischer Sprache eine kostenlose Beratung für Migrant*innen an und geben Auskunft zu diversen Fragen.

1.1

WICHTIGE TELEFONNUMMERN

SERVICE-PORTAL BERLIN – Bürgertelefon – ist der zentrale Informationsservice, der über alle Berliner Ämter und Behörden Auskunft gibt. Auf der Seite kann man z. B. einen Termin zur Anmeldung in einer neuen Wohnung vereinbaren. Tel. **(030) 115**,

LINK DE: <http://www.berlin.de/sen/ias/service/service-portal-berlin-115/>

- » Polizei: 110,
- » Notruf - Feuerwehr: 112,
- » Giftnotruf: (030) 19 240,
- » Apothekendienst (0800) 00 22 8 33, vom Mobilnetz (alle Anbieter): 22833,
- » Ärztlicher Bereitschaftsdienst: (030) 310031, Bereitschaftsdienst der Kinderärzte, außerhalb der Öffnungszeiten: (030) 310031,
- » Zahnarzt-Notdienst: (030) 89004333,
- » Krankentransport - Deutsches Rotes Kreuz Berlin: (030) 19727,
- » Drogennotdienst: (030) 19237,
- » Zentraler Hebammenruf: (030) 2142771,
- » BIG-Hotline – Hilfe für Frauen und ihre Kinder bei häuslicher Gewalt: (030) 611 03 00,
- » Hilfetelefon Gewalt gegen Frauen: 0 8000 116 016, 24 Stunden,
- » Hotline Kinderschutz: (030) 61 00 61,
- » Tierärztlicher Notdienst (Kontakte zu Tierkliniken): (030) 83229000,
- » Telefonseelsorge Berlin-Brandenburg: 0 800 1110111 oder 0800 1110222 (kostenfrei),
- » Berliner Wasserbetriebe: 0800 2927587 (kostenfrei),
- » Entstörungsdienst für Gas-Störungen/Gasgeruch: (030) 787272,
- » Vattenfall – Störungsmanagement Strom: 0800 2112525, (kostenfrei),
- » Infolinie der BVG: (030) 19449,
- » Zentrales Fundbüro Berlin: (030) 902773101,
- » Fundbüro für in öffentlichen Verkehrsmitteln vergessene Gegenstände - z. B. BVG (Busse, U-Bahnen, Straßenbahnenn): (030) 19449,
- » Zentraler Sperr-Notruf, Sperren von Kredit- und EC-Karten: 116 116 (deutschlandweit, kostenfrei in Deutschland).

55

Wichtig: Wenn du aus dem polnischen Mobilnetz anrufst, wähle vor der Telefonnummer zusätzlich

0049

1.2

AUF DER STRAÙE UND IN DER U-BAHN

1.2.1

Wenn Du Auto fährst...

... gilt in Deutschland dein polnischer Führerschein und du musst ihn nicht austauschen.

Voraussetzung hierfür ist, dass:

- ... er noch gültig ist.
- ... du die Alterskriterien für das Autofahren in der jeweiligen Klasse erfüllst.
- ... deine Berechtigung zum Autofahren in dem Land, in dem der Führerschein ausgestellt worden ist, nicht aufgehoben, beschränkt oder zurückgezogen wurde.

LINK DE: <https://europa.eu/youreurope/citizens/vehicles/driving-licence>

1.2.2

Umweltplaketten und Umweltzone

Die runde grüne Umweltplakette bestätigt, dass ein Wagen die zugelassenen Normen der Schadstoffemission erfüllt. Die Umwelt-Plakette ist erforderlich, wenn du dich in der Stadt in der Umweltzone bewegst. Außerhalb der Zone darfst du ohne diese Plakette fahren. Für das Fahren in der Umweltzone ohne die Umweltplakette droht dir eine Strafe. Die Umweltzonen sind mit entsprechenden Straßenschildern gekennzeichnet.

In Polen besitzt die Firma DEKRA Polska eine Lizenz zur Ausgabe der Umweltplaketten für die in Polen registrierten Fahrzeuge. In Deutschland kann man sie an jeder Fahrzeugprüfstelle wie TÜV, Dekra, GTÜ, FSP und KÜS kaufen. Die Kosten belaufen sich auf 6 Euro. Mehr Informationen findet man in der Online-Publikation unter dem Stichwort **Umweltzone** Berlin.

LINK PL: www.przewodnik-po-berlinie.pl/dojazd_zielona_strefa.php

1.2.3

Fahrradwege, Fahren auf Gehwegen, Kinder

Betreuer*innen von Kindern bis zum achten Lebensjahr dürfen zusammen mit dem Kind auf Gehwegen und Fahrradwegen fahren (das betrifft Kinder, die mit dem eigenen Fahrrad fahren). Diese Regelung betrifft nicht die temporären Fahrbahnmarkierungen auf den Straßen, hier dürfen Kinder nicht fahren.

Wichtig: Es gibt keine Fahrradhelmpflicht, aber aus Sicherheitsgründen wird das Tragen eines Helms besonders bei Kindern empfohlen. Jedes Fahrrad muss eine funktionierende Beleuchtung besitzen. Fehlende Beleuchtung zieht eine Strafe in Höhe von 20 Euro nach sich.

1.2.4

Öffentliche Verkehrsmittel

• **U-Bahn** – die meisten Linien verkehren an Werktagen von 04.00 Uhr bis 01.00 Uhr. Die U-Bahn fährt tagsüber alle 5 Minuten und abends alle 10 Minuten, durchgehend lang am Wochenende, meistens alle 10 Minuten, in der Nacht meist im 30-Minuten-Takt.

• **S-Bahn** – (S steht für schnell) fährt auch außerhalb Berlins, z. B. nach Potsdam oder zum Flughafen Schönefeld. Die S-Bahn kursiert an Werktagen zwischen 04.30 Uhr und 01.30 Uhr. Je nach Stoßzeiten verkehrt sie am Tag alle 5, 10 oder 20 Minuten, am Wochenende fährt sie 24 Stunden lang, in der Nacht alle 30 Minuten.

• **Bus** – städtische Busse fahren während der Woche oft 24 Stunden lang.

• **Fähre** – öffentliche Fähren verkehren auf den Berliner Gewässern, es gelten die BVG-Tickets hierfür.

Hinweis:

Um die passende
Verbindung auszu-
suchen, benutze fol-
gende Seite, LINK DE:
fahrinfo.bvg.de.

- **Straßenbahn – Tram** und **Metrotram** sind Schienenfahrzeuge, ihre Fahrzeiten sind sehr differenziert.
Die Metrotram fährt alle 10 Minuten, nach 0.30 Uhr alle 30 Minuten.

1.2.5

Fahrkarten und Zonenaufteilung

Für alle öffentlichen Transportmittel kauft man denselben Fahrschein, unter Berücksichtigung unterschiedlicher Fahrkartenzonen.

→ **TARIFZONEN IN BERLIN:**

In Berlin gibt es 3 Tarifzonen: **AB**, **BC**, **ABC**. Die Zone AB umfasst die ganze Stadt bis an ihre Grenzen.

Die Zone ABC umfasst zusätzlich die umliegenden Gebiete Berlins und Potsdams.

→ **FAHRKARTEN, FAHRKARTENARTEN**

Fahrkarten kann man bei Busfahrer*innen, in Straßenbahnen, Kiosks, über Internet, an den Schaltern der Verkehrsbetriebe und in den Automaten an den U-Bahn-Stationen kaufen. Letztere haben auch eine Anleitung auf Polnisch. Die in den U-Bahn-Stationen gekauften Tickets haben kein Datum, deshalb muss man sie vor Antritt der Fahrt entwerten. Tickets aus den Automaten in Straßenbahnen und Bussen brauchen nicht entwertet zu werden. Außerdem gilt Folgendes:

- Kinder bis zu 6 Jahren brauchen kein Ticket. 57
- Kinder zwischen 6-14 Jahren fahren mit ermäßigten Tickets.
- Mit dem **Einzelfahrschein** kann man nur zwei Stunden lang und nur in eine Richtung fahren.
- Mit dem Ticket **Kurzstrecke** darf man nur drei U- oder S-Bahn-Stationen fahren, man darf auch umsteigen.
- Mit Bussen und Straßenbahnen darf man sechs Stationen ohne Umsteigen fahren.
Die Strafe für die Fahrt ohne einen gültigen Fahrschein beträgt 60 Euro.

- **Tageskarte** für 1 Person berechtigt zu einer unbegrenzten Zahl an Fahrten, mit unbegrenzt vielen Transportmitteln, den ganzen Tag bis 03.00 Uhr des darauffolgenden Tages. Erwachsene Inhaber der Tageskarte können bis zu drei Kinder unter 14 Jahren mitnehmen.
- **7-Tage-Karte** für eine Person gilt für sieben aufeinander folgende Tage bis 24.00 Uhr des siebten Tages. Die Inhaber dieser Karte können von Montag bis Freitag von 20.00 Uhr bis 03.00 Uhr des drauf folgenden Tages sowie das ganze Wochenende lang und an Feiertagen eine erwachsene Person oder bis zu drei Kindern unter 14 Jahren mitnehmen.
Die Fahrkarte berechtigt zu Mitnahme von Kinderwagen, Handgepäck und Hunden.
- Achtung:** Sie berechtigt nicht zur Mitnahme von Fahrrädern.
- **Kleingruppen-Tageskarte** berechtigt eine Gruppe bis zu 5 Personen alle öffentlichen Transportmittel unbegrenzt zu nutzen. Sie gilt bis 03.00 Uhr des darauffolgenden Tages.
- **Monatskarte, Umweltkarte** hat dieselben Bedingungen wie die 7-Tage-Karte. Man kann sie kaufen:
 - für einen Kalendermonat,
 - an einem Tag bis zum Vortag des darauffolgenden Monats, z. B. vom 05.07 bis zum 04.08,
 - in einem Jahresabonnement (Jahres-Abo). Die Kosten sind in dem Fall viel niedriger. Man kann das Abo in einer der BVG-Verkaufsstellen erwerben.
 - Eine billigere Alternative zu Monatskarte ist die **10-Uhr-Karte**, also ein Monatsticket, mit dem man ab 10.00 Uhr fahren darf.

Weitere Informationen
findest Du unter:
LINK DE: bvg.de.

1.3

MELDEPFLICHT UND KONSULARISCHE HILFE

1.3.1

Meldepflicht in Berlin

In Berlin gilt die Pflicht, sich innerhalb von zwei Wochen nach Einzug in eine neue Wohnung anmelden zu müssen. Man tut es in einem **Bürger-** oder **Einwohnermeldeamt**, dabei muss es nicht unbedingt ein Amt im eigenen Bezirk sein. Man kann einen Termin zur Anmeldung telefonisch oder im Internet vereinbaren. Während eines Termins kann man alle Familienmitglieder anmelden, ihre Anwesenheit ist dabei nicht erforderlich. Man kann die Anmeldung auch mithilfe einer bevollmächtigten Person vornehmen. Sie muss das von der anzumeldenden Person unterschriebene Formular und eine Vollmacht vorlegen.

DOKUMENTE, DIE DU BEI DER ANMELDUNG HABEN MUSST:

- **Personalausweis** oder **Reisepass**
- **Kinderausweise** oder **Geburtsurkunden von mit einziehenden Kindern**
- **Anmeldeformular**, zu beziehen im Anmeldeamt oder herunterzuladen unter:
LINK DE: berlin.de/formularserver/formular.php?402608
- Wenn Du verheiratet bist, solltest Du bei der Erstanmeldung in Berlin eine ins Deutsche übersetzte **Heiratsurkunde** mitbringen oder im Fall der einziehenden Kinder **Kinderausweise** oder **Geburtsurkunden von mit einziehenden Kindern**, ebenfalls übersetzt ins Deutsche.
- **Mietvertrag**
- **Einzugsbestätigung** – der Vermieter ist verpflichtet, Dir dieses Dokument in schriftlicher Form innerhalb von zwei Wochen nach dem Einzug auszustellen. Dieses Dokument muss folgende Daten enthalten: Name und Adresse der vermietenden Person (wenn die Person oder Firma nicht der Eigentümer der Wohnung ist), zusätzlich den Namen des Eigentümers, das Datum des Einzugs, die Adresse der Wohnung und die Namen der meldepflichtigen Personen.

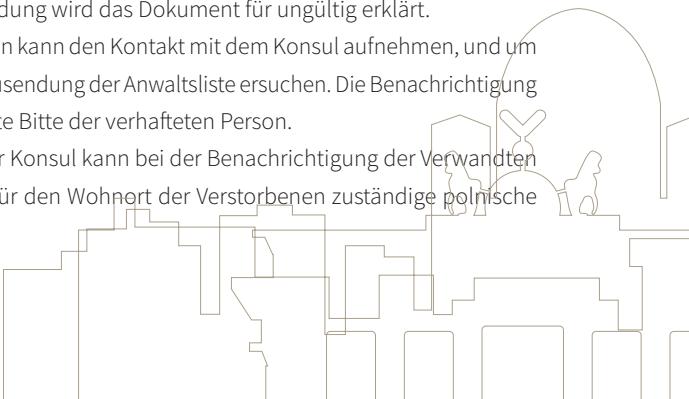
LINK DE: www.berlin.de

1.3.2

Konsularische Hilfe in Deutschland

KONSULARISCHE HILFE steht allen polnischen Staatsbürger*innen zu, die sich im Ausland aufhalten und sich in einer plötzlichen Notsituation befinden, u. a.:

- **Verlust oder Diebstahl des Reisepasses oder Personalausweises.** Man kann solche Fälle im Konsulat der Republik Polen melden, nach Verlustmeldung wird das Dokument für ungültig erklärt.
- **Verhaftung im Ausland.** Die verhaftete Person kann den Kontakt mit dem Konsul aufnehmen, und um die Benachrichtigung der Angehörigen oder Zusendung der Anwaltsliste ersuchen. Die Benachrichtigung der Angehörigen erfolgt jedoch nur auf direkte Bitte der verhafteten Person.
- **Todesfall einer nahestehenden Person.** Der Konsul kann bei der Benachrichtigung der Verwandten in Polen behilflich sein - hier vermittelt der für den Wohnort der Verstorbenen zuständige polnische Woiwodschaftsamt (Urząd Wojewódzki).

- **Unterstützung zur Rückreise nach Polen** - mittellose polnische Staatsbürger können bei der polnischen Botschaft einen Antrag stellen. Der Konsul kann Hilfen leisten in folgender Form: Kontaktaufnahme mit Angehörigen der um Hilfe bittenden Person; Auszahlung des von Angehörigen zuvor auf das Konto des Außenministeriums oder der Botschaft eingezahlten Geldbetrages; Deckung der Reisekosten nach Polen mit dem kostengünstigsten Transportmittel (Kauf eines Fahrscheins) - der Antragsteller verpflichtet sich zur Erstattung der Kosten. Die finanzielle Unterstützung kann allerdings auch verweigert werden.

- **Einzelheiten findest Du unter:** LINK PL: berlin.msz.gov.pl/pl/konsulat3,

Adresse: Richard Strauss Str. 11, 14193 Berlin-Grünwald, Telefonzentrale: (+49 30) 223130,

E-Mail (allgemeine Fragen): berlin.amb.wk@msz.gov.pl.

1.4

DU UND DEINE NACHBAR*INNEN

WENN DU AN EINEN NEUEN ORT ANKOMMST, IST ES VON BEDEUTUNG, DASS DU FOLGENDES WEIßT:

- In Deutschland werden keine Wohnungsnummern verwendet, weder auf der Klingel, noch an der Sprechanlage, dem Briefkasten oder der Tür. Du solltest dafür sorgen, dass beim Einzug Schilder mit Deinem Namen überall dort angebracht werden, sonst erreicht Dich die Post nicht.
- Nachtruhe ist von 22.00 Uhr bis 06.00 Uhr.
- Es wird gern gesehen, die Nachbar*innen über den Einzug, eine Renovierung oder eine Party im Vorfeld zu informieren. Es reicht ein handgeschriebener Zettel aus, den man an einer sichtbaren Stelle im Treppenhaus abringt.
- Postpakete und Briefe werden direkt von der Post oder einem Kurierunternehmen (z. B. DHL, Hermes) geliefert.

59

- ▷ **Achtung:** Wenn im Moment der Lieferung niemand zu Hause war, finden wir im Briefkasten oder an der Eingangstür einen Zettel mit Information vor, wo wir unser Paket abholen können. Es kann die nächste Postfiliale sein, ein Laden in der Nähe oder ein Paketautomat. Bei der Abholung soll man seinen Personalausweis oder Pass vorzeigen. Manchmal nehmen auch die Nachbar*innen Pakete entgegen.

- Müll wird getrennt in: Müll, Papier, Glas, Kunststoff und Biomüll (abhängig von der Müllsorte haben die Mülltonnen verschiedene Farben). Das Wegwerfen von Farben, Möbeln oder Haushaltsgeräten sollte man bei den **Berliner Stadtreinigungsbetrieben (BSR)** melden und einen Abholtermin vereinbaren oder sie selbst zum **Recyclinghof** bringen. Je nach Menge und Sorte der wegzutwerfenden Gegenstände ist der Dienst gebührenfrei oder kostenpflichtig: LINK DE: bsr.de.

Familien mit vielen Kindern sollten keine unbegründete Angst vor der Intervention der Nachbar*innen haben.

Kinder haben ihre Rechte, u. a. auf freies Spielen. ☺

- Treppenhausreinigung oder Schneeräumen sind meistens Bestandteil der **Nebenkosten**, also zusätzliche Kosten zur **Miete**.
- Es lohnt sich, Mitglied beim Berliner Mieterverein (Berliner Mieterverein e. V.) zu werden. Die Beiträge sind nicht hoch und die Mieter*innen haben so die Möglichkeit, eine kostenlose Beratung und Hilfe zu bekommen, in Sachen wie z. B. Schimmel, unbegründete Mieterhöhung, zu hohe Rechnungen oder Unterstützung beim Abschließen eines Mietvertrags. **Mehr Informationen** unter:

LINK PL: berliner-mieterverein.de/sprachen/polnisch.htm.

Meine Notizen

2 INTEGRATIONSORTE UND NACHBARSCHAFTSHÄUSER - OFFEN FÜR DICH

→ DER INTEGRATIONSBEAUFTRAGTE, DIE INTEGRATIONSBEAUFTRAGTE

Das Büro des/der Integrationsbeauftragten ist die Anlaufstelle für Menschen mit Migrationshintergrund, die sich in integrationsrechtlichen sowie sozialen und juristischen Fragen um Hilfe wenden. Das Angebot umfasst Informationen und Beratung in schwierigen Situationen oder Notfällen. Die Integrationsbeauftragten unterstützen auf besondere Weise die Migrantorganisationen, um ihre Beteiligung an Entscheidungsprozessen zu erhöhen. **Mehr Informationen** findest Du hier:

LINK DE: integrationsbeauftragte.berlin.de.

Quelle: Witamy w Berlinie. Willkommen in Berlin, Berlin 2013, **Die Beauftragte des Senats von Berlin für Integration und Migration**.

2.1

NACHBARSCHAFTS- UND FAMILIENZENTREN

Berlin ist eine dynamische und offene Stadt! In jedem Stadtviertel befinden sich Orte, an denen man seinen Bekanntenkreis erweitern oder Unterstützung bekommen kann. Sie sind als Anlaufpunkte zur Unterstützung der lokalen Gemeinschaften entstanden und versuchen, den akuten Bedürfnissen der Bewohner*innen einzelner Stadtteile Rechnung zu tragen. Das Angebot an Aktivitäten ist sehr umfangreich und jeder kann darin etwas Wertvolles für sich finden: von kostenloser Beratung über neue Bekanntschaften - auch in der polnischen Sprache - bis zur Pflege seiner Hobbys und Interessen.

2.1.1

Treffpunkte. Wo finde ich sie und was findet dort statt?

→ TREFFPUNKTE FÜR DEINE NACHBARSCHAFT FINDEST DU UNTER FOLGENDEN STICH-PUNKTEN:

- **Mehrgenerationenhaus, Nachbarschafts- und Familienzentrum, Stadtteilzentrum**,
- **Nachbarschaftstreffpunkt** – zur Verfügung stehen Orte der Begegnungen und Aktivitäten für Menschen unterschiedlichen Alters, mit offenen Angeboten, Kursen und verschiedenen Beratungsmöglichkeiten.
- **Familienzentrum** – funktioniert wie Mehrgenerationenhaus, fokussiert auf Familien mit Kindern.

BEISPIELE:

- **Stillgruppe** – offene Treffen für stillende Mütter, oft in Anwesenheit einer Hebamme,
- **Krabbelgruppe** – offene Treffen für Eltern und Betreuer*innen (z. B. Großmütter) von Kleinkindern im Krabbelalter,
- **Mutter-Baby-Treff** u. ä. – Treffen für Mütter mit Babys und Kleinkindern,
- **Babytturnen** – Gymnastik für Kindergartenkinder,
- Kurse wie **Pikler, Pekip, Delfi, Fenkid** u. a. für Eltern mit Kindern bis zum 1. Lebensjahr,
- **Rückbildung** – die von der Krankenkasse bezahlte Gymnastik nach der Geburt eines Kindes von 8 Wochen bis 9 Monaten nach der Entbindung (für die Teilnehmerinnen kostenlos, bei der Anmeldung ist die Versicherungskarte vorzulegen). Die Übungen stärken sanft den Körper nach der Entbindung.

Informationen findest Du bei Deiner Hebamme oder unter: LINK DE: kidsgo.de und in den offenen Häusern.

2.1.2

Was charakterisiert all diese Orte und warum lohnt es sich, sie zu besuchen?

- Dort hast Du die Möglichkeit, an den Aktivitäten u. a. in Deiner Muttersprache teilzunehmen.
- In den meisten dieser Orte gibt es ein Café, welches ein bequemer Treffpunkt für Dich und Deine Freundin oder Nachbarin sein kann. Die Preise dort sind oft eher „symbolisch“ zu bezahlen.
- In jedem dieser Orte findest Du sog. offene Gruppen, in denen sich z. B. Mütter von Säuglingen und Kindergartenkindern, Frauen oder ältere Menschen treffen. Es gibt keine Pflicht der früheren Anmeldung und auch keine Gebühren. Gewöhnlicherweise wird eine kleine **Spende** in Höhe von 1-2 Euro gesammelt.

In den Zentren kann man auch eigene Aktivitäten initiiieren, wie z. B. einen Literaturclub oder ein Märchenvorlesen. Oft bekommt man hierfür einen kostenlosen Raum zur Verfügung gestellt. Es besteht auch die Möglichkeit, Initiativen oder Kurse anzubieten, für die man entlohnt wird. Informationen findest Du in den Zentren selbst, bei Mitarbeiter*innen, z. B. bei Sozialpädagog*innen, an schwarzen Brettern, in Flyer z. B. in Apotheken oder lokalen Läden, sowie auf Internetseiten.

Mehr unter:

LINK DE: berliner-familienzentren.de, mehrgenerationenhaus.de, kiezatlas.de, kidsgo.de, oder auf der Seite *Stadtteilzentrum* in Pankow: LINK DE: stz-pankow.de.

61

2.2

VEREINE. SOZIALE INITIATIVEN

EIN VEREIN ist ein gesellschaftlicher Verband, gegründet durch eine Gruppe von Personen, die gemeinsame Ziele und Interessen verfolgen. Fast die Hälfte von ihnen sind gemeinnützige Institutionen, wie Caritas oder Diakonie, die in Bereichen wie Beratung, Pflege, Bildung oder Kultur tätig sind. Die anderen Vereine sind Gruppen von Menschen mit gemeinsamen Interessen (z. B. Sport, Kultur) und Hobbys. Die Arbeit in den Vereinen erfolgt zumeist ehrenamtlich und ohne Bezahlung. Bis zum gewissen Jahresbetrag können die im gemeinnützigen Verein erworbenen Einkünfte von Steuern befreit werden.

Mehr: Kamila Schöll-Mazurek, „*Między polityką integracyjną a polityką polonijną. Sytuacja najnowszych polskich migrantów w Niemczech w wybranych obszarach*“

» Warum lohnt es sich, auf Vereine aufmerksam zu werden?

- Die Vielfalt der Vereinsprogramme ermöglicht das Ausüben von Hobbies, eine Karriere im Kulturbereich, die Entstehung von Programmen und Initiativen zur Problemlösung, wie z. B. den Arbeitskreis Pankower Frauenprojekte, LINK DE: frauennetz-pankow.de, oder den Arbeitskreis Lingua Pankow, LINK DE: berlin.de/ba-pankow/politik-und-verwaltung/beauftragte/integration/gremien/artikel.275692.php.
- Die von Migrant*innen gegründeten Vereine bieten oft Treffen oder Schulungen und Workshops in der Muttersprache an. In Pankow sind z. B., LINK PL: polkiwberlinie.de und sprachcafe-polnisch.org.
- Die Teilnahme an den Aktivitäten ist meistens kostenlos. Du kannst sie aber mit einer Spende unterstützen.

Meine Notizen

- Die Mitarbeit in Vereinen stellt eine Chance dar, ein Praktikum zu absolvieren. Diese Berufserfahrung und neu erworbene Kenntnisse machen sich gut in einem Lebenslauf, der von potenziellen Arbeitgebern berücksichtigt und wertgeschätzt wird.
- Aufgrund ihrer offenen Struktur und Vielfalt ermöglichen Vereine eine vielseitige Zusammenarbeit und sind hierfür offen. Die Verwirklichung eigener Ideen kann zu einer wertvollen Berufserfahrung werden.
- Interessant: Der Ratgeber, den Du gerade liest, ist Ergebnis einer Initiative von einem der Mitglieder des Vereins Polki w Berlinie e. V..

2.3

KIRCHEN MIT GOTTESDIENST IN POLNISCH

Für alle, die das Bedürfnis empfinden, an einem Gottesdienst in der polnischen Sprache teilzunehmen oder auf Polnisch ihre Ehe zu schließen bzw. ein Kind zu taufen, ist die untenstehende Liste von Interesse:

- **Kreuzberg:** Johannes-Basilika, Lilienthalstr. 5, 10965 Berlin. Messen an den Werktagen um 18:00 Uhr, an Sonn- und Feiertagen um 10:15, 12:00 und 18:00 Uhr,
- **Spandau:** St.-Marien-Kirchengemeinde, Flankenschanze 43, 13585 Berlin. Messen an Sonn- und Feiertagen um 12:00 Uhr, am Mittwoch um 18:30 Uhr,
- **Karlshorst:** St.-Marien-Kirchengemeinde, Gundelfinger Str. 36, 10318 Berlin, Messen an Sonn- und Feiertage um 11:00 Uhr,
- **Wedding:** St.-Joseph-Kirche, Müllerstr. 161, 13353 Berlin. Messen an Sonn- und Feiertagen um 17:00 Uhr, **Mehr** auf der Seite der Polnischen Katholischen Mission Berlin unter: [LINK PL: pmk-berlin.de](#).

62

2.4

INSTITUTIONEN, ORTE UND PROGRAMME FÜR BERLINER*INNEN

Wichtig: Mit einem Bibliotheksausweis kannst Du die meisten Stadtbibliotheken nutzen.

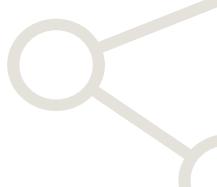
STADTBIBLIOTHEKEN – öffentliche Bibliotheken befinden sich in jedem Stadtviertel. Um Dich einzuschreiben, solltest Du Deinen Personalausweis und die Anmeldebestätigung dabei haben. Der Jahresbeitrag beträgt 10 oder 5 Euro. Das Angebot umfasst Bücher sowohl auf Deutsch als auch in anderen Sprachen sowie Filme, Musik sowie Online-Materialien. Lohnenswert ist auch ein Besuch in der Amerika-Gedenkbibliothek, Blücherplatz 1, 10961 Berlin, die über eine umfangreiche internationale Filmothek verfügt.

Das POLNISCHE INSTITUT BERLIN als Einrichtung des Ministeriums für Auswärtige Angelegenheiten der RP vermittelt und fördert nicht nur die polnische Kultur und Kunst in Deutschland sowie versteht sich als Plattform für den polnisch-deutschen Kulturaustausch. Hier findest Du auch eine kostenlose Bibliothek mit polnischen Büchern, CDs und Zeitschriften.

LINK DE: berlin.polnischekultur.de

Klak-Verlag – Berliner Verlag, der u.a. gegenwärtige polnische Literatur veröffentlicht.

LINK DE: klakverlag.de/programm

ARTHOTEK – findest Du in z.B. in vielen Bibliotheken und Galerien. Dort kannst Du Gemälde, Fotografien, Skulpturen und andere Kunstwerke ausleihen, oft sogar mit euren Bibliothekausweis. **Mehr unter:** LINK DE: zlb.de/fachinformation/spezialbereiche/arthothek.html.

BUCHBUND – einzige deutsch-polnische Buchhandlung in Berlin , ein Begegnungscafé, Treffpunkt mit Schriftstellern und eine Kultureinrichtung.

LINK DE: buchbund.de/kontakt-anfahrt/

BERLINER FAMILIENPASS – wird vom JugendKulturZentrum für das ganze Jahr ausgestellt. Er kostet 6 Euro (Infostand 2017) und enthält spezielle Ermäßigungen für den Zutritt zu Schwimmbädern, Theatern, Kinos, Museen oder Konzerten. Er ist eine gute Inspiration zum Entdecken neuer, unbekannter Orte und zum Kennenlernen der Stadt. Zu kaufen in Ämtern, Kiosken, Kulturzentren, Läden *Getränke Hoffman* und *Karstadt*. **Mehr unter:**

LINK DE: jugendkulturservice.de/de/passehete/berliner-familienpass.

Super-Ferien-Pass (kostet 9 Euro) ist eine extra Version für Schulkinder, gültig während aller Schulferien in Berlin, während des ganzen Jahres.

TAUSCHRINGE – Tauschen ohne Geld, z. B. von Dienstleistungen,

mehr unter: LINK DE: tauschen-ohne-geld.de

63

Im Internetportal **KLEINANZEIGEN**, LINK DE: ebay-kleinanzeigen.de/stadt/berlin, kann man Sachen tauschen und verkaufen. Man kann hier auch viele Sachen umsonst finden, ebenso Informationen über Wohnungen, Kurse oder polnischsprachige Veranstaltungen. **Ähnliches findet man unter:**

LINK DE: zweitehand.de und Quoka.de

JUGENDKULTURSERVICE – eine Vielfalt von Angeboten für Freizeit und Familie in Berlin.

Mehr unter: LINK DE: jugendkulturservice.de.

Dank einer **ehrenamtlichen** oder **Freiwilligenarbeit** kann man neue Kontakte gewinnen, Erfahrungen sammeln (wichtig für den Lebenslauf), Sprachkenntnisse erweitern. Dies kann die unentgeltliche Arbeit bei sozialen Projekten, Kulturreignissen oder in Gruppenkursen (z. B. im Nähen) sein.

Mehr Informationen findest Du im Internet unter den Stichwörtern:

Freiwilligenvermittlung, Ehrenamtsbüro.

Meine Notizen

...und was sind Deine Lieblingsorte in Berlin?

3.1

KINDERKIPPE, KINDERGARTEN UND TAGESMUTTER

Über die Wahl des Kindergartens und der Schule entscheiden die Erziehungsberechtigten des Kindes. Die Wahl des Kindergartens ist frei, im Fall der Grundschule gilt das Einzugsgebiet, also Zuweisung zu einer Schule im eigenen Stadtviertel. Man hat jedoch das Recht, die Schule zu wechseln, wenn man z.B. sein Kind in eine deutsch-polnische Schule schicken möchte.

Um das Kind in der Kinderkrippe oder im Kindergarten anzumelden, muss man zum **Jugendamt** in seinem Stadtviertel gehen, dort die Anmeldebestätigung zeigen und den *Kitagutschein* beantragen, der je nach Bedarf für 5, 7 oder 9 Stunden zuerkannt wird. Das Amt gibt die nötige Auskunft über Kinderkrippen und Kindergärten und händigt eine Liste mit allen Einrichtungen aus. Diese Informationen findet man auch unter: LINK DE: service.berlin.de/dienstleistung/324873.

KINDERGARTENARTEN

KRIPPE, NEST etc. – oft sind es Abteilungen in Kindergärten, die an die Bedürfnisse der Kleinsten angepasst sind. Sie stehen allen berufstätigen Eltern offen, die Gebühren hängen von deren Einkommen ab.

TAGESMUTTER GGF. TAGESVATER (TAGESPFLEGE-GROßTAGESPFLEGE) – ist eine Person (oft zwei), die eine Lizenz zur Leitung eines Hauskindergartens oder einer Hauskrippe besitzt. Sie kümmert sich während der von ihr selbst festgelegter Arbeitszeiten um maximal fünf Kinder. An den Kosten einer Tagesmutter, wie im Fall einer Krippe, müssen sich die Eltern abhängig vom Einkommen finanziell beteiligen. Jede Person, die als Tagesmutter arbeitet, hat eine Schulung absolviert, nimmt an Weiterbildungen teil und wurde in einer städtischen Liste der autorisierten Betreuer*innen registriert. Tagesmütter und -väter unterliegen dem Jugendamt.

KITA (KINDERTAGESSTÄTTE) – das Recht auf einen Platz in der Kindertagesstätte steht schon einem Kind ab dem 1. Lebensjahr zu, ist aber bis zum 3. Lebensjahr gebührenpflichtig. Ab dem 3. Lebensjahr zahlt man nur noch den Verpflegungsanteil (23 Euro im Monat) und bezahlt zusätzliche Aktivitäten, manchmal auch eine Anmeldegebühr.

FINDEN KANN MAN KITAS UND KINDERKRIPPEN UNTER:

LINK DE: berlin.de/sen/jugend/familie-und-kinder/kindertagesbetreuung/kitas/verzeichnis_kitanetz.de/berlin/berlin.php, LINK DE: kita-berlin.de/, LINK DE: www.kita.de/kitas/berlin.

Adressen in Pankow:

Kita-Gutscheinstelle, Bezirksamt Pankow von Berlin, Jugendamt Kindertagesbetreuung
Fröbelstr. 17, Haus 4, 10405 Berlin, Tel.: 030 90295 5128,
E-Mail: kindertagesbetreuung@ba-pankow.berlin.de,

LINK DE: berlin.de/jugendamt-pankow/dienste-und-leistungen/kindertagesbetreuung/antragstellung-und-beratung.

→ KINDERGARTENREGELN. WONACH SOLLTE MAN VOR DER ANMELDUNG FRAGEN?

- Für jedes Kind wird ein Tagebuch geführt, mit Informationen zu seiner Entwicklung und seinem Spracherwerb. Dieses kann man im Kindergarten einsehen.
- Das Frühstück wird in den meisten Fällen von den Eltern besorgt.

- Private Sachen der Kinder, wie z. B. ein Kamm, Regenstiefel und Regenkleider werden im Kindergarten aufbewahrt.
- Kinder dürfen ihre Lieblingskuscheltiere und Spielsachen mitbringen. Die Menge hängt vom Alter und manchmal vom Wochentag ab.
- Wenn Dein Kind besondere Cremes oder Windeln etc. benutzt, musst Du sie in den Kindergarten liefern. Wird eine spezielle Diät benötigt, z. B. eine glutenfreie Nahrung, sollte eine Bescheinigung vom Kinderarzt vorliegen.
- In Kindergärten und Kinderkrippen gibt es zwei Möglichkeiten, Kinder den entsprechenden Altersgruppen zuzuordnen. Es gibt Kindergärten, in denen Kinder zwischen 2 und 5 Jahren zusammen Zeit verbringen, nur manche Aktivitäten finden in getrennten Altersgruppen statt. Andere Einrichtungen bevorzugen eine strikte Einteilung in Altersgruppen.
- Kindergärten bestimmen eigenständig, welche Tage frei sind. Das sollte man berücksichtigen, um rechtzeitig die nötige Betreuung organisieren zu können. Man kann auch nach einer Notbetreuung fragen.
- In manchen Kindergärten ist Mittagsruhe Pflicht, in anderen nicht. Überlege, in welchem Rhythmus Dein Familienleben verläuft, um für Dein Kind eine richtige Kita und ein richtiges Angebot auszusuchen.
- In jedem Kindergarten gibt es eine Eingewöhnungszeit, in der Mütter oder Väter zusammen bei ihrem Kind im Kindergarten bleiben können. Sie dauert 4 Wochen und kann verlängert werden.

65

3.1.1 Weitere Informationen zur Finanzierung und Anmeldung bei den Kitas

» Wer kann einen Kitaplatz bereits im ersten Lebensjahr bekommen?

- jede Person, die berufstätig ist oder ein Gewerbe betreibt,
- alle, die einen Deutschkurs beginnen möchten,
- aktive Mitglieder z. B. in einer Stiftung oder einem Verein,
- alle, die eine Behandlung oder Rehabilitation antreten müssen,
- Migrant*innen, dielhr Kind im Integrationsprozess und beim Spracherwerb unterstützen wollen.

→ GEBÜHREN RUND UM EINE KITA:

- Die Gebühr für eine Anmeldung in der Kita beträgt ca. 60 Euro, nur für das erste Kind.
- Gebühren für zusätzliche Aktivitäten und Events z. B. **Wunschfrühstück**, das gemeinsame Frühstück, vorbereitet von den Erzieher*innen liegen zwischen 5 und 40 Euro, Englischunterricht kostet ca. 20 Euro im Monat zusätzlich.
- Menschen in einer schwierigen Schicksalslage können eine partielle Befreiung von den Gebühren beantragen. Näheres kann man beim Jugendamt oder im Kindergarten erfahren.
- **Feste Gebühren, abhängig vom Einkommen; Information zur juristischen Lage findest Du unter:**
LINK DE: http://gesetze.berlin.de/jportal/portal/t/671/page/bsbeprod.psm1?pid=Dokumentanzeige&showdoccase=1&js_peid=Trefferliste&documentnumber=1&numberofresults=1&fromdoctor=yes&doc.id=jlr-TagEinrKostBetGBE2010rahmen&doc.part=X&doc.price=0.0#focuspoint.

Meine Notizen

→ SCHRITTE BEI DER ANMELDUNG:

1. Lerne verschiedene Kitas und ihre Programme in Deiner Umgebung kennen. Diese können sehr unterschiedlich gestaltet sein.
2. Besuche Kitas in der Nachbarschaft, lerne sie persönlich kennen und frage nach freien Plätzen.
3. Frage in den Kitas nach Kosten, Regeln etc.
4. Reserviere einen Kitaplatz rechtzeitig. In Berlin werden Kinder oft gleich nach der Geburt in der Kita angemeldet. Kontakt zur Kita kannst Du telefonisch oder per Mail herstellen.
5. Findest Du eine passende Kinderkrippe oder einen Kindergarten, die Deinen Erwartungen entspricht, melde Dein Kind dort an. Bei der Anmeldung füllst Du ein kurzes Formular aus, das Du vor Ort erhältst.
6. Bring alle benötigten Unterlagen (z. B. Kitagutscheine) mit.

3.2

SCHULE

3.2.1

Schulsystem

66

Die Eltern bekommen nach der Anmeldung ihres Kindes eine Benachrichtigung über die Schulpflicht. In dem Schreiben findet sich auch die Information, welcher **Einzugsschule** das Kind zugewiesen wurde. Die Schulpflicht dauert in Deutschland 10 Jahre. In Berlin werden Kinder nach 6 Jahren Grundschule, abhängig von ihren Kompetenzen, in eine der weiterführenden Schulen weitergeleitet. Das Berliner Schulsystem sieht mehrere Wege vor, die Schulabschlüsse BBR, MSA oder Abitur zu erreichen. Neben dem Erwerb eines Zeugnisses in einer allgemeinbildenden Schule können Schüler*innen auch einen Abschluss in einer Berufsschule (OSZ) auf vielen Ebenen erlangen: von der BBR über die eBBR, MSA zum Abitur und Berufsabschluss. In diesem Kapitel schreiben wir über das Bildungssystem für Kinder und Jugendliche, die jünger als 18 Jahre sind.

In Berlin gibt es öffentliche sowie private Schulen. Eine Übersicht über die Schulen im Stadtviertel Pankow findest Du auf der Seite des Bildungsministeriums.

DIE ONLINE-LISTE DER BERLINER SCHULEN FINDEST DU HIER:

LINK DE: berlin.de/sen/bildung/schulverzeichnis_und_portraets/anwendung,

AUSKUNFT ÜBER DAS SCHULSYSTEM FINDEST DU HIER:

LINK DE: berlin.de/sen/bildung/schule/ganztägiges-lernen/ganztagschulen.

PRIMARSTUFE

Grundschule – Klassen 1-6, die Kinder fangen im 6. Lebensjahr die Schule an.

Grundschulformen:

gebundene Ganztagschule – Pflichtunterricht/Betreuung von 7:30 bis 16:00 Uhr,

offene Ganztagschule – Pflichtunterricht/Betreuung von 7:30 bis 13:30 Uhr.

Vor und nach dem Unterricht haben Kinder die Möglichkeit einer Betreuung im Hort oder außerhalb der Schule im Schülerladen. Je nach Schule ist die Betreuung im Hort und im Schülerladen zwischen 6:00 und 7:30 Uhr und 16:00 und 18:00 Uhr sowie in den Ferien mit Kosten verbunden.

SEKUNDARSTUFE I

- **Integrierte Sekundarschule (ISS)** entstand aufgrund einer Reform in Berlin an Stelle der ehemaligen Haupt- und Realschule (7.-10. Klasse) und bietet nach der 9. oder 10. Klasse, abhängig von den individuellen Lernfortschritten und der Abschlussnote, unterschiedliche Schulabschlüsse: **BBR/EBBR** oder **MSA** (s. unten) an.
- **Gemeinschaftsschule** – diese allgemeinbildende Schulart mit den Klassenstufen 1 bis 13 ist eine Zusammenfügung aller oben genannten Schultypen (auch in Kooperation mit Partnerschulen). Je nach Fähigkeiten und Lernfortschritten können Schüler*innen an Kursen mit geringeren oder höheren Ansprüchen teilnehmen, wodurch die Chancen ausgeglichen und die Schulabschlüsse erreicht werden können. Ein ganztägiges Schulangebot.
- **(E)BBR - (erweiterte) Berufsbildungsreife** - Schulabschluss nach der 9. oder 10. Klasse, der eine weitere Berufsbildung ermöglicht. Schüler*innen mit einem BBR-Zeugnis können nach einem weiteren Jahr Schule oder – bei entsprechend guten Noten sofort – ein „erweitertes BBR“-Zeugnis erhalten.
- **MSA - Mittlerer Schulabschluss**, der eine weitere Berufsbildung oder allgemeine Bildung mit Ziel Abitur ermöglicht, wenn man die Abschlussprüfung in der 10. Klasse mit entsprechend guten Noten bestanden hat.

67

LINK DE: berlin.de/sen/bildung/schule/bildungswege/integrierte-sekundarschule.

LINK DE: berlin.de/sen/bildung/schule/pruefungen-und-abschluesse.

SEKUNDARSTUFE II

- **Oberstufe** (für ältere Schüler*innen),
- **Gymnasium** – Klassen 11-13 (bzw. 11 und 12); der Abschluss ist das Abitur.
- **Gymnasiale Oberstufe** ist ein Lehrgang, der als Vorbereitung der Schüler*innen auf das Abitur gedacht ist.
- **Oberstufenzentrum (OSZ)** – Bildungslehrgänge möglicherweise mit einem BBR/eBBR oder MSA-Abschluss, einem (Fach-)Abitur und einem Berufsabschluss. Das OSZ ist eine Mischform verschiedener Bildungsgänge, von der Berufsvorbereitung bis zum Abitur.

LINK DE: <https://www.berlin.de/sen/bildung/schule/bildungswege/>

Meine Notizen

3.2.2

Welche Schule soll ich für mein Kind wählen?

Das Kennenlernen eines solch komplexen Schulsystems nimmt etwas Zeit in Anspruch. Eine der Möglichkeiten des Kennenlernens ist der *Tag der offenen Tür*, der in den meisten Schulen im Januar stattfindet. Wichtig ist es, Folgendes dabei zu bedenken:

Wichtig:

- Anders als in Polen, wo die Berufsbildung allgemein eher nicht als zukunftsorientiert gilt, hat die **Ausbildung** in Deutschland eine lange Tradition und ist Garant für gute Chancen auf dem Arbeitsmarkt. Viele der Ausbildungen haben teilweise den Charakter eines Studiums, z. B. die Ausbildung zum **Erzieher** und zur **Erzieherin** oder zum **Industriekaufmann** und **Industriekauffrau**, die mit hohen Qualifikationen einhergeht. Im Laufe der dualen Ausbildung, d.h. in einem Betrieb und in der Schule, bekommen Jugendliche aufgrund eines Arbeitsvertrags schon ab dem ersten Lehrjahr eine Ausbildungsvergütung, welche innerhalb von drei Jahren progressiv gestaffelt wird.
- In Berlin, einer Stadt mit einer sehr hohen Anzahl an Hochschulabsolvent*innen, die miteinander um Arbeitsplätze konkurrieren, bedeutet eine Berufsausbildung oft eine sichere Zukunft.
- Erziehungsberechtigte, die Leistungen beim **Jobcenter** oder Wohngeld vom **Wohnungsamt** beziehen, können auch einen Antrag auf den **berlinpass-BuT** stellen, der zum vergünstigten Fahren mit der BVG berechtigt sowie didaktische Materialien und andere mit Bildung verbundene Ausgaben finanziert.
Mehr unter: [LINK DE: berlin.de/sen/bjf/bildungspaket/](http://berlin.de/sen/bjf/bildungspaket/).
- Die neu angekommenen Schüler*innen bis zum 16. Lebensjahr werden für die Schulen in speziellen Orten, den sog. **Klärungsstellen** bei den örtlichen Bezirksreferaten und die Schüler*innen über 16 Jahre werden in der **Klärungsstelle für Berufliche und Zentral Verwaltete Schulen** registriert.

3.2.3

Zweisprachige Schulen

Wichtig: In der mehrsprachigen Metropole Berlin gibt es seit Jahren Grundschulen, integrierte Schulen und Gymnasien, in denen der Unterricht in zwei Sprachen geführt wird: auf Deutsch und z. B. auf Englisch (auch OSZ),

Bildungsangebote mit Polnisch: Französisch, Griechisch, Italienisch, Portugiesisch, Spanisch, Türkisch oder Polnisch. An der **Katharina-Heinroth-Grundschule**, der **Robert-Jungk-Oberschule** (mit Abitur) und am **Gabriele-von-Bülow-Gymnasium** kann sich Dein Kind sein Wissen in der polnischen und der deutschen Sprache aneignen und in beiden Sprachen Abschlussprüfungen ablegen. Eine Liste der zweisprachigen Schulen findest Du hier:
[LINK DE: berlin.de/sen/bildung/schule/besondere-schulangebote/staatliche-europaschule](http://berlin.de/sen/bildung/schule/besondere-schulangebote/staatliche-europaschule).

3.3

ZWEI- UND MEHRSPRACHIGKEIT

Autorin Dr. Anna Mróz

3.3.1 Warum und wie sollen wir Kinder in Zwei- und Mehrsprachigkeit erziehen?

Das entscheidende Argument ist, dass die Sprache der Herkunft die Sprache des Herzens bedeutet.
In der Emigrationssituation stehen wir oft vor der Herausforderung, unsere Kinder zwei- und mehrsprachig

zu erziehen. Es ist jedoch, entgegen dem Anschein, keine leichte Aufgabe. Denn im Alltag benutzen die Kinder in Kindergärten, Schulen und unter Freunden die deutsche Sprache, die dadurch in der Regel die stärkere Sprache bleiben wird. Die **Muttersprache** wird täglich weniger genutzt.

Damit Dein Kind in der Emigration Deine Muttersprache spricht, reicht es nicht aus, es in Deiner Sprache nur anzusprechen. Das Vermitteln der Muttersprache muss gut durchdacht und geplant sein, da es mit der aktiven Sprachentwicklung im Einklang steht. Die Erziehung der zweisprachigen Kinder ist eine große Herausforderung. In der Muttersprache drückst Du Deine Emotionen auf die authentische und natürliche Weise am besten aus. Die Authentizität ist wiederum Basis beim Aufbau der Beziehung zu Deinem Kind, die auf einer Vertrauensbasis gründet. Deine Muttersprache beherrschst Du am besten und vermittelst sie den Kindern in der bestmöglichen Form.

» **Was bringt die zweisprachige Erziehung?**

- **Du gibst Deinem Kind ein einzigartiges Geschenk!** Es ist der Schlüssel zu Deiner Biografie und der Geschichte Deiner Familie. Du verwurzelst Dein Kind in einem bestimmten Milieu und vermeidest, dass es sich wie jemand „ohne Herkunft“ fühlt.
- Du vermittelst die Sprache auf natürliche Art, ohne Unterrichtsstunden, durch die tägliche Kommunikation.
- Du ermögilst Deinem Kind Kontakte mit der Familie in der alten Heimat.
- Du führst das Kind in die multikulturelle Welt ein und gibst ihm die Möglichkeit, sich in beiden Kulturen zurechtzufinden.
- Du förderst in ihm die Akzeptanz dafür, was anders ist.
- Du unterstützt seine kommunikativen Fähigkeiten.

69

3.3.2 Wie unterstütze ich die zweisprachige Erziehung meines Kindes?

Von grundlegender Bedeutung ist die Konsequenz, mit der Du in Deiner Muttersprache mit dem Kind sprichst. In Anwesenheit von Menschen, die Eure Sprache nicht sprechen, solltest Du Dich direkt an sie wenden und erklären, dass die Kommunikation mit Deinem Kind in Deiner Muttersprache Priorität hat. Erzähle ihnen, worüber Du mit Deinem Kind sprichst. Verzichte im Gespräch mit Deinem Kind nicht auf Deine Muttersprache, auch auf einem Spielplatz kannst Du es auch in der Muttersprache ansprechen. Nimm aber Kontakt zu anderen Kindern in deren Sprache auf, auf diese Weise führst Du Dein Kind ins Spiel mit den Gleichaltrigen ein und vermeidest, dass es isoliert wird.

» **Wie kann man das Kind beim Lernen der Muttersprache unterstützen?**

- Unterhalte Dich oft mit ihm, erzähle über alltägliche Aktivitäten, benenne Dinge.
- Lies ihm Bücher vor, die seine Interessen wecken. Erzähle ihm Geschichten und ermuntere es dazu, ihnen ein eigenes Ende zu verpassen.
- Sorge für ein positives Bild der Sprache und der Kultur Deines Landes. Wichtig ist dabei die Unterstützung des anderen Elternteils, auch und gerade dann, wenn er/sie einer anderen Herkunft ist.

Meine Notizen

- Liefere attraktive Anreize zum Sprechen.
- Vermeide direkte und strenge Kritik der Sprachfehler Deines Kindes. Die beste Methode ist die eigene und korrekte Version des Satzes zu bieten, so dass das Kind ihn sich merken kann.

Um den Erwerb und die Entwicklung der polnischen Sprache zu fördern, kannst Du Dein Kind in einem zweisprachigen Kindergarten anmelden oder zusätzlich in einer polnischen Schule, sowie bei diversen Polnisch-Kursen, z. B. im SprachCafé in Pankow.

3.3.3

Juristische Aspekte der Zwei- und Mehrsprachigkeit

Ein Blick auf die rechtliche Lage hinsichtlich der Sprachen in der Bundesrepublik Deutschland ist lohnenswert. Das Grundgesetz definiert die deutsche Sprache nicht als Staatssprache, im §23 des Verwaltungsverfahrensgesetzes wird sie jedoch als Amtssprache bezeichnet. Zu erwähnen ist, dass die in dem Paragraphen aufgezählten Fälle den Dokumentenverkehr, also die Schriftsprache betreffen. Im Artikel 3 des Grundgesetzes findet sich wiederum folgende Passage: „Niemand darf wegen seiner Sprache (...) und seiner Herkunft (...) benachteiligt oder bevorzugt werden“. Niemand darf also den Migrantenfamilien die Erziehung ihrer Kinder in der Sprache der Umgebung aufzwingen. Ihre Kenntnisse aber ermöglichen die gesellschaftliche Teilhabe. Sprache darf jedoch kein Grund für Diskriminierung oder Ausgrenzung sein.^{1,2}

§

70

3.4

JUGENDAMT – DIE ROLLE UND ZUSTÄNDIGKEITSBEREICH

Autorin *Jonanna Kalkowski*

DAS JUGENDAMT – unterstützt in jedem Bezirk Familien und Erziehungsberechtigte mit vielfältigen Angeboten, im Fokus steht das Kindeswohl. Das Jugendamt unterstützt z. B. Familien bei der Betreuung der Kinder, berät in Erziehungsfragen und konzentriert sich auf präventive Maßnahmen zum Wohl und Schutz der Kinder, Jugendlichen und Familien.

LINK DE: unterstuetzung-die-ankommt.de/de/leistungen.

ZU DEM AUFGABENBEREICH DES JUGENDAMTES GEHÖREN U. A.:

- **Frühe Hilfen** – in deren Rahmen werden Familien besucht, in denen ein Kind zur Welt kam, um ihnen mit Informationen über Unterstützungs- und Beratungsangebote einen „guten Start“ zu ermöglichen. Während eines Besuchs geben die Mitarbeiter*innen des Jugendamtes u. a. Auskunft über Hebammen, Ärzt*innen oder Familienzentren in den entsprechenden Stadtvierteln.

Anmerkungen:

1. Verwaltungsverfahrensgesetz §23, „Die Amtssprache ist deutsch“, Quelle: www.gesetze-im-internet.de/vwvfg/_23.html.

2. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland Art. 3 (3), „Niemand darf wegen seines Geschlechtes, seiner Abstammung, seiner Rasse, seiner Sprache, seiner Heimat und Herkunft, seines Glaubens, seiner religiösen oder politischen Anschauungen benachteiligt oder bevorzugt werden“, Quelle: www.bundestag.de/grundgesetz.

• **Kinderbetreuung** – das Jugendamt vermittelt in Sachen Kindergärten und anderer Betreuungsformen. Dort kannst Du auch den Antrag auf einen Kitagutschein (Kindergarten oder Tagesmutter) oder Hort stellen.

• **Leistungen für Kinder und Jugendliche** umfassen z. B.:

- **Organisation von Freizeit:** Ferienaufenthalte, Jugendclubs oder Freizeitangebote, z. B. Musikschulen,
- **Jugendsozialarbeit** – soziale Angebote zur Unterstützung von Jugendlichen, z. B. bei Schulproblemen,
- **Jugendhilfe** – Unterstützung für Jugendliche im und nach dem Strafverfahren,
- **Jugendschutz** – Umgang mit Alkohol und Drogen, Internet, Präventionsangebote zur Vorbeugung der Abhängigkeiten. Durch diverse Aktivitäten vermittelt das Jugendamt die gesellschaftlichen Regeln und festigt das Befolgen der existierenden Regeln: wie z. B. das Verbot, Alkohol an unter 16-Jährige zu verkaufen. Es gibt zu dem eine 24-Stunden-Notruf-Hotlines für Kinder und Jugendliche.

• **Hilfen zur Erziehung** – verschiedene Formen der pädagogisch-psychologischen Hilfe.

Siehe unter: ABC für Eltern in Berlin.

• **Erziehungs-und Familienberatung (EFB)** – Beratung bei Konflikten und Problemen in Familien, wie z. B. Konflikten mit Erziehungsproblemen (wenn Dein Kind z. B. einnässt oder andere Kinder beißt etc.), die Beratungstreffen sind vertraulich.

Die Beratungsstellen findest Du hier: LINK DE: www.efb-berlin.de.

71

Für den Fall, dass das Wohl eines Kindes in der Familie gefährdet wird, gibt es verschiedene Formen der stationären Hilfe, z. B. Kinderheime, Krisenzentren oder Pflegefamilien.

Wichtig: Zugang zu all diesen Angeboten findest Du bei **Regionalen Sozialen Diensten (RSD)** in jedem Stadtviertel. Es handelt sich um Abteilungen des Jugendamtes, an die sich Erwachsene, aber auch Kinder und Jugendliche bei Problemen kostenlos wenden können. Die Adressen, sortiert nach Stadtvierteln, findest Du hier: LINK DE: service.berlin.de/jugendaemter/.

An das Jugendamt kannst Du Dich immer wenden, wenn Du vermutest, das Kindeswohl sei in Gefahr. Das Jugendamt verifiziert die Meldung, indem es Kontakt mit der Familie aufnimmt. Wenn die Mitarbeiter*innen des Jugendamtes Probleme feststellen, bemühen sie sich **als erstes** um eine gemeinsame Lösung mit der Familie. Im Fall, wenn die Eltern die Hilfe nicht annehmen und die Kindersicherheit gefährdet ist, bestimmt das Familiengericht über den Lebensort und darüber, wer das Sorgerecht bekommt. Die Eltern haben dabei eine Schlüsselrolle und besondere Rechte.

Wichtig: Wir sollen bedenken, dass Kinder ihre Rechte haben, die in der UN-Kinderrechtskonvention festgelegt wurden. Die Rolle des Jugendamtes besteht darin, dass sie zum Wohl des Kindes respektiert werden. Dieses steht im Mittelpunkt bei Problemlösungen und Erstellen von Hilfsprogrammen.

Mehr Informationen zum Thema Jugendamt in: **ABC für Eltern in Berlin**.

Meine Notizen

4.1

BILDUNGSSYSTEME

Die Struktur der Berufsbildung für junge Menschen ab dem 16. Lebensjahr ist im Rahmen des deutschen Bildungssystems sehr gut ausgebaut. Sie teilt sich in die Allgemeinbildung und die Berufsbildung auf folgenden Ebenen: Oberstufe, Hochschulbildung sowie berufsbezogene Weiterbildung. Die Berufstitel und Zeugnisse BBR und MSA kann man auch in privaten Bildungsinstitutionen erwerben, die über entsprechende Berechtigungen verfügen. Im Folgenden stellen wir das staatliche Bildungssystem dar. **Bedenke, dass die jeweiligen Schulbezeichnungen charakteristisch für Berlin sind, denn die Bildungspolitik unterliegt den einzelnen Bundesländern.**

LINK DE: www.berlin.de/sen/arbeit/berlinarbeit-ziel-1/qualifizierung

4.1.1

Berufsbildung und die Sekundarstufe

Autorin *Magdalena Wiażewicz*

BERUFSBILDUNG – im Bereich der Berufsschule sind u.a. folgende Schulberichte aufzuzählen.

- Vorbereitung auf die Berufsausbildung z. B. **Berufsqualifizierende Lehrgänge (BQL)** und **Integrierte Ausbildungsvorbereitung (IBA)** mit (e)BBR, (IBA ebenfalls mit MSA),
- Zwei- oder dreijährige Lehrgänge in einer **Berufsschule**, mit einer Berufsabschlussprüfung und den Prüfungen MSA oder *Fachhochschulreife*, die die jeweiligen Bildungsgänge allgemeinbildend abschließen.
- **Berufliches Gymnasium** (Schulform für Berufstätige) mit dem Ziel, die allgemeine Hochschulreife (das Abitur) zu erlangen,
- **Berufliche Weiterbildung** Qualifizierung zur Erhöhung der Berufsqualifikation in konkreten Spezialisierungen, auch in *Oberstufenzentren*.
- **AUSBILDUNG** als Bestandteil der Berufsbildung bedeutet Erlernen des Berufs und umfasst die **schulische** und die **duale Ausbildung**, in der die Jugendlichen sowohl in der Schule als auch in einem Betrieb lernen und Prüfungen ablegen. Die Arbeit im Betrieb wird gesetzmäßig entlohnt und bietet den Jugendlichen die Möglichkeit, arbeitsmarktrelevante Erfahrungen zu sammeln.

4.1.2

Hochschulbildung

Im Bildungssystem nach dem Abitur gibt es private wie staatliche **Hochschulen**: Institutionen, in denen Student*innen sich eher praktisches Wissen aneignen, z. B. in technischen Berufen, darüber hinaus **Universitäten**, die eher theoretisch ausgerichtet sind (humanistische Richtungen) sowie **Akademien**, z. B. für künstlerische Richtungen (z. B. *Kunstakademie*). Über die Aufnahme entscheiden entweder die Aufnahmeprüfung oder die Durchschnittsnoten in Abitur und Abiturfächern (genannt **Numerus Clausus, NC**), je nach Hochschule und Kandidatenzahl. Studiengänge an staatlichen Hochschulen sind bis auf Verwaltungs- und Transportgebühren grundsätzlich kostenfrei.

Infolge der europäischen Studienreform kann man in zwei Studienmodulen studieren: **Bachelor** und **Master**. Je nach Hochschulabschluss erwirbt man verschiedene Stufen der Berufsqualifikation. Mit einem Bachelorabschluss muss man jedoch später in manchen Fällen mit einem niedrigeren Lohn als

mit einem Masterabschluss rechnen.

Um sich im Rahmen des Hochschulstudiums und darüber hinaus weiterzubilden und zu spezialisieren, kann man ein **Aufbaustudium** aufnehmen. Um einen Doktortitel zu erwerben, ist in der Regel ein **Doktorandenstudium/ Promotionsstudium** erforderlich. Man kann ihn auch extern erlangen. In Berlin ist es möglich, manche Studiengänge und Promotionsstudien in englischer Sprache zu absolvieren. Diese Links liefern Informationen zu Möglichkeiten der Finanzierung eines (Promotions-)Studiums:

LINK PL: daad.pl/pl/wspolpraca-akademicka/nawiazywanie-wspolpracy-z-ucelniami-w-niemczech.

LINK DE: obs-ev.de/programme/foerderprogramm-garantiefonds/foerderung.

4.2

DEUTSCH ALS ZWEITSPRACHE – LERNWEGE

Alle Menschen, die aus einem anderen Land zugewandert sind, deutsche Sprache nicht bzw. nicht ausreichend beherrschen und in Berlin angemeldet sind, haben das Recht, hier an einem Sprachkurs teilzunehmen.

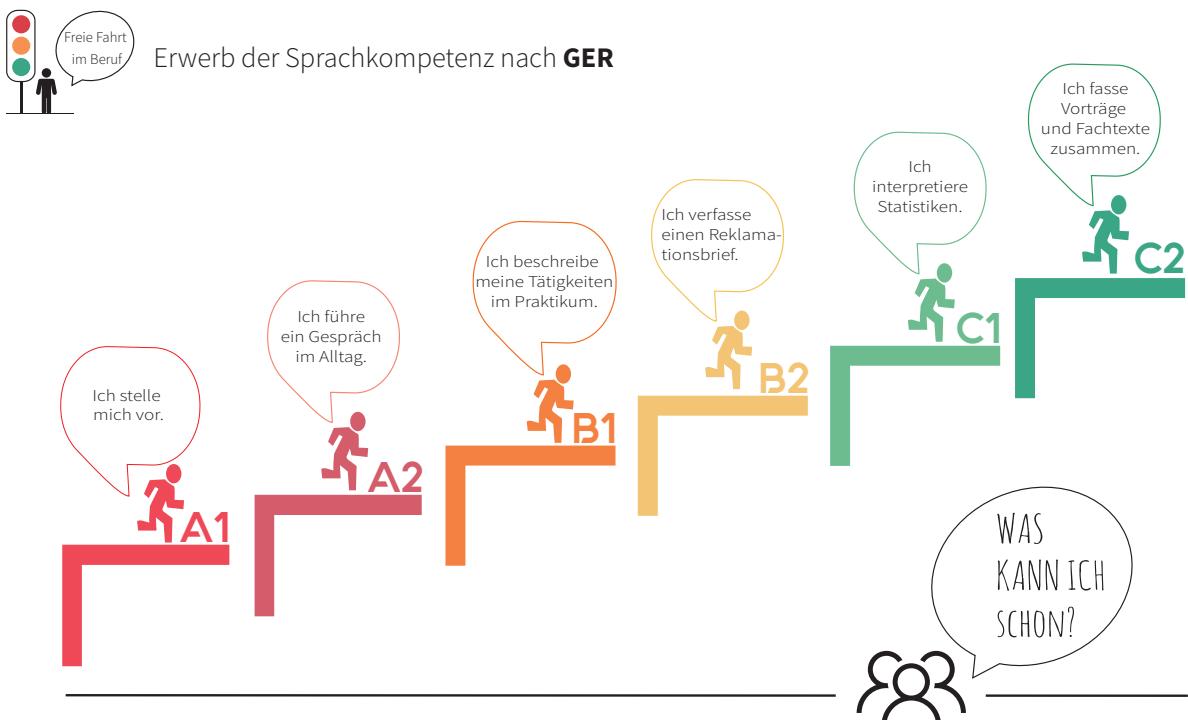
4.2.1

Schätze Deine Möglichkeiten ein!

Autorin Magdalena Wiażewicz

73

Augenblick für Dich: Anhand der folgenden Grafik kannst Du Deine Sprachkenntnisse einschätzen. Hier siehst Du verschiedene Niveaustufen der Sprachkenntnisse, klassifiziert nach dem Gemeinsamen Europäischen Referenzrahmen (von A1 bis C2).

DIE SPRACHKOMPETENZEN entwickeln sich auf verschiedene Weisen (z. B. die mündlichen schneller als die schriftlichen) und die Zeit, in der wir imstande sind, eine Sprache zu erlernen, hängt von den individuellen Möglichkeiten und der Lebenssituation ab. Im deutschen Bildungssystem haben Erwachsene die Möglichkeit sich nach dem Prinzip des „lebenslangen Lernens“ weiterzubilden. Einige Kurse werden vom Staat oder von der EU finanziert. Mit Hilfe der verschiedenen Ampelfarben kannst Du Dich leicht orientieren, welche Fertigkeiten und Zertifikate Du erlangen kannst und auf welcher Stufe Du Dein Ziel erreichst. Schau Dir die Grafik an!

Die Berufsperspektive und die Sprachniveaustufen nach **GER** (Gemeinsamer Europäischer Referenzrahmen für Sprachen) als Orientierungsreferenzsystem für die Berufsbildung

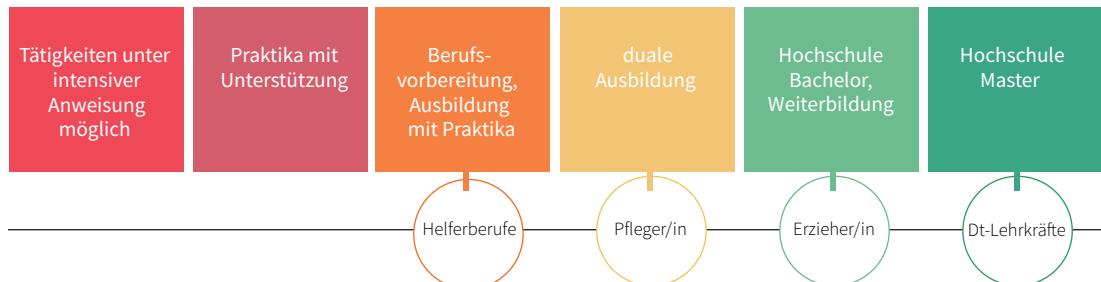

74

Kompetenzentwicklung in der betrieblichen Praxis

Tätigkeiten und möglicher Zugang zu den Berufsabschlüssen

4.2.2

Sprachkursarten

In Berlin bieten viele Schulen unterschiedliche Arten von Sprachkursen. Über das reichhaltigste Angebot verfügt die Volkshochschule.

– **INTEGRATIONSKURS** besteht aus einzelnen Modulen (von A1 bis B1), insgesamt 600 Lernstunden. Nach dem erfolgreich beendeten Niveau B1 oder nach einem erbrachten Beweis, dass Du auf diesem Niveau auf Deutsch kommunizieren kannst, hast Du die Möglichkeit, an einem Orientierungskurs teilzunehmen. Dort lernst Du Wissenswertes über das gesellschaftliche Leben in Deutschland, das politische System, Recht, Geschichte und Kultur. Der Kurs wird vom **Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (BAMF)** mitfinanziert.

LINK DE: bamf.de/DE/Willkommen/DeutschLernen/Integrationskurse/integrationskurse-node.de

- Die **Integrationskurse** werden bis zum Niveau B1 bezuschusst. Im Fall eines finanziellen Bedarfs steht Dir die Rückerstattung von Fahrtkosten zu. Solltest Du sie nicht bekommen, darfst Du die Fahrten von den Steuern absetzen, ähnlich wie gekaufte Lehrmaterialien, Bücher und Hefte.
- Nach dem erfolgreich absolvierten *Integrationskurs* und bei einem legalen Aufenthalt in Deutschland von mindestens sieben Jahren bekommst Du das Recht, die deutsche Staatsangehörigkeit zu beantragen. Quelle: „*Witamy w Niemczech. Informacje dla migrantów*”, LINK DE: www.bamf.de.
- Informationen über die Dir zustehenden Kurse findest Du bei der **Ausländerbehörde**. Aktuelle Voraussetzungen und die Dir zustehenden Ansprüche sind hier zusammengefasst:
- LINK DE: www.bamf/integrationskurs.de.

GUT ZU WISSEN

75

– **BERUFSBEZOGENE DEUTSCHSPRACHFÖRDERUNG** besteht aus Modulen (rechtliche Grundlage § 45a AufenthG) wird vom BAMF mitfinanziert. Sie besteht aus 300 Unterrichtsstunden, sie fangen beim Niveau B1 an und enden mit dem Niveau C2. Ihr Ziel ist die sprachliche Vorbereitung auf den Beruf oder eine Ausbildung, die von der Bundesagentur für Arbeit vermittelt werden kann. Eine andere Möglichkeit stellen Kurse im Rahmen des **ESF-BAMF-Programms** dar, gefördert von der Europäischen Union.

– Berufsbezogene Sprachförderung, **Deutsch für den Beruf**, auf die Integration der zukünftigen Spezialist*innen auf dem Arbeitsmarkt (z. B. in der Wirtschaft) vorbereiten. Ein allen Kursen gemeinsames Element ist das Betriebspрактиkum, dank dessen Du den konkreten Bereich und einen potenziellen Arbeitgeber kennenlernen kannst. Die Kurse enden in den meisten Fällen mit einer zertifizierten Sprachprüfung (B2, C1 oder C2).

- Im Rahmen des Berliner Programms **Qualifizierung vor dem Beruf** werden unter verschiedenen Namen kostenlose Kurse für Spezialist*innen angeboten:

LINK DE: zgs-consult.de/weiterbildung/qualifizierung-vor-beschaeftigung.

- Die Stadt Berlin bietet im Rahmen des Programms **Ausbildung in Sicht** kostenlose Förderkurse für Jugendliche: LINK DE: zgs-consult.de/berufliche-bildung/ausbildung-in-sicht-ais.

- **INTEGRATIONSKURSE FÜR ELTERN (*Elternkurse*)** ermöglichen es, zusammen mit dem Kind Deutsch zu lernen oder garantieren für die Dauer des Unterrichts eine Kinderbetreuung. Die Elternkurse werden an den Rhythmus des Familienlebens angepasst.
- **VORBEREITENDE KURSE** für Student*innen und deren Abschlussprüfungen befähigen sie zur Aufnahme des Studiums, z. B. **TestDaF**.
- **ERGÄNZENDE KURSE** in Konversationsform, z. B. bei der VHS.
- **Abendkurse FÜR BERUFSTÄTIGE**, 2-3 Mal die Woche in den Abendstunden oder am Wochenende.

4.2.3 **Wie meldet man sich zum Kurs an und welche Unterlagen braucht man?**

- Die wichtigsten Unterlagen sind: Meldeschein, Personalausweis und bei Integrationskursen auch die Geburtsurkunde, bzw. eine Bescheinigung der bezogenen Leistungen oder anderer – je nach Schule.
- In jeder Schule musst Du einen Einstufungstest machen, der Dein Sprachniveau bestimmt. Du kannst bei der Anmeldung auf Englisch kommunizieren oder eine Schule suchen, deren Mitarbeiter*innen Polnisch sprechen (z. B. Goethe-Institut-Berlin, Hartnackschule, GFBM, Deutschakademie, GLS, Berlinek und andere).
- Wenn Du eine Beratung brauchst, die das Niveau Deiner berufsspezifischen Sprache beurteilt, findest Du Hilfe bei den Schulen, die mit einer BAMF-Lizenz spezialisierte Kurse durchführen. Zusätzlich kannst Du Dich an Beratungsstellen im Rahmen des **IQ-Programms (Integration und Qualifizierung)** z. B. an den Club Dialog e. V. wenden.

Wichtig: Wenn Du nicht weißt, welche Schritte Du unternehmen sollst, um die Sprache zu lernen, kannst Du bei jeder Beratungsstelle in allen Stadtvierteln kostenlose Hilfe bekommen. In Pankow wende Dich an die **Volkshochschule Pankow** im Kultur- und Bildungszentrum Sebastian Haffner, Prenzlauer Allee 227/228, Hauptgebäude, 3. Etage, Raum 308, 10405 Berlin,
Tel. (030) 90295 3927/1700, E-Mail: post@vhspankow.de,
Birgit.Kirchhoefer@ba-pankow.berlin.de, E-Mail: deutsch@vhspankow.de
LINK DE: berlin.de/vhs/volkshochschulen/pankow.

4.3

ANERKENNUNG AUSLÄNDISCHER BERUFSQUALIFIKATIONEN UND (HOCHSCHUL-) ABSCHLÜSSE

Wenn Du ins Ausland ziehst und einer Arbeit nachgehen möchtest, musst Du bedenken, dass es im Vergleich mit Polen oder einem anderen Bundesland Unterschiede beim Anerkennen Deiner Qualifikationen und der Berufszulassungen geben kann.

Diese Unterschiede können das Ausüben Deines erlernten Berufes unmöglich machen oder Dich ungünstig im System der Qualifikationszuordnung und in den Lohntarifen einordnen. Trotz des Expertenwissens und der Erfahrung könntest Du wegen der fehlenden Anerkennung Deines Diploms als „assistierende Fachkraft“ eingestuft werden und entsprechend weniger verdienen.

Von wesentlicher Bedeutung ist deswegen die Auskunft darüber, ob Dein Abschluss, Deine Qualifikationen und Deine Berufserfahrung, die Du außerhalb Deutschlands erlangt hast, hier in vollem Umfang oder teilweise anerkannt werden, oder ob Du eine zusätzliche Nachqualifizierung brauchst. Die Überprüfung und Anerkennung polnischer Abschlüsse bieten, abhängig von Beruf und Ausbildung, verschiedene Institutionen an (Senat, Handelskammer).

LINK PL: berlin.de/ea/pl/informacje/informacje-na-temat-uznawania-kwalifikacji-zawodowych/artikel.511233.pl.php.

4.3.1

Braucht mein Beruf eine Qualifikationsanerkennung?

In Deutschland hängt es von der jeweiligen Qualifikation ab, **mehr auf:**

LINK PL: berlin.de/ea/pl/informacje/informacje-na-temat-uznawania-kwalifikacji-zawodowych/artikel.511139.pl.php.

77

- **Reglementierte Berufe** sind Berufe, deren Ausüben besondere Qualifikationen erfordert. Diese werden durch rechtliche Grundlagen, die den Zugang zur Berufsausübung regulieren, bestimmt. In Deutschland gehören zu den reglementierten Berufen z. B. Arzt und Ärztin, Krankenpfleger*in, Lehrer*in, Richter*in und viele mehr (ca. hundert Berufe).

- **Nichreglementierte Berufe** – Berufe, die man ausüben kann, ohne sich der Prozedur der Qualifikationsanerkennung unterziehen zu müssen. Es wird jedoch empfohlen, auch in diesem Fall für eine Anerkennung zu sorgen, denn dies erleichtert die Arbeitssuche, garantiert einen besseren Start auf dem Arbeitsmarkt und eine den Qualifikationen entsprechende Belohnung.

- Absolvent*innen der Studiengänge in nichtreglementierten Berufen (Volkswirt*in, Germanist*in u.a.) können in der **Zentralstelle für ausländisches Bildungswesen ZAB** eine individuelle Abschlussanerkennung (Zeugnisbewertung) beantragen:

LINK DE: www.kmk.org/service/anerkennung-auslaendischer-abschluesse/zeugnisbewertung-fuer-auslaendische-hochschulqualifikationen.html.

4.3.2

Anerkennungsprozess

ANERKENNUNG AUSLÄNDISCHER BERUFSQUALIFIKATIONEN Besteht in:

- Vergleich von Zeugnissen und Diplomen (aus der Heimat und aus dem Ausland) mit dem Zweck, die Zulassung zur weiteren Bildung z. B. an der Universität zu ermöglichen oder die höhere Qualifikation anzuerkennen.
- Vergleich der Berufsschulzeugnisse.

Mehr zum Thema Anerkennung: LINK DE: anabin.kmk.org.

Meine Notizen

EINE ANERKENNUNG von Berufsqualifikationen besteht im Vergleich des polnischen und des deutschen Ausbildungsprogramms im Hinblick auf den Referenzberuf. Sollten keine wesentlichen Programmunterschiede festgestellt werden, wird auch die Berufserfahrung berücksichtigt. Sollten bedeutende Unterschiede in Dauer und Inhalt der Ausbildung festgestellt werden, kann das Amt eine Entscheidung über die Notwendigkeit einer zusätzlichen Bildung treffen. Im Fall der **reglementierten Berufe** wird die volle Anerkennung erfordert, deswegen ist die Nachqualifizierung notwendig, die zwischen mehreren Monaten bis zu 2 Jahren dauern kann. Im Fall der **nichtreglementierten Berufe** reicht die partielle Anerkennung aus.

GUT ZU WISSEN:

- Das Verfahren der Abschlussanerkennung besteht im genauen individuellen Verifizieren und Bewerten von Leistungen und dauert ca. 3-4 Monate.
- Dokumente, die man für die Anerkennung der Diplome und Qualifikationen vorbereiten soll:
 - Kopie eines Identitätsnachweises (Personalausweis oder Pass),
 - Nachweis des Berufs- bzw. Ausbildungsabschlusses (z. B. Diplom) mit Berücksichtigung der Fächeraufstellung und Notenlisten, sowie genaue Dauer (Stundenzahl) der Praktika,
 - Arbeitszeugnisse, Kurszertifikate etc.,
 - Nachweis der einschlägigen Berufserfahrungen vom Arbeitgeber,
 - Lebenslauf in deutscher Sprache,
 - Im Fall mancher reglementierten Berufe sind auch erforderlich: Nachweis des Rechts auf Berufsausübung im Heimatland, Auszug aus dem Strafregister oder das Führungszeugnis und das Zertifikat der Sprachkenntnisse auf dem verlangten Niveau.
- Die Kosten einer Anerkennung belaufen sich auf Beträge zwischen 100 und 600 Euro.
- Personen mit niedrigem Einkommen, die bereits länger als 3 Monate in Deutschland angemeldet sind, haben ggf. die Möglichkeit, die Anerkennungskosten bis zu 600 Euro zurückerstattet zu bekommen.

Mehr unter:

LINK DE: anerkennung-in-deutschland.de/html/de/anerkennungszuschuss.php, anerkennung-in-deutschland.de/html/pl/index.php.

LINK PL: berlin.de/ea/pl/informacje/informacje-na-temat-uznawania-kwalifikacji-zawodowych/artikel.511139.pl.php.

Kostenlose Beratung in polnischer Sprache bietet u.a. der Club Dialog e. V. in Berlin, sowie in Polen: ProRecognition, im Auftrag des polnischen Ministeriums für Nationale Bildung :

LINK PL: prorecognition.pl.

5.1 DIE ROLLE DER AGENTUR FÜR ARBEIT UND DER BERATUNGSGORGANISATIONEN BEI DER ARBEITSSUCHE

Autorin *Violetta Anders*

5.1.1

Unterschied zwischen den Diensten der Agentur für Arbeit und des Jobcenters

Die **AGENTUR FÜR ARBEIT** und das **JOBCENTER** sind unterschiedliche Ämter mit einem ähnlichen Zuständigkeitsbereich. Zu den wichtigen Aufgaben beider Institutionen gehört:

- die Anträge auf Arbeitslosengeld entgegenzunehmen,
- **Arbeitsvermittlung** und **Berufsberatung**,
- Beratung von Arbeitgebern (**Arbeitgeberservice**),
- Förderung von Zusatzqualifikationen und Sprachkursen sowie **Jobcoaching** über **Bildungsgutschein**.

Dienstleistungen der **AGENTUR FÜR ARBEIT** (früher: Arbeitsamt) stehen allen zu, die innerhalb der letzten 2 Jahre mindestens 12 Monate lang den Beitrag zur **Arbeitslosenversicherung** (direkt oder durch den Arbeitgeber) eingezahlt haben und das Recht auf **Arbeitslosengeld I (ALG I)** haben. Manchmal gibt es Ausnahmen bei der Frist. Genaueres auf der Seite der Bundesagentur für Arbeit,

LINK DE: www3.arbeitsagentur.de/web/content/DE/BuergerinnenUndBuerger/Detail/index.htm?dfContentId=L6019022DSTBAI485658.

79

Voraussetzung für einen positiven Bescheid ist:

- Einreichen eines Antrags bei der für Deinen Wohnort zuständigen Agentur für Arbeit und zwar 3 Monate vor dem Erlöschen des Arbeitsvertrags (später wird die Auszahlung gestoppt, sog. **Sperrfrist**).
- Vorlegen eines Identitätsnachweises (Personalausweis oder Pass), eines Meldescheins und der Bestätigung des Arbeitgebers über die Dauer der Beschäftigung (**Arbeitsbescheinigung**).

Das **JOBCENTER** ist zuständig für die Sicherung des Lebensunterhalts auf dem Niveau des sog. Existenzminimums der arbeitslosen bzw. arbeitssuchenden Personen, die keinen Anspruch auf die Leistungen der Agentur für Arbeit haben, oder deren Arbeitslosengeld I nicht ausreichend zum Lebensunterhalt ist. Die im Jobcenter bezogene Leistung heißt **Arbeitslosengeld II (ALG II)**, sog. **Hartz IV**. Außer den Kosten für die Unterkunft und Lebensmittel deckt Jobcenter auch die Kosten der Sozialversicherung: der **Krankenversicherung** und der **Pflegeversicherung** ab.

5.1.2

Migrationsberatung für Erwachsene Zuwanderer (MBE)

Viele Institutionen in Berlin bieten eine **Migrationsberatung für Erwachsene Zuwanderer (MBE)** an, auch in polnischer Sprache, z. B. das Diakoniewerk Simeon, AWO, Box 66.

→ MIGRATIONSBERATUNG FÜR ERWACHSENE ZUWANDERER (MBE) IST EHER ALLGEMEIN UND UMFASST EINE BREITE PALETTE AN FRAGEN, U. A.:

- Aspekte des deutschen Sozial- und Bildungssystems, wie Kita, Kindergeld,
- Umgang mit Ämtern, wie Antragstellung, Einlegen eines Widerspruchs,
- Suche nach einem Sprachkurs bzw. der Weiterbildungsmöglichkeiten,
- Beratung und Verweis auf spezialisierte Beratungseinrichtungen wie Erziehungsberatung, psychologische Beratung, Psychotherapie, Bildungseinrichtungen, Jobcoaching,
- Hinweis auf polnischsprachige Berater*innen und Psycholog*innen.
- Im Rahmen der allgemeinen Beratung kannst Du somit Unterstützung bei der Wahl des für dich passenden Jobcoachings erhalten etc.

LINK DE: bamf.de/DE/Willkommen/InformationBeratung/ErwachseneBeratung/erwachsen-beratung-node.html

5.1.3

Jobcoaching und sonstige Formen der Beratung

Wenn Du Arbeit suchst oder Dich gerade beruflich neu orientierst (z. B. nach der Erziehungspause), kannst Du ein kostenloses **JOBCOACHING** in Anspruch nehmen. Im Unterschied zur Migrationsberatung, wo es ein sehr umfangreiches Angebot an Beratung gibt, konzentriert sich **Jobcoaching** auf die beruflichen Aspekte (Bestandsaufnahme der Kompetenzen, Anerkennung der Zeugnisse, berufliche Weiterbildung etc.).

Wichtig: Bei der Beratung von einem Jobcoach bekommst Du wertvolle Informationen. So können z. B. die Kosten der Anerkennung eines Schulabschlusses unter bestimmten Voraussetzungen von der Agentur für Arbeit bzw. Jobcenter übernommen werden, wenn Du Sozialleistungen wie ALG I, ALG II beziehst (siehe oben). Wenn Du den Antrag an die Anerkennung aber stellst, nachdem Du bereits einen Vertrag mit dem Arbeitgeber unterschrieben hast, musst Du die Kosten individuell tragen.

- Personen, die die Dienste der Agentur für Arbeit bzw. des Jobcenters in Anspruch nehmen, können bei ihrem/ihrer Arbeitsvermittler*in einen kostenlosen **Bildungsgutschein** beantragen, der die Kosten des Jobcoachings in den Institutionen, die mit der Agentur bzw. dem Jobcenter kooperieren, deckt.
- Wem kein Bildungsgutschein zusteht, der kann Coaching-Programme nutzen, die vom Europäischen Sozialfonds (ESF) und dem Bundesministerium bzw. Land Berlin finanziert werden, darunter kostenlose Coachings und Berufsberatung für Frauen (z. B. Live e. V., Kobra e. V.), für alleinerziehende Migrant*innen (Goldnetz e. V.), oder Migrant*innen aus den Ländern der Europäischen Union aus dem Bezirk Neukölln (AYEKOO e. V.).

→ DARÜBER HINAUS GIBT ES ANDERE FORMEN DER BERATUNG:

KARRIERE COACHING ist privat und seine Dienste werden nicht vom Staat zurückerstattet. **GRÜNDUNGS-COACHING** umfasst Beratungsprogramme für Existenzgründer*innen. Regelmäßige Existenzgründungsseminare in der polnischen Sprache bietet u. a. agitPolska e. V., LINK PL: agit-polska.de. Für Migrant*innen, die nicht nur auf der Suche nach einer einführenden 1-2-Tage-Schulung sind, bietet ISI e.V. ein auf mehrere Monate angelegtes Programm, dessen Ziel die Unterstützung von Migrantinnen bei der Existenzgründung ist. Diese Kurse werden aus den Mitteln des ESF finanziert, erfordern somit keinen Bildungsgutschein.

5.2

BERUFLICHE WEITERBILDUNG UND WEITERQUALIFIZIERUNG

Autorin **Violetta Anders**

Die demografischen und technologischen Veränderungen sowie Änderungen in den Gesetzen haben zur Folge, dass der einst erlernte Beruf, der in früheren Zeiten ein Garant für einen festen Arbeitsplatz bis zur Pensionierung war, mittlerweile der Vergangenheit angehört. Berufe verändern sich oder erfordern eine Auffrischung von Kompetenzen. Die Notwendigkeit, stets Neues zu lernen und weitere Qualifikationen zu gewinnen (**lebenslanges Lernen**) betrifft uns alle und stellt einen natürlichen Prozess dar, sowohl in Deutschland als auch europaweit.

Wenn Dein Beruf in Deutschland nicht anerkannt wird oder Du ihn aus bestimmten (z. B. gesundheitlichen) Gründen wechseln musst, so hast Du einige Möglichkeiten an (nichtakademischer) Bildung:

○ **Umschulung:**

meist zweijährige Kurse zur beruflichen Weiterbildung mit einer Abschlussprüfung z. B. in der *Industrie- und Handelskammer (IHK)* oder der *Handwerkskammer (HK)* für Erwachsene (über 25 Jahre). Die Umschulungen sind kostenlos (mit Bildungsgutschein) für Personen, die Leistungen der Agentur für Arbeit oder des Jobcenters beziehen.

- » Im Unterschied zur Ausbildung finden die Schulungen nicht in der Berufsschule und im Betrieb, sondern in einem der spezialisierten Bildungsinstitute statt und enthalten ein integriertes Praktikum.
- » Voraussetzung der Zulassung zur Prüfung ist das Absolvieren des ganzen Kurses und die regelmäßige Anwesenheit im Unterricht.
- » Voraussetzung für die Aufnahme sind gute Sprachkenntnisse (ab dem Niveau B2).

81

○ **Nachqualifizierung:**

Wenn Du in Deinem Beruf schon über einige Erfahrung verfügst oder Dein erlernter Beruf gar nicht oder nur teilweise anerkannt wurde, bildet die *Nachqualifizierung* in einem Modulsystem eine Alternative zur z. B. *Umschulung*.

- » Im Fall der partiellen Anerkennung Deines Berufs besuchst Du nur die fehlenden Module (und sparst Zeit).
- » Wenn Du über Praxiserfahrung in Deinem Beruf verfügst, wird eventuell der praktische Teil anerkannt und Du besuchst nur den theoretischen Unterricht.
- » Für manche Berufe gibt es spezielle Programme für Migrant*innen, verbunden mit Deutschförderung - in dem Fall genügt für die Teilnahme das Sprachniveau B1 (z. B. EMSA, MAZAB).

○ **Nachholen des Abiturs:**

Während früher das Abitur hauptsächlich für diejenigen unentbehrlich war, die an einer Hochschule studieren wollten, wird es heutzutage auch in manchen Lehrgängen der Berufsbildung vorausgesetzt oder einfach gern gesehen. Besitzt man kein Abitur oder wurde es nicht anerkannt, hat man in Berlin viele Möglichkeiten, es in Abendkursen oder extern nachzuholen.

Mehr Informationen unter: [LINK DE: abiturnachholen.de](http://abiturnachholen.de).

Meine Notizen

WEITERE BILDUNGSFORMEN:

- **Weiterbildung** – Während Umschulung und Nachqualifizierung das Erlangen eines anerkannten Abschlusses (z. B. IHK-Prüfung) ermöglichen, das mit dem Ausbildungsabschluss gleichwertig ist, besteht die Weiterbildung in kürzeren Bildungsformen, Qualifizierungs- und Fortbildungskursen.
 - » **Berufsbegleitende Wochenendkurse** (meistens ein- bis zweijährig), erinnern oft an das polnische Aufbaustudium für Berufstätige, z. B. den Trainerkurs. Die Kosten hängen vom Renommee des Instituts und der Nachfrage ab und können zwischen ein paar bis über Zehntausend Euro betragen und werden individuell beglichen.
 - » Personen mit einem niedrigen Einkommen können die sog. **Bildungsprämie** nutzen, die Rückerstattung von 50% der Bildungskosten ermöglicht. Man kann sie alle zwei Jahre beantragen und der zurückgestattete Betrag darf 500 Euro nicht übersteigen. **Mehr unter:** [LINK DE: bildungspraemie.info/](http://bildungspraemie.info/).
 - » **Vollzeit-Intensivkurse für Arbeitssuchende:** Teilweise von der Agentur für Arbeit/ dem Jobcenter anerkannt und (im Rahmen des **Bildungsgutscheins**) finanziert. Großer Beliebtheit erfreuen sich z. B. Buchhaltungs- oder Trainerkurse.

82

GUT ZU WISSEN:

- • Arbeitsvermittler*innen von der Agentur für Arbeit bzw. dem Jobcenter richten sich nach Statistiken und Marktbedürfnissen, daher kann es passieren, dass sie Dir eine **Umschulung** anbieten, auch wenn Du eine Hochschulbildung hast. Lohnt sich eine Ausbildung, die geringer klassifiziert wird, als diejenige, die Du bereits hast? Bevor Du eine Entscheidung triffst, beantrage die Finanzierung einiger Termine mit einem **Jobcoach**, der Dir einzuschätzen hilft, was für Dich sinnvoller ist: Einen neuen Beruf zu ergreifen (z. B. in der Tourismusbranche), oder Dich in Deinem Fachbereich weiterzubilden und auf einem bereits absolvierten Studium aufzubauen (**Weiterbildung**).
 - Weiterbildung beinhaltet auch das Erlernen von Fremdsprachen über die Deutschkenntnisse hinaus, welches bei Bedarf von der Agentur für Arbeit bzw. vom Jobcenter finanziert wird. Warum? Englischkenntnisse sind beispielsweise eine Basisanforderung für die erfolgreiche Arbeitsuche in immer mehr Branchen und Berufen.
 - Ein guter Jobcoach beginnt mit einer Bilanzierung Deiner Kompetenzen, Kenntnisse und Fähigkeiten und analysiert gemeinsam mit Dir Deine Berufsbiografie und Deine Ziele, Prioritäten, Werte und Ansprüche.
- **Fortbildung** – im Unterschied zur Weiterbildung besteht die Fortbildung in viel kürzeren Qualifizierungskursen, die einige Tage dauern, z. B. im Bereich Kommunikation, Konfliktlösung, Methoden-Kompetenz, z. B. Design Thinking, Teamleitung.
 - » **Bildungsurlaub** – die in Berlin lebenden Arbeitnehmer*innen haben laut Berliner Bildungsurlaubsgesetz (BiUrlG) von 1990 unabhängig vom Alter das Recht auf eine bezahlte Freistellung von der Arbeit, wenn sie sich politisch bilden oder beruflich weiterbilden wollen. Personen, die in Vollzeit angestellt sind, stehen dafür 10 Tage alle zwei Jahre zu (gerechnet ab dem ersten Tag des zuerkannten Bildungsurlaubs). Personen, die in Halbzeit arbeiten, haben 5 Tage in zwei Jahren zu Verfügung, Personen unter 25 Jahren

bekommen 10 Tage jedes Jahr. Den Antrag stellt man bei dem Arbeitgeber. Du kannst Deine berufliche Entwicklung positiv beeinflussen, indem Du z. B. an einem zweiwöchigen Fremdsprachenkurs teilnimmst.
Mehr dazu: LINK DE: berlin.de/sen/arbeit/berlinarbeit-ziel-3/bildungsurlaub.

5.3 BESCHÄFTIGUNGSBEDINGUNGEN UND ARBEITSZEIT

→ IN DEUTSCHLAND GIBT ES ZWEI ARTEN DER BESCHÄFTIGUNG:

ABHÄNGIGE BESCHÄFTIGUNG – Beschäftigungsart mit dem Status als Mitarbeiter*in auf Grund eines Arbeitsvertrags. „Abhängig“ bedeutet Ausübung der Tätigkeiten, die auf Weisungen und Einbeziehen in den Prozess der Arbeitsorganisation (§ 7 Abs. 1 SGB IV) basieren. Abhängige Beschäftigung ist mit der Zahlung der Sozialbeiträge verbunden: *Renten-, Pflege- und Arbeitslosenversicherung*.

SELBSTÄNDIGE TÄTIGKEIT – Beschäftigung auf Basis eines Dienstleistungs- oder Honorarvertrages. In vielen Berufen herrscht eine Differenzierung der Sozialbeiträge.

- **Scheinselbständigkeit** bedeutet, dass die Person nach außen hin zwar als selbstständig gilt (z. B. auf Basis des Dienstleistungsvertrags), jedoch sich ihre Aufgaben nicht von den Aufgaben angestellter Mitarbeiter*innen unterscheiden. Manchmal ist die Unterscheidung nicht eindeutig, aber die Klärung des Status lohnt sich, um spätere Probleme mit der *Deutschen Rentenversicherung* zu vermeiden.
- **Freiberuflichkeit** basiert auf vorhandenen (akademischen) Berufsqualifikationen oder einem künstlerischen Talent. Die Dienstleistungen hängen vom Wissen und Engagement ab. **Freiberufler*innen** arbeiten meist in wissenschaftlichen, künstlerischen, schriftstellerischen, unterrichtenden oder erzieherischen Berufen, wie Architekt*in, Rechtsanwalt*in, Trainer*in, Coach, Grafiker*in, Schriftsteller*in Journalist*in, Musiker*in, Tierarzt oder Tierärztein. Berufe und Dienstleistungen, die zu Freiberuflichkeit zählen, wurden in einem Katalog des **Einkommenssteuergesetzes (EstG)** §18 berücksichtigt.

83

LINK DE: dejure.org/gesetze/EStG/18.html.

- **Gewerbe** – als Eine weitere Form der wirtschaftlichen Tätigkeit ist aber nicht Gegenstand unseres Ratgebers. **Gewerbetreibende** müssen, anders als Freiberufler*innen, Bilanzen erstellen, **Gewerbesteuer** zahlen und sie müssen sich in das **Handelsregister** eintragen.

Wichtig:

Jede in Deutschland angemeldete (**Hauptwohnung**) oder steuerpflichtige Person bekommt eine **Steuer-Identifikationsnummer (IdNr)**. Diese elfstellige Nummer findet sich auf dem **Einkommensteuerbescheid**, der **Lohnsteuerbescheinigung** sowie allen Schriften des Finanzamts. Dank dieser Nummer lassen sich alle Steuerabrechnungen einer Person zuordnen, denn sie bleibt lebenslang unverändert, auch wenn man den Wohnort wechselt.

Steuernummer – Diese zehnstellige Nummer vergibt das zuständige Finanzamt an jede steuerpflichtige Person. Nach einem Umzug, einer Anmeldung der Selbstständigkeit oder einer Eheschließung (im Fall der gemeinsamen Steuererklärung) ändert sich die Steuernummer. Seit Einführung des elektronischen Systems der Steuerabrechnung ELSTER findet das Verfahren elektronisch statt. Formulare hierfür findet man unter: LINK DE: elster.de/eportal/start.

→ BEZOGEN AUF DIE ARBEITSZEIT KANN UNTERSCHIEDEN WERDEN ZWISCHEN:

VOLLZEITBESCHAFTIGUNG: Die Arbeitsdauer in vollem zeitlichen Umfang beträgt branchenabhängig ca. 39 oder 40 Stunden pro Woche. Während der Arbeitszeit steht Dir eine Pause zu, die nicht zur Arbeitszeit zählt. Bei der Arbeitssuche solltest Du dies berücksichtigen. Frage nach, ob der Betrieb, in dem Du arbeiten möchtest, keine verpflichtende Mittagspause von z. B. einer Stunde hat.

TEILZEITBESCHAFTIGUNG bedeutet in der Regel einen Arbeitsumfang von 20 Stunden die Woche, wenn auch Lösungen mit 24, 28 oder 32 Stunden wöchentlich gängig sind, also 2/3 oder 3/4 einer Stelle. Diese Art zu arbeiten bringt besonders für Eltern von Kleinkindern viele Vorteile. Mitarbeiter*innen in Teilzeitbeschäftigung gewinnen durch Zahlung der Sozialbeiträge dieselben Rechte, wie Mitarbeiter*innen in Vollzeitbeschäftigung. Jedoch ist im Fall des Arbeitsverlusts oder der Nichtverlängerung des Arbeitsvertrags das Arbeitslosengeld adäquat zu der Entlohnung.

MINIJOB / GERINGFÜGIGE BESCHAFTIGUNG / 450-EURO-JOB – Eine Beschäftigungsform, in der die monatlichen Einkünfte 450 Euro nicht übersteigen. Man ist vom Zahlen der Sozialbeiträge befreit, hat aber keinen Anspruch auf das Arbeitslosengeld ALG I. Im Fall von **Midijobs / Gleitzone** haben wir zwei kombinierte Beschäftigungsformen (mit dem Einkommen zwischen 450 und 850 Euro), bei denen die Sozialbeiträge verpflichtend sind.

84

In vielen Firmen werden **flexible Arbeitszeiten** immer populärer (**Gleitzeit**), was ebenfalls erleichtert, familiäre Pflichten mit der Arbeit zu vereinbaren. Es handelt sich dabei oft um eine Kernzeit, in der man im Betrieb präsent sein muss (z. B. 10.00-14.00 Uhr), den Rest kann man dagegen beliebig planen. Im Fall einer Schwangerschaft ist die Frau in der Teilzeitbeschäftigung genauso geschützt wie in der Vollzeit.

MUTTERSCHUTZ/ ELTERNZEIT: Jede schwangere Arbeitnehmerin mit einem Arbeitsvertrag (auch während der Ausbildung oder in der sog. geringfügigen Beschäftigung) genießt gesetzlichen Mutterschutz. In der Zeit 6 Wochen vor dem Entbindungstermin und 8 Wochen nach der Entbindung darf sie nicht arbeiten (**Beschäftigungsverbot**). In dieser Zeit hat sie Anspruch auf den bisherigen Lohn. Jeder berufstätigen Mutter steht ein Erziehungsurlaub von 3 Jahren zu (**Bundeselterngeld- und Elternzeitgesetz**), sie muss einige Wochen davor einen **schriftlichen Antrag** stellen.

Im ersten Jahr bekommt der Elternteil, der die Betreuung des Kindes übernimmt, das **Elterngeld**. Darüber hinaus kann der andere betreuende Elternteil zwei zusätzliche Monate lang Elterngeld erhalten. Das klassische Elterngeld beträgt 65-67% des Nettoeinkommens, jedoch minimal 300 und maximal 1800 Euro monatlich. Für Kinder, die nach dem 1.7.2015 geboren wurden, besteht die Möglichkeit, die **Elternzeit** innerhalb von zwei Jahren in Anspruch zu nehmen. Dann beträgt die Monatszahlung mindestens 150, maximal 900 Euro (sog. **Elterngeld plus**). Diese Lösung ist für Menschen von Vorteil, die in Teilzeit beschäftigt sind.

Genaueres findest Du hier: [LINK DE: elterngeld-plus.de](http://elterngeld-plus.de).

6.1

KRANKENKASSE

Ab dem ersten Tag nach der Anmeldung im Einwohnermeldeamt bist Du **verpflichtet**, sich bei einer privaten oder gesetzlichen **KRANKENKASSE** zu versichern. Eine Ausnahme von dieser Regel besteht, wenn Du z. B. in Polen noch gesetzlich versichert bist. Berate Dich dazu bei einer deutschen gesetzlichen Krankenkasse. Sind die gesetzlichen Vorgaben erfüllt, kannst Du weiterhin in Polen versichert bleiben und die Leistungen des deutschen Krankenversicherungssystems in Anspruch nehmen. Informiere dabei den polnischen Versicherungsträger (NFZ / KRUS) über Deinen dauerhaften Aufenthalt in Deutschland.

Beamte, Gewerbetreibende oder **Erwerbslose** können zwischen der **privaten Krankenversicherung** und der freiwilligen **gesetzlichen Krankenversicherung** wählen. In diesem Fall werden nur Kranken- und Pflegeversicherungsbeiträge erhoben. Bei einem Arztbesuch ist die **elektronische Gesundheitskarte (eGK)** vorzulegen (sie sieht aus wie eine Kreditkarte, ab 15 Jahren ist sie mit einem Foto versehen). Innerhalb von zwei Wochen nach dem Abschluss der Versicherung erhältst Du von Deiner Krankenkasse ein Willkommensschreiben mit einem Formular, das Du mit Deinem Foto versiehst und im Original zurücksendest. Die Gesundheitskarte erhältst Du 10 Tage später.

Wichtig:

- Laut der EU-Vorschriften haben Erwerbslose, die keine Krankenversicherung besitzen, kein Recht, sich in Deutschland niederzulassen.
- Nicht jede private Krankenversicherung entspricht dabei den gesetzlichen Anforderungen. Es wird empfohlen, eine schriftliche Bestätigung der Versicherungsfirma einzuholen, dass die Versicherung den rechtlichen Regelungen bezüglich des Aufenthalts entspricht.

85

6.1.1

Krankenversicherungspflicht. Wie wählt man eine Krankenkasse?

Ähnlich wie in Polen sind Angestellte aufgrund eines Arbeitsvertrags zur Sozialversicherung verpflichtet, die aus **Kranken-, Renten-, Arbeitslosen- und Pflegeversicherung** besteht. Die Beiträge werden automatisch vom Arbeitgeber abgezogen und an die von Dir gewählte Krankenkasse überwiesen. Der Arbeitgeber verlangt oft vor dem Abschluss des Arbeitsvertrags eine Bestätigung der Krankenkassenanmeldung. Du kannst diese Bescheinigung gleich vor Ort in Deiner Krankenkasse erhalten oder per Post, nachdem Du – telefonisch oder per Internet – Deine Beitrittserklärung abgegeben hast. Manche Krankenkassen bieten dazu eine Beratung in polnischer Sprache an.

Wichtig:

- Den Anspruch auf eine selbstständige Wahl der Krankenkasse hast Du nur 14 Tage vor Arbeitsbeginn. Danach hat der Arbeitgeber das Recht, die Versicherung zu wählen.
- Die Krankenkasse kann keine Karte ausstellen, wenn ihr Deine **Sozialversicherungsnummer** (anders: **Rentenversicherungsnummer**) nicht vorliegt.

Meine Notizen

- Wenn Du nach zwei Wochen immer noch keinen Begrüßungsbrief bekommen hast, wende Dich an die Krankenkasse.

» **Wie wählt man die Krankenkasse?**

- Überlege, wie gut Deine Sprachkenntnisse sind und ob sie für die Kommunikation mit der Krankenkasse ausreichend sind. Wenn nicht, suche Dir eine Krankenkasse aus, die Informationen und Beratungen auf Polnisch anbietet.
- Wähle eine gut erreichbare Krankenkasse, da Du sie eventuell häufig aufsuchen musst.
- Vergleiche die Höhe des sog. **Zusatzbeitrags**: der Unterschied kann von Kasse zu Kasse bis zu 1,4% betragen.
- Lerne Programme der Krankenkassen kennen, die einen gesunden Lebensstil fördern (**Bonusprogramme**).
- Informiere Dich über zusätzliche Leistungen im Bereich Prävention und der medizinischen sowie alternativmedizinischen Behandlungen. Es ist wichtig, die Angebote der Krankenkassen zu vergleichen und die Kasse zu wählen, die von Dir benötigten Leistungen anbietet, z. B. Homöopathie.

6.1.2

Wie kann man die Krankenkasse wechseln und kündigen?

86

- » Die Krankenkasse kannst Du erst nach 18 Monaten der Mitgliedschaft wechseln. Die Kündigungsfrist beträgt dabei zwei Monate zum Monatsende (volle Kalendermonate). Am besten wendet man sich an die neue Krankenkasse und diese erledigt alle Formalitäten des Wechsels.
- » Eine Ausnahme von der 18-Monate-Regelung besteht dann, wenn Deine Krankenkasse ihre Beiträge erhöht. Dann beträgt die Kündigungsfrist nur zwei Monate. Die Krankenkasse ist verpflichtet, Dich über die geplante Beitragserhöhung zu informieren.

» **Wie kündigt man die Krankenkasse vor einem dauerhaften Umzug ins Ausland oder vor der Rückkehr nach Polen?**

- Wenn Du Dein Arbeitsverhältnis beendest und Deutschland verlässt, bist Du verpflichtet, **Deine Krankenkasse darüber zu informieren** (unabhängig von der Abmeldung durch Arbeitgeber). Die Krankenkasse muss dokumentieren, wo Du ab jetzt versichert bist und fordert in manchen Fällen eine Bescheinigung über die Abmeldung in Deutschland oder eine Bestätigung Deiner neuen Versicherung.
- Dies gilt vor allem bei der Kündigung einer freiwilligen Versicherung. Vor der Abreise gilt eine zweimonatige Kündigungsfrist. Kündigst Du nicht rechtzeitig und bist im Ausland (z. B. in Polen) nicht pflichtversichert, so musst Du weiterhin in Deutschland Beiträge zahlen.

Wichtig: Ohne Klärung dieser Fragen erwartet Dich im Fall des nächsten Aufenthalts in Deutschland womöglich eine unangenehme Überraschung in Form von sehr hohen Nachzahlungsforderungen der Krankenkasse. Unabhängig von dem Aufenthaltsort ist jeder zur Zahlung dieser Forderungen verpflichtet. Die Krankenkassen dürfen Kontakt mit den Einwohnermeldeämtern aufnehmen und haben die Möglichkeit, Dich trotz Deiner geänderten Adresse ausfindig machen. Daher solltest Du bei Änderung Deines Aufenthaltsortes immer **alle Formalitäten** erledigen.

6.2 PRÄVENTION. WAS IST DAS UND WARUM IST SIE WICHTIG?

PRÄVENTION (Vorbeugen) ist weit mehr als nur ein Angebot für diejenigen, die sich für einen gesunden Lebensstil interessieren. Prävention wird auch als ein Schlüsselfaktor in der gesellschaftlichen Entwicklung betrachtet und immer intensiver propagiert. Zu den meisten **vorbeugenden Maßnahmen** gehören:

- **GESUNDHEITSKURSE** – zertifizierte Angebote privater Dienstleister (ca. 10 Termine). Eine ärztliche Überweisung ist nicht erforderlich, jedoch ist eine vorherige Konsultation beim Arzt von Vorteil. Die Kostenabrechnung erfolgt nach dem Kurs. Das bedeutet, dass die Versicherten zunächst selbst den Kurs bezahlen und dann die Kostenrückstättung beantragen. Die Höhe der Kostenrückstättung hängt von der Satzung der Krankenkasse ab und fällt unterschiedlich hoch aus.
- **GESUNDHEITSREISEN** – Die meisten Kassen bezuschussen kurze (4- oder 7-tägige) Gesundheitsreisen, die keine ärztliche Empfehlung erfordern. Angebote findest Du in den Katalogen der Krankenkassen. Die Bezugsschussung muss vorher von der Krankenkasse genehmigt werden.
- **PRÄVENTIVE MAßNAHMEN** werden von den Krankenkassen auch in Zusammenarbeit mit den Arbeitgebern angeboten. Die Mitarbeiter*innen können sie unter Vorzugsbedingungen nutzen. Das Angebot reicht von kleineren Maßnahmen wie z. B. einem Gesundheitstag bis zu komplexen, langfristigen Maßnahmen.
- **VERSCHIEDENE ZUSCHÜSSE UND PREISNACHLÄSSE** für Gesundheitsmaßnahmen bei ausgewählten Partnern (Sportvereine, Fitnessclubs etc.).

87

6.3 WICHTIGE VERPFLICHTUNGEN UND AUSKUNFT ÜBER KRANKENKASSEN. FRAGEN UND ANTWORTEN ZUM THEMA GESUNDHEITSSYSTEM.

→ ARZTBESUCH

» **Muss ich zuerst den Hausarzt besuchen, bevor ich mich an einen Facharzt wende?**

Dies ist nicht nötig. Lediglich bei einem Besuch eines Krankenhauslaboratoriums wird die Überweisung erfordert, diese stellt in der Regel ein Facharzt aus.

» **Wie oft kann ich den Hausarzt oder den Facharzt wechseln?**

Es gibt in der Regel keine Einschränkungen und Du kannst verschiedene Ärzte gleichzeitig konsultieren (z. B. wenn Du mit dem Arzt nicht zufrieden bist oder eine Zweitmeinung brauchst).

» **Ich brauche einen Arzt, aber er ist im Urlaub. Was soll ich tun?**

In den meisten Fällen haben die Ärzte eine feste Urlaubsvertretung und informieren darüber auf ihrer Homepage, auf dem Anrufbeantworter oder einem Zettel an der Tür ihrer Praxis.

Wenn ein Krankenhausaufenthalt geplant ist, bekommen wir vom Arzt eine Überweisung, die von der Krankenkasse bescheinigt werden muss. Der Zeitraum zwischen dem Datum der Bestätigung und der Krankenaufnahme, sollte nicht mehr als 14 Tage betragen. Auch wenn der Arzt Dir ein konkretes Krankenhaus empfiehlt, hast Du die freie Wahl und kannst z. B. auch ein Krankenhaus in einer anderen Stadt aufsuchen. Du musst jedoch die Fahrtkosten dorthin selber übernehmen. Du kannst Dich auch im Ausland, z. B. in Polen behandeln lassen, aber die Krankenkasse muss dazu vorab ihre Genehmigung geben. Nach dem Krankenaufenthalt bekommst Du eine Rechnung in Höhe von 10 Euro für jeden Krankenhaustag (bis maximal 28 Tagen im Jahr).

Meine Notizen

→ VERSICHERUNGSKARTEN

» **Ich bin erst seit ein paar Tagen versichert und habe noch keine Gesundheitskarte, muss aber zum Arzt gehen. Was soll ich tun?**

Kontaktiere Deine Krankenkasse und frag nach einer Bestätigung der Versicherung. Ärzte akzeptieren diese Lösung, wenn auch ungern. Man sollte jedoch bis Monatsende, spätestens aber bis Quartalsende die Karte nachreichen. Unbedingt sollte man betonen, dass man in einer gesetzlichen Krankenkasse versichert ist und der Arztbesuch nicht als Privatbesuch abgerechnet werden darf.

» **Muss ich bei jedem Arztbesuch die Karte vorzeigen?**

Die Karte wird einmal im Quartal vorgelegt.

→ ARBEITSUNFÄHIGKEIT

» **Ich bin arbeitsunfähig. Wie soll ich vorgehen?**

Angestellte sind verpflichtet, den Arbeitgeber sofort zu verständigen (per Telefon, Fax, Mail) und den Arzt aufzusuchen. Dieser stellt eine dreiseitige **Arbeitsunfähigkeitsbescheinigung - AU** aus. Die erste Seite mit der Diagnose schickst Du an Deine Krankenkasse, die zweite, ohne Befund, an den Arbeitgeber, die dritte behältst Du für Deine Unterlagen. Sowohl die Krankenasse als auch der Arbeitgeber sollten die Arbeitsunfähigkeitsbescheinigung innerhalb von drei Tagen bekommen. Der Arbeitgeber behält sich vor, dass die AU bereits am nächsten Tag vorliegen muss. Wichtig ist es also, sich bei der Anstellung über diese Regelungen zu informieren. Die Arbeitsunfähigkeitsbescheinigung kann nur in Ausnahmefällen rückdatiert werden und unterliegt einer genauen Kontrolle. Arbeitsunfähigkeitsbescheinigungen, die in Polen ausgestellt wurden, werden von der Krankenkasse nur dann akzeptiert, wenn die Diagnose vom Arzt bestätigt wird.

» **Wann und von wem bekomme ich das Krankengeld und in welcher Höhe?**

Bis zu 6 Wochen Deiner Arbeitsunfähigkeit bekommst Du eine **Entgeltfortzahlung** vom Arbeitgeber in Höhe von 100% Deines letzten Nettoeinkommens. Danach erhältst Du **Krankengeld** von der Krankenkasse. Der ausgezahlte Betrag beträgt in der Regel 75-78% des letzten Nettoeinkommens.

Eine Ausnahme ist die Arbeitsunfähigkeit in den ersten 4 Wochen nach Beginn der Anstellung. In diesem Fall wird das Krankengeld zuerst von der Krankenkasse ausgezahlt, erst 28 Tage nach Anstellungsbeginn bekommst Du die Entgeltfortzahlung vom Arbeitgeber. Gewerbetreibende bekommen nur dann Krankengeld, wenn sie eine entsprechende Krankenversicherung mit einem Anspruch auf Krankengeld abgeschlossen haben, jedoch frühestens ab dem 43. Tag der Erkrankung, und es ist mit einem zusätzlichen Beitrag verbunden. Genaue Informationen bekommst Du bei der Krankenkasse.

» **Kann ich mit meinem Kind in eine Kur fahren?**

Die Kur ist eine stationäre Form der Rehabilitation, deren medizinische Notwendigkeit vom Arzt bestätigt werden muss. Den Antrag stellt man bei der Krankenkasse. Ein Kuraufenthalt dauert meistens 3 Wochen und kann alle 4 Jahre beantragt werden. Hiervon kann es medizinisch begründete Ausnahmen geben. Ein Kuraufenthalt zusammen mit dem Kind kann in dem Fall finanziert werden, wenn der Elternteil keine Betreuungsmöglichkeit für das Kind hat. Es gibt auch spezielle Mutter-Kind-Kuren (für Mütter oder Väter) mit speziellen Behandlungen und Therapien, die auch Erziehungsprobleme einbeziehen.

In der Planung Deiner ersten Schritte ist die **Reihenfolge** der Handlungen von großer Bedeutung. Die Einschätzung des Zeitbedarfs für eine bestimmte Tätigkeit und die Bestimmung ihres Anfangs und ihres Endes ist gar nicht so einfach. Daher wurde auf den vorherigen Seiten so oft die Notwendigkeit eines Beratungsgesprächs betont. Folgendes sollte man bedenken, wenn man berufliche Veränderungen plant:

- 1. Erstell für Dich eine Zusammenstellung von **Qualifikationen, Fähigkeiten und Kompetenzen**, die Du bereits erlangst hast. Dies wird Deine Gespräche mit jeweiligen Berater*innen oder potentiellen Arbeitgebern erleichtern und beschleunigt auch das Ausfüllen von Unterlagen im Zusammenhang mit Deinen beruflichen Aktivitäten.
- 2. **Kompetenzen** können folgend unterteilt werden:
 - **Fachkompetenzen** – Fachwissen,
 - **Methodenkompetenzen** – erlernte Fähigkeiten, Fachwissen zu beschaffen oder mit Problemen umzugehen,
 - **Sozialkompetenzen** – „weiche“ Fähigkeiten, sich im Umgang mit Menschen situationsadäquat zu verhalten, z. B. Kooperationsfähigkeit,
 - **Personalkompetenzen** – persönliche Kompetenzen, wie z. B. Pünktlichkeit.
- 3. Finde heraus, welche Qualifikationen in Deutschland anerkannt werden, siehe: **Anerkennung ausländischer (Hochschul-) Abschlüsse**.
- 4. Schau Dir die Listen der Berufe an, die Deinen Möglichkeiten und Interessen entsprechen. In dem untenstehenden Link findest Du als Orientierungshilfe eine Zusammenstellung von Qualifikationen, Fertigkeiten und Charaktereigenschaften, die für einschlägige Berufe von Bedeutung sind. Dieses Portal beinhaltet viele deutsche Termini und Fachbegriffe, die beim Erstellen eines Lebenslaufs und eines Motivationsschreibens sicher hilfreich sein können.
LINK DE: berufe.net.
- 5. Bringe in Erfahrung, mit welchem **Gehalt** Du am konkreten Arbeitsplatz rechnen kannst und schätze ein, ob es Deinen Erwartungen entspricht.
Hier findest Du Informationen über die Größenordnung der Gehälter, LINK DE: gehaltsvergleich.com/gehalt.
- 6. Überlege, ob Du in Teil- oder Vollzeit arbeiten möchtest. Welche **Arbeitsform** und welcher **Arbeitsumfang** sind für Dich im Moment am passendsten? Siehe Kapitel 4.
- 7. Stelle eine Liste der **Kosten** zusammen, die im Zusammenhang mit einer neuen Arbeit anfallen:
 - Fahrtkosten (z. B. 81 Euro für ein Monatsticket),
 - Steuer (Steuerklasse, Einkommenssteuer),
 - Zusatzqualifikationen oder Anerkennung eines (Hochschul-) Abschlusses,
 - Übersetzung der benötigten Dokumente bei der Anmeldung im Kindergarten, in der Schule oder bei der Anstellung,
 - Kinderkrippe oder Kindergarten,
 - Krankenkasse.
- 8. Erstelle einen Tagesplan, berücksichtige alle **Aufgaben und Pflichten**. Wenn Du Kinder hast, informiere Dich über die Öffnungs- und Unterrichtszeiten, berücksichtige Ferien und Feiertage.
- 9. Analysiere Deine Situation bezüglich Deiner **Gesundheit**: Vorsorgeuntersuchungen, Gesundheitskurse, Therapien, Krankengymnastik vor dem Hintergrund Deiner neuen Schritte auf dem Arbeitsmarkt.

Beitrag der Psychologinnen **Danuta Stokowski** und **Janina Linek**

LINK PL/DE: www.psycholog-rodzinny.de

- » **ERZIEHUNGSBERECHTIGTE*R** – eine Person mit dem gesetzlich definierten Recht zur Erziehung eines Minderjährigen (Eltern).
- » **SORGERECHT** – Recht auf Sorge für das Kind.
- » **AUENTHALTSBESTIMMUNGSRECHT (ABR)** – als Teil des Sorgerechts die Berechtigung, den Wohnsitz des Kindes zu bestimmen.
- » **JUGENDAMT** – das Amt innerhalb der Kommunalverwaltung zur Unterstützung des Kindeswohls. Es befasst sich mit Kindergärten und anderen Betreuungsformen, der juristischen und finanziellen Hilfe für Alleinerziehende, Freizeitzentren für Familien, verschiedenen Formen von Therapien, Erziehungsberatung und Hilfe in Notsituationen, sowie mit der Hilfe für straffällig gewordene Jugendliche.
LINK DE: service.berlin.de/jugendaemter/.
- » **HILFEN ZUR ERZIEHUNG** – verschiedene Formen der pädagogisch-psychologischen Hilfe des Jugendamtes:
 - präventiv / in Notsituationen (z. B. Sozialpädagogische Familienhilfe, ambulante Hilfe für die Familie, Tagesgruppen, d.h. pädagogische Betreuung für Kinder mit Verhaltensproblemen),
 - Interventionshilfe – Wenn das Wohl des Kindes gefährdet ist (verschiedene stationäre Formen: Heime, Krisenzentren, Pflegefamilie).
LINK DE: berlin.de/sen/jugend/familie-und-kinder/hilfe-zur-erziehung.
- » **BEGLEITETER UMGANG** – Kontakt eines Elternteils mit dem Kind in Anwesenheit einer vom Jugendamt gestellten Person. Er kann vom Familiengericht angeordnet oder vom Jugendamt empfohlen werden. LINK DE: begleiteter-umgang-berlin.de.
- » **INOBHUTNAHME** – vorläufige Übernahme der Betreuung in Situationen, wenn das Wohl des Kindes in der Familie gefährdet ist. In solchen Fällen ist das Jugendamt verpflichtet, das Kind vorläufig aufzunehmen und in einer speziellen Stelle – einem **Kinder-und Jugendnotdienst** – unterzubringen. Das **Familiengericht** entscheidet in Konfliktsituationen, ob und wann das Kind zu den Eltern zurückkehren darf.
- » **VERFAHRENSBEISTAND/„ANWALT DES KINDES“** ist eine Person, die das Kind im Verfahren vor dem Familiengericht vertritt, unter Berücksichtigung seines Wollens und seines Wohls.

meine Notizen

BERATUNGSSTELLEN – SCHULANGELEGEN

- Schulpsychologische und inklusionspädagogische Beratungs- und Unterstützungszentren – Beratungsstellen für Schüler*innen, Eltern und Lehrer*innen.
LINK DE: berlin.de/sen/bildung/unterstuetzung/schulpsychologie/beratungszentren,
- **Erziehungs- und Familienberatung (EFB)** – LINK DE: berlin.de/sen/jugend/familie-und-kind-er/erziehungs-und-familienberatung,
- **Sozialpsychiatrischer Dienst** – Beratung und Hilfe für Menschen mit Suchterkrankungen und psychischen Problemen.
LINK DE: berlin.de/lb/psychiatrie/hilfe-in-krisen/sozialpsychiatrische-dienste-der-bezirke,
- In sozialen Angelegenheiten z. B.: Migrationsberatung für Erwachsene Zuwanderer oder Schuldnerberatung.

U1-U7 – Vorsorgeuntersuchungen von Säuglingen und Kleinkindern bis zum 2. Lebensjahr zur Kontrolle der physischen und psychischen Entwicklung.

U7-U9 – Vorsorgeuntersuchungen von Kindern im Kindergartenalter vom 2. bis zum 5. Lebensjahr. Sie werden vom Kinderarzt durchgeführt. Die Ergebnisse werden im **Kinderuntersuchungsheft / Gelben Heft** dokumentiert.

Die „U“ – Untersuchungen sind in Berlin keine Pflicht, jedoch werden die Informationen über Nichtteilnahme an den Untersuchungen an den Jugendgesundheitsdienst übermittelt. Dieser kontaktiert (persönlich oder schriftlich) die Eltern, um diesen die Bedeutung der Kontrolluntersuchungen bewusst zu machen. Eine Nichtwahrnehmung der Früherkennungsuntersuchungen wird mitunter als Gefährdung des Kindeswohls gesehen und dem Jugendamt gemeldet. LINK DE: kinderaerzte-im-netz.de/vorsorge.

91

I-Status – Zuweisung an Fördermaßnahmen beim Stimulieren der lern-, sozial- oder emotional beeinträchtigten Kinder. Kindergartenkindern oder Hortbesuchern wird der I-Status vom **Kinder- und Jugendgesundheitsdienst** zugewiesen, den Schulkindern vom **Schulamt**.

LINK DE: zentrum-kindesentwicklung.de/haeufige-fragen.html.

KITA – KINDERTAGESSTÄTTE

- **Kindertagespflegestätte/Tagesmutter-Tagesvater** – Form der Kinderbetreuung, Alternativen zum Kindergarten, siehe Kapitel 3.1.
- **Kita-Gutschein** – Bescheinigung, die eine partielle staatliche Finanzierung der Kinderbetreuung garantiert. Antrag wird beim Jugendamt – Kindertagesbetreuung gestellt.
LINK DE: www.kitagutschein-berlin.de
- **Eingewöhnungsphase** – Zeit, die das Kind benötigt, um sich an den Kindergarten zu gewöhnen. Die Eltern bleiben beim Kind ein paar Tage oder ein paar Wochen, im Durchschnitt 4 Wochen. Die Dauer hängt vom Tempo der Integration des Kindes ab.

- **Entwicklungsgespräch** – ein Gespräch zwischen den Kindergartenerzieher*innen mit den Eltern über die Entwicklung des Kindes.

SCHULSYSTEM

- **Einschulung** – Annahme eines Kindes in der Schule, der eine Einschreibung und eine Schuleingangsuntersuchung vorangehen,
- **Grundschule, Oberschule** – siehe Kapitel: Schulsystem.
- **Willkommensklassen** – Klassen für Kinder, die aus dem Ausland gekommen sind und noch keine ausreichenden Deutschkenntnisse haben.
- **Deutsch als Zweitsprache (DAZ)** – zusätzlicher Deutschunterricht für Migrant*innen, durchgeführt u. a. in den Grundschulen.
- **Schulanfangsphase (SaPh)** – Schüler*innen der 1. und 2 Klasse der Grundschule haben einen gemeinsamen Unterricht.
- **Jahrgangsübergreifendes Lernen (JüL)** – Schüler*innen der 1., 2. und 3. Klasse der Grundschule haben einen gemeinsamen Unterricht.
- **Förderunterricht** – zusätzlicher Unterricht für Schüler*innen der Anfangsklassen, die Probleme mit den Fächern Mathematik oder Deutsch haben.
- **Schulverweigerer*innen** – Kinder und Jugendliche, die der Schulpflicht nicht nachgehen. Die Eltern der Schulverweigerer*innen zahlen Geldstrafen.
- **Schulabschwänzen** – unentschuldigte Abwesenheit in der Schule, Entschuldigung – ein Schreiben der Eltern, die die Abwesenheit des Kindes in der Schule entschuldigen.
- **Ärztliche Bescheinigung** – Bescheinigung über eine / keine Erkrankung.
- **EBBR-(erweiterte) Berufsbildungsreife** – Zeugnis nach dem Abschluss der 9. oder 10. Klasse, das die weitere berufliche Bildung ermöglicht.
- **MSA-Mittlerer Schulabschluss** – Zeugnis nach der 10. Klasse, das eine weitere berufliche Bildung oder weitere Allgemeinbildung mit dem Ziel Abitur ermöglicht.
- **Elternabend** – Elternversammlung im Kindergarten und in der Schule, während der der Elternbeirat (Elternvertretung) gewählt wird und aktuelle, für Eltern wichtige Informationen weitergegeben werden. Es werden keine Schulnoten oder das Benehmen der einzelnen Schüler*innen besprochen. Dazu dient der Elternsprechtag in der Schule oder Entwicklungsgespräch im Kindergarten.
- **Elternsprechtag** – individuelles Gespräch zwischen Eltern und Lehrer*innen, findet 1-2 Mal im Jahr in der Schule. In der Regel sollte man sich in eine Liste eintragen. Gern gesehen wird die Anwesenheit der Schüler*innen.

FORMEN DER HILFEN FÜR FAMILIEN:

- **Ambulante Familienpflege** – Form der Kinderbetreuung (bis zum 14. Lebensjahr) zu Hause in Notsituationen, finanziert von der Krankenkasse (oder vom Jugendamt).

LINK DE: pflegewiki.de/wiki/Familienpflege.

- **Kindergeld** – Familienbeihilfe von der Familienkasse, unabhängig vom Einkommen.

LINK DE: familienkasse.de,

LINK DE: www3.arbeitsagentur.de/web/wcm/idc/groups/public/documents/webdatei/mdaw/mjy1/~edisp/l6019022dstbai744009.pdf.

- **Elterngeld** – Unterstützung für die Familie beim wegfallenden Einkommen nach der Geburt des Kindes.

LINK DE: bmfsfj.de/bmfsfj/themen/familie/familienleistungen/elterngeld/elterngeld-und-elterngeldplus/73752.

- **Kinderzuschlag** – finanzielle Unterstützung bei kleinem Einkommen.

- **Unterhaltsvorschuss** – eine Leistung des Staates (*Jugendamt*) für Alleinerziehende, wenn der unterhaltpflichtige Elternteil eines Kindes bis zum 18. Jahr (in manchen Fällen bis zum 12. Lebensjahr) die Alimente nicht zahlen kann.

93

- **BAföG** – eine finanzielle Hilfe für Schüler*innen und Student*innen. LINK DE: bafög.de.

- **Berlinpass** – ein Ausweis vom Jobcenter für Kinder und Eltern, der sie zu Ermäßigungen in der Schule, im Kindergarten, in Kultur- und Sportinstitutionen sowie bei den öffentlichen Verkehrsmitteln berechtigt. Einen Antrag mit Foto stellt man im Jobcenter, mehr im Kapitel 1.

- **Berliner FamilienPass, Super-Ferien-Pass:**

LINK DE: berlin.de/sen/soziales/themen/soziale-sicherung/berlinpass.

meine Notizen

EXPERT*INNEN-TEAM IM RAHMEN DES PROJEKTES: / ZESPÓŁ PRACUJĄCY NAD PORADNIKIEM

AUTOR*INNEN:/ **Violetta Anders** – Diplom-Kauffrau (Freie Universität Berlin), zertifizierte systemische Beraterin und Prozessbegleiterin (SG), langjährige Tätigkeit in Bereichen: Kompetenzfeststellung, Bewerbungs- und Karrierecoachung sowie in Weiterbildungsberatung. Wissenschaftliche Tätigkeit in Forschungsfeldern: Diversity Management und berufliche Integration von Frauen.

Kontakt: info@coaching-anders.de

Violetta Anders – ukończyła studia ekonomii (Freie Universität Berlin), certyfikowany doradca systemowy, działalność zawodowa w zakresie coachingu, bilansu kompetencji, doradztwa zawodowego i kształcenia, działalność badawcza w zakresie zarządzania różnorodnością oraz integracji zawodowej kobiet.

Joanna Kalkowski – Diplom-Sozialpädagogin, stellv. Leitung im Nachbarschafts- und Familienzentrum Kurmark des Pestalozzi-Fröhlichhauses in Schöneberg. Langjährige Tätigkeit in der Stadtteilarbeit und Familiengestaltung, Mitarbeit in Projekten wie "100-Jährige in Tempelhof-Schöneberg" und "Alterscoolness 70 +" und beim Kulturbirat Tempelhof-Schöneberg.

Kontakt: kalkowski@pfh-berlin.de

Joanna Kalkowski – pedagog społeczna z wieloletnim doświadczeniem w obszarze edukacji rodzinnej. Zastępca kierownika Centrum Sąsiedztwa i Rodziny Kurmark z Pestalozzi-Fröhlichhaus w dzielnicy Schöneberg. Współpraca w projektach takich jak: "100-latki w Tempelhof-Schöneberg", "Alterscoolness 70 +"

94

Janina Linek – Diplom-Psychologin, Schwerpunkte: Arbeit mit Kindern, Jugendlichen und Familien, Erziehungsberatung und Paartherapie, Mitbegründerin und Leiterin des ersten deutschen freien Trägers für polnische Familien - Ambulante Integrative ErziehungsHilfen GbR / Psycholog Rodzinny, Verfahrensbeistandin (Anwältin des Kindes), Trainerin für Starke Eltern - Starke Kinder, Weiterbildung und Supervision für sozialpädagogische Fachkräfte. www.psycholog-rodzinny.de

Janina Linek – psycholog.

Kontakt: telefon (030) 707 672 62, E-Mail: janina.linek@psycholog-rodzinny.de
www.psycholog-rodzinny.de

Dr. Anna Mróz – Sprachwissenschaftlerin und Sprachdozentin, Expertin für Mehrsprachigkeit, Moderatorin. Zu ihren Schwerpunkten gehören: mehrsprachige Kindererziehung, Gendersprache, diskriminierungsfreie Sprache. Vorstandsmitglied von SprachCafé Polnisch e. V. sowie der Deutsch-Polnischen Gesellschaft Berlin e. V.

Kontakt: a.mroz@sprachcafe-polnisch.org

dr Anna Mróz – językoznawczyni i lektorka, ekspertka w dziedzinie wielojęzyczności, moderatorka. Do jej zainteresowań naukowych należą: wielojęzyczne wychowanie dzieci, język płci oraz język wolny od dyskryminacji. Jest w zarządzie SprachCafé Polnisch e. V. jak również Deutsch-Polnische Gesellschaft Berlin e. V.

Honorata Moliter – Psychologin (Master an der Universität Łódź, Polen), Ausbildung zur Psychotherapeutin in Warschau zertifizierter (ACC) Coach (International Coach Federation), selbständige Tätigkeit in eigener Praxis (psychologische Beratung).

www.honoratomoliter.com

Honorata Moliter – psycholog i psychoterapeutka, ACC Coach (International Coach Federation), trenerka warsztatów psychologicznych. Prowadzi prywatną praktykę w Berline oferującą psychoterapię dla osób dorosłych w języku polskim.

Peter Nowak – Sozialversicherungsfachangestellter in der allgemeinen Krankenversicherung. Ein Experte mit langjähriger Berufserfahrung im Bereich der Sozialversicherungen in Deutschland. Senior Account Manager bei der Krankenkasse BKK VBU. Mitglied des Berliner Landesbeirates für Integrations- und Migrationsfragen. Peter Nowak – Sozialversicherungsfachangestellter, specjalista ds. państwowych ubezpieczeń zdrowotnych z wieloletnim doświadczeniem zawodowym. Senior Account Manager w kasie chorych: BKK VBU. Członek Senackiej Rady do spraw Integracji i Migracji Kraju Związkowego Berlin.

Danuta Stokowski – Diplom-Psychologin, Schwerpunkte: Arbeit mit Kindern, Jugendlichen und Familien, Erziehungsberatung und Paartherapie, Mitbegründerin und Leiterin des ersten deutschen freien Trägers für polnische Familien - Ambulante Integrative ErziehungsHilfen GbR / Psycholog Rodzinny, Verfahrensbeiständin (Anwältin des Kindes), Trainerin für Starke Eltern - Starke Kinder, Workshops in Gewaltfreien Kommunikation.
www.psycholog-rodzinny.de
Danuta Stokowski – psycholog.
Kontakt: telefon (030) 707 672 62, E-Mail: danuta.stokowski@psycholog-rodzinny.de

95

Magdalena Wiażewicz – Germanistin, Komparatistin und Polonistin (A. M. Uniwersytet Poznań, Bayreuth, Humboldt Universität und Uniwersytet Śląski). Als Lehrerin, Fortbildnerin, Beraterin und Koordinatorin ist in der Berufsbildung langjährig tätig; sie konzipiert Projekte und publiziert in folgenden Bereichen: Sprachbildung, Curricula, Weiterbildung, Bildungsmanagement. Vorstandsmitglied der Bundesvereinigung der Polnischen Lehrkräfte in Deutschland.
Kontakt: magda@wiazewicz.de.

Magdalena Wiażewicz – germanistka, komparatystka, polonistka. Pracuje od lat jako nauczyciel, szkoleniowiec, wykładowczyni, koordynator i doradca w zakresie szkolnictwa zawodowego; autorka koncepcji, curricul i publikacji na temat nauczania językowego, wielojęzyczności, orientacji zawodowej, procesu kształcenia i jego zarządzania. Członek Zarządu Federalnego Związku Nauczycieli Języka Polskiego w Niemczech.

Patrycja Zając – Studium der Soziologie und des Innovationsmanagements, Projektkoordinatorin, Trainerin, Beraterin im Bereich Management und Design Thinking. Konzipiert innovative Sozialprojekte, die zur Verbesserung der Komfortleistungen von jeweiligen Zielgruppen beitragen, plant Unterstützungsprozesse für den Wirtschaftsbereich.

Kontakt: kontakt@zajacinitiative.de

Patrycja Zając – ukończyła studia z zakresu socjologii i zarządzania innowacją. Koordynatorka projektów, szkoleniowiec, doradczyni z obszaru zarządzania(Design Thinking) i innowacji społecznej. Kreatorka rozwiązań mających podnieść strefę komfortu danej grupy społecznej oraz programów wspierających biznes.

WEITERE MITWIRKENDE IM PROJEKT: / WSPÓŁPRACA:

Agnieszka Kowaluk – studierte Germanistik an der Warschauer Universität. Übersetzerin deutschsprachiger Literatur (u.a. Elfriede Jelinek, Wolfgang Herrndorfs "Tschick"), Buchautorin ("Du bist so deutsch!" 2014), Autorin der Kolumne "Mein Deutschland" der Süddeutschen Zeitung, Deutschlehrerin in Integrationskursen. Gründerin und Moderatorin der Lesungsserie "Gut gepolt!" mit polnischen Autoren.

Kontakt: kowaluk@penplan.com

Agnieszka Kowaluk – studiowała germanistykę w Warszawie. Tłumaczka literatury niemieckojęzycznej (m. in. Elfriede Jelinek, "Tschick" / "Czik" Wolfganga Herrndorfa), autorka książki "Du bist so deutsch!" (2014) i kolumny "Mein Deutschland" w Süddeutsche Zeitung. Nauczycielka niemieckiego na kursach integracyjnych, założycielka i moderatorka cyklu spotkań z pisarzami polskimi "Gut gepolt!".

Alicja Nagórko – Absolventin der Polonistik (Warschauer Universität) und Computergrafik (IED Istituto Europeo di Design, Mediolan). Lebt in Berlin, wo sie ihren künstlerischen Interessen nachgeht. Sie ist zugleich tätig in Bereichen: Sprachredaktion, Korrektur und Übersetzung vom Italienischen ins Polnische.

Kontakt: ak.nagorko@gmail.com.

Nagórko Alicja – Absolwentka Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego oraz grafiki komputerowej w Europejskim Instytucie Designu w Mediolanie. Mieszką w Berlinie, gdzie rozwija swoje artystyczne zainteresowania, jednocześnie zajmuje się także korektą i redakcją językową tekstów oraz tłumaczeniami z języka włoskiego na język polski.

Magdalena Wlizłowska – Magister der Kunst. Absolvierte ein Magisterstudium für Kunst an der Akademie der Bildenden Künste, an der Fakultät für Grafik, Malerei und Design (mit Auszeichnung), Assistentenstelle an der o.a. Akademie an der Fakultät für Malerei und Zeichnung. Kooperierte mit vielen Werbeagenturen und Projekten. Lebt und arbeitet in Berlin; Ihr Arbeitsschwerpunkt ist Grafikdesign.

Kontakt: m.wlizlowska@gmail.com

Magdalena Wlizłowska – Magister Sztuki (studia na Wydziale Grafiki, Malarstwa i Wzornictwa Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach). Studia ukończyła z wyróżnieniem, była asystentką na tejże uczelni na wydziale Malarstwa i Rysunku. Obecnie zajmuje się grafiką projektową. Mieszką i pracuje w Berlinie.

Online Quellen

- » www.berlin.de
- » service.berlin.de/buergertelefon/
- » www.berlin.de/willkommenszentrum/pl/krok-5-zycie-codzienne/pomoc-dla-kobiet/
- » https://europa.eu/youreurope/citizens/vehicles/driving-licence/driving-licence-recognition-validity/index_pl.htm
- » https://www.berlin.de/lb/intmig/_assets/.../berlin_ordner_brosch_a4_pl_bf_01.pdf
- » www.anerkennung-in-deutschland.de/html/pl/index.php
- » <http://www.bamf.de>

Herausgeber:

Polki w Berlinie e. V.

Grafikdesign und Satz:

Magdalena Wlizłowska

Druck:

Druckerei Druksystem

www.druksystem.de

biuro@druksystem.com.pl

mobile: +48 668 026 948

Auflage:

Erste Auflage (200 Exemplare)

Die Publikation wurde im Rahmen des Projektes: „Ratgeber für eine gesellschaftliche und berufliche Integration von Frauen und Müttern in Berlin unter besonderer Berücksichtigung deren Migrationsbiographie“ durch den Bezirk Pankow gefördert.

Polki w Berlinie e.V.

Das Werk, sein Inhalt, seine Form einschließlich aller seiner Teile (auch Grafik) ist urheberrechtlich geschützt. Jede Änderung und Verwertung außerhalb der Grenzen des Urheberrechtsgesetzes ist unzulässig. Zur Präsentation und zum Vertrieb in der Öffentlichkeit kann eine Genehmigung vom Bezirksamt Pankow in Berlin oder vom Verein Polki w Berlinie e. V. erteilt werden.

meine Notizen/ moje notatki

meine Notizen/ moje notatki